

מחיצות

מחיצות גרועות

משנה טז: וגמ' שם מקיפין ... כל צרכן

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף טז עמוד ב
משנה. מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהו בין חבל לחבירו שלשה טפחים. שיעור חבלים ועוביין - יתר על טפח, כדי שיהא הכל עשרה טפחים. מקיפין בקנים, ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים. בשיירא דברו, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: לא דברו בשיירא, אלא בהוה. כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. וחכמים אומרים: אחד משני דברים. גמרא. אמר רב המנונא אמר רב: הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי - הוי עומד. בעי רב המנונא: בערב מאי? - אמר אביי, תא שמע: שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח, שיהו הכל עשרה טפחים. ואי איתא - למה לי יתר על טפח? ליעביד פחות משלשה וחבל משהו, פחות משלשה וחבל משהו, פחות מארבעה וחבל משהו! - ותיסברא, האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה? אי מוקים ליה תתאי - הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה, אי מוקים ליה עילאי - אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. אי מוקים ליה במיצעי - הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות. שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד! אלא רב המנונא הכי קא מיבעיא ליה: כגון דאיתי מחצלת דהוי שבעה ומשהו, וחקק בה שלשה ושבק בה ארבעה ומשהו, ואוקמיה בפחות משלשה. רב אשי אמר: מחיצה תלויה איבעיא ליה, כדבעא מיניה רבי טבלא מרב: מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה? אמר ליה: אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, קל הוא שהקלו חכמים במים.
מקיפין בקנים וכו'. בשיירא - אין, ביחיד - לא. והתניא רבי יהודה אומר: כל מחיצות שבת לא התירו ליחיד יותר מבית סאתים! כדאמר רב נחמן ואיתימא רב ביבי בר אביי: לא נצרכא אלא ליתן להן כל צרכן, הכא נמי: ליתן להן כל צרכן. היכא איתמר דרב נחמן ואיתימא רב ביבי בר אביי - אהא, דתנן: כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. ומי אמר רבי יוסי ברבי יהודה הכי? והתניא: אחד יחיד ואחד שיירא לחבלים, ומה בין יחיד לשיירא? - יחיד - נותנין לו בית סאתים, שנים - נותנין להם בית סאתים, שלשה נעשו שיירא, ונותנין להן בית שש דברי רבי יוסי ברבי יהודה. וחכמים אומרים: אחד יחיד ואחד שיירא נותנין להן כל צרכן ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי. אמר רב נחמן ואיתימא רב ביבי בר אביי: לא נצרכא אלא ליתן להן כל צרכן.
דרש רב נחמן משום רבינו שמואל: יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להן בית סאתים, שלשה - נעשו שיירא ונותנין להן בית שש. - שבקת רבנן ועבדת כרבי יוסי ברבי יהודה? הדר אוקים רב נחמן אמורא עליה ודרש: דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו: יחיד נותנין לו בית סאתים, שנים נותנין להן בית סאתים, שלשה נעשו שיירא - ונותנין להן כל צרכן

רש"י מסכת עירובין דף טז עמוד ב

משנה. מקיפין שלשה חבלים - אשיירא שחנתה בבקעה קאי.

זה למעלה מזה - על גבי יתדות סביב, מן התחתון לקרקע פחות משלשה, והוי כולו עומד, דכלבוד דמי, וממנו לאמצעי פחות משלשה - הרי ששה עומד פחות שתי משהויין בשני האוירין, ומאמצעי לעליון פחות משלשה - הרי בשלשה אוירין תשעה עומד, פחות שלשה משהויין. שיעור עובי החבלים יותר על טפח - שלשה משהויין כדי שיהו הכל עשרה טפחים. ומקיפין בקנים - נעוצים ועומדים - זו היא מחיצה של שתי, אבל של חבלים הויא מחיצה של ערב. בשיירא דברו - הקילו אצלו, שאינן צריכים אלא או שתי או ערב, שתי - כגון קנים, ערב - כגון חבלים, אבל ליחיד לא הקילו עד שיהא בה שתי וערב. כל מחיצה שאינה כו' - ר' יוסי פליג עליה דאבוה דמתניתין, וקאמר דאפילו לשיירא בעינן שתי וערב. אחד משני דברים - או שתי או ערב.

גמרא. הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד - אף על גב דאיכא פרצות, כדתנן לעיל: ולא יהו פרצות יתירות על הבנין, וסתם כלי בהמה של שתי הוא, שעומד על גבי קרקע. בערב מאי - מחבלים דמתניתין ליכא למילף הכשירה, דהתם כולו עומד הוא, דכלבוד דמי. לעביד - אויר האחד פחות משלשה, וחבל משהו, וכן שני דהוי להו ששה עומד, והאויר השלישי פחות מארבעה וחבל משהו, ויתיתכשר פירצת הארבעה בעומד של ששה. שהגדיים בוקעין בה - ואפילו למעלה ממנו עומד עשרה טפחים שלימין הא קיימא לן מחיצה תלויה אינה מתרת. עילאי - באויר השלישי שהוא עליון. אתי אוירא - דמן החבל ולרקיע. ודהאי גיסא - שממנו ולאמצעי דהוי נמי אויר, כיון דהוי יותר משלשה - ומבטיל ליה לחבל, ואין כאן אלא ששה תחתונים.

ואי מוקי לה באמצעי - אין כאן עומד מרובה על הפרוץ אלא אם כן תצרף שתי רוחות לבטלו. אלא - כיון דלא משכחת לה רב המנונא הכי קמיבעיא ליה. ושבק בה ארבעה - שלימין למעלה, ומשהו למטה. ואוקמיה - להך גיסא דמשהו פחות משלשה סמוך לקרקע, דהשתא הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ מרוח אחת, ואוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא - נמי ליכא למימר, הואיל ועומד מרובה על האויר דתותיה מיניה. מחיצה תלויה מיבעיא ליה - מחצלת עשרה שהגביהה מן הקרקע שלשה או יותר, מיבעיא ליה לרב המנונא אי מבטל העומד לפרוץ שמתחתיו הואיל ופחות ממנו, או לא. אלא במים - להתיר למלאות, כגון גזוזטרא שהיא למעלה מן המים, בפרק כיצד משתתפין (עירובין פז, ב).

כל מחיצות שבת - בהנך מחיצות רעועות שהן דשתי או דערב קאמר, שהתירום לרבים על ידי הדחק. לא התירום ליחיד - אי הקיף בהן יותר מבית סאתים, ואף על גב שהוקף לדירה, שהרי לדור בהן בלילי שבת הקיפום מערב שבת, הא בית סאתים מיהא שרי. ליתן להן כל צרכן - דהא דקאמר ר' יהודה בשיירא דברו ולא ליחיד ליתן לו כל צרכו - בהנך מחיצות קאמר, אבל בית סאתים - ודאי יהבינן ליה, הואיל ולדירה הוקפה, ובהא שיירא עדיפא - דיהבינן להו כל צרכן. לחבלים - מותר בהיקף חבלים, אף על פי שאין כאן אלא ערב. נותנים לו בית סאתים - במחיצה זו, אבל במחיצה מעלייתא - כמה דבעי. שלא יהא בית סאתים פנוי - שלא יקיפו יותר מכדי צרכן בית סאתים. ליתן להם כל צרכן - הא דקאמר ר' יוסי דמתניתין דאינה מחיצה - אינה מחיצה לכל צרכן, אבל מחיצה היא לבית סאתים לאחד, ולבית שש לשיירא.

שו"ע סי' שס ס"א וסי' שסב ס"ה (מחבר רמ"א מ"ב ביה"ל ובפרט ד"ה כגון)

עה"ש סי' שס סק"א-סק"ג

שעה"צ שס:ב בשם פמ"ג

חזו"א עז:ד, ו

עומ"ר מצי לדין חשיב עומד, אבל אי פרוץ כעומד מצי לדין, ע"כ נותר בדין פרוץ כעומד כדמוכה בסוגין, וכסי' ד' לא כתבנו כן, אבל כשזכינו לסוגין ח"א לי ליטב בענין אחר.

ג) ט"ז ב' ה"ל מחילה שהגדיים בוקטין, והא דלא מוכח מה דלא סגי בעומ"ר שהרי נשתי שרין עומ"ר אף גדיים בוקטין, משום דודאי לא דמי ערב לשתי לענין עומ"ר, שהרי גובה י"ט בערב, הוא במקום גזירת הרוב של שתי, וכי היכי דלא שייך לזכורי מגדירת רוב נשתי ליכא לזכורי מ"ט גובה בערב, ומיהו מספקא ל"י דכל פרוץ המוקף בעומ"ר חשיב כעומד אף במקום דנטיקן שיעור כדאמר ר' ז' לענין עור העטלא, ומיהו כיון דעיקר שיעור המחילה של גובה י' הוא על הארץ ולא באויר, הלכך פסקא ל"י דכל שגובהה מן הקרקע ג"ט כיון דסמוך לקרקע אין מחילה ויש בקיטה צלי עיכוב, ודאי חסר עיקר הנאי מחילה, אלא דאכתי מציעא ל"י צליכא בקיטה ואיכא מחילה על הארץ, אלא שחסר באמלטיה.

שם יצאמר ר"א אמר מחילה תלוי קמבעיא ל"י כ"י קל הוא שהקילו במים, נראה דבחרובה צליכא בקיטה קמבעיא ל"י ובגון דאיכא גידולה ג', דאי צליכא בקיטה לא שרין במים כדמוכה שבת ק"א ז', וכ"כ דהיינו דקאמר ל"י קל הוא שהקילו במים, ז"ל דהא בסוגיא י"ב א' מוכח דבמים הקילו, ולא ביבשה אף באופן שזה, ונראה דמדאורייתא ודאי לא קמבעיא ל"י דלא חשיב מחילה תלוי אלא לענין להקל בעטול כרמלית קמבעיא ל"י כמו במים, ולפי"ז ע"כ צליכא עומ"ר קמבעיא ל"י אלא צליכא מחילה י' במק"א, אלא שהיא תלוי [וע"י לעיל ס' ד' ס"ק י"ז דנסתפקו ל"י בעיני האי עומ"ר כ"ו בתוך י"ט] דאי בעומ"ר מהני לר"א כמש"כ הרא"ש.

ג) ט"ז ב' ברס כ"י אמרו כ"י נראה דדוקא באופן דבלא לבד הוא פרמ"ר, אבל אי הקנים רחבים ג', וכן הצבנים אי איכא עומד כ"י עפחים בעובי הצבנים חשיב מחילה מעליא, ומותר ליחיד כל לורכו, וכ"כ נתייב ע"כ סוכה ע"ז ז' י"א, דהיכי דאיכא ד' עומד לא חשיב מחילה שתי, ואף אם בסוכה צבי ד' עומד דוקא וכמש"כ ר"ן שם, [וע"י לעיל ס' י"א] מ"מ לענין שבת נראה דבעומ"ר סגי אף דליכא עומד ד', ואף אי ליכא עומד ג', [לענין כלאים מסוקין דנרנבן בעיבור עומד ג' חשיב עומד אליבא דרבא, וע"י בתי רע"א יו"ד ס' רנ"ו] וכש"כ צליכא עומד ד' והשאר בלבד, אבל אי השאר נותר בעומ"ר כ' צמ"צ ס' ש"ס סק"ג בשם הנ"ל בשם רש"א וריעב"א דדין כמחילות הגרוטות, ודלא משמע כן דעת הפוסקים, ונראה דמודים רש"א וריעב"א צליכא ב' דפניה שלמות.

ובמש"כ דבעומ"ר בערב שרין גם ליחיד, יש לפרש ל"י השו"ע שס"צ ס"ט דפרוץ כעומד מותר בערב, ותמה צ"ח צמ"צ צב"ל שם דלא מש"ל האי דינא יעו"ש [וע"י לעיל ס' ד' סק"ע ע"ז י"ז י"ח].

כ' צמ"צ ש"ס ס"א צב"ל ד"ה כגון, בשם תו"ש, דאם יש ג' מחילות מעולות, סגי ברות ד' נשתי לבד או ערב לבד, ומסתבר עמ"י דכל שיש במחילות המעולות כדי שיעור רה"י, חשיב לעולם כצ"ח מסתים לענין חיקון רוח ד', דעיקר החיזוק בין מסתים ליתר מסתים הוא בעיקר חשיבות היקף, אבל כשכבר נעשה הקורו במחילות מעולות אלא לזריך חיקון רוח ד' מתקנת כמחיים, צ"ח לא שייך לחלק בין חיקון מוקף מסתים ליתר מאלו, ויש לשי' בחיקון פלגה יתר מ"י בני הדקטות או מהני כיון דאיכא עומ"ר במחילה מעליא וכן מהסבר.

כ' צמ"צ ש"ס סק"ה בשם תו"ש, דמוקף יתר מסתים ליחיד, אע"ג דהוי כרמלית, אין להניח ממנו לכרמלית אחר, כיון דהוי רה"י מר"ח, והאי עממא לא מנרעא שהרי ג' מחילות הוי רה"י מר"ח לדעת תו"י, ומ"מ מותר להניח ממנו לכרמלית כמבואר בתו"י שבת ע' א' ד"ה אע"ג, וכ"כ המ"צ צב"ל ס' שמ"ו ד"ה ומותר [וע"י לעיל ס' ז' ס"ק י"ח].

ט"ז ב' מחי' כל מחילה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחילה דברי ריב"ז והכ"א א' מצי דברים, כבר

נחבאר בסק"ג דעיקר מחילה של שתי שנחלקו בה הוא במחילה שרובה אומר אלא דמתכשרת ע"י דין לבד, וא"כ הוי ל"י לריב"ז למימר דכל מחילה שאין קנים העומדים מרובין על האויר אינה מחילה להחיר כל לורכן אלא דאשמועינן דאף ברובה אומר פעמים דהוי מחילה מעליה, ובגון דהקוף הצבנים ובקנים דאע"ג דכל המחילה חלוטות חלוטות, חשיב מחילה מעליה, וריב"ז ש"ב על דברי ת"ק דשנה מקופין הצבנים לאוד ובקנים לאוד, ואמר ריב"ז דתרוויבו בעינן, וכו' דאמרי רבנן דתראי אחד מצי דברים שמעינן מינה דריב"ז בשתי וערב, שיש בכל אחד מהן דין מחילה ע"י לבד קאמר, והלכך לדין ביחוד לא יבטיח כל לורכו עד דאיכא שתי וערב, שיש בכל אחד מהן דין לבד, וכן לרבים בישוב, וזה דלא כהפ"מ שדד דבקה אחד של ערב הנתון במחילה של שתי, וכן לריב"ז חשיב מחילה של שתי וערב, שזה חמור מאד, ובכל אורח איכא לעולם שתי שהצבנים ע"ג קנים, וצמ"צ ש"ס בשב"ל פ"ח ז' העתיק דברי הפ"מ, ור"א לעשות מזה שיש סוף נהקל, והיכי דאיכא חצלים וקנים, א"ל שיהיו עטע"ז זה צ"ח, אלא אף במרוחקין מ"מ פחות מצי נראה דחשיב כמחילה אחת, ואפשר דאם כ' עפחים שתי וערב סגי מדין פרוץ כעומד בערב, ומותר אף ליחיד בישוב, ואף אם למטה סמוך לארץ הוא שתי לבד, כיון דאין בין הקנים ג' וליכא בקיטה גדיים, ונראה דאם העמיד קנים הרבה עד שנמלא קנים נגד כל אור שבוין הקנים כ"ח ק"א) וכן סמוכין בפחות מצי, לא חשיב כמחילה של שתי, אע"ג דיש אור צינור, כיון שאין למקום המוקף אור מגולה לחוץ לו, והלכך קמה קצרה ושיבולות מקופות אותה דאמר לעיל ע"י א', דאין נותנין אלא צ"ח מסתים משום דלא הוקף לדירה, אבל ברוקף לדירה כה"ג לא חשיב מחילה של שתי, ומותר אף ליחיד כל לורכו, וכן ה"ה דאין המוסך שם י"ל נמי כה"ג, א"ג בעומ"ר, א"ג דאיכא ענפים שתי וערב בכל שעה המחילה, וכן ל"ל צ"ח דעושה סוכתו בין האילנות כו', והלא צ"ח דפנות דעריבן לא מהני לבד, וכמש"כ לעיל ס' י"א, וע"כ ל"ל דאיכא ענפים שתי וערב, ומהני גם בסוכה וכמש"כ שם, א"ג י"ל דאיכא ד' עומד במק"א, א"ג כל דאיכא עומד ד' במשך ז"ט סגי וכמש"כ ס"ס י"א, ואפשר דבעומ"ר סגי כל שהאורין פחות מצי וכמש"כ שם, וכ"ז כשהענפין נתונים שתי למחילת הסוכה, אבל אם נתונים ערב נראה דלא מהני עומד ד' במק"א אלא בסוכה גבוהה י', אבל בגבוהה מ"י נראה דלא מהני מחילה ד' גבוהה מן הארץ פחות מצי ולמעלה ממנה קנה כל שבו בפחות מצי, דאכתי אינה אלא מחילה של ערב, מיכא אידך גוני מש"ל גם בנתונים ערב, וכשיב"ז ז"ט עומד בתוך גובה י', א"ג בעומ"ר והשאר לבד סגי.

ה) כ' הרא"ש דקו"ל דעומ"ר בערב הוי עומד, ונראה דאפי' לא הוי רק עומ"ר בשתי, ובהאי רוב העומד לא הוי עומד י"ט גובה אלא רוב הערב סגי, ולא שייך צ"ח לירוק הפירות של שתי ושל ערב, ואפי' אי רוב הערב נעשה ע"י לבד כשר, ויש לשי' ככותל י' עפחים, העמיד קנה מכאן בסוף הכותל וקנה כנגדו בסוף הכותל, ונעץ מסמרים ארוכים עפה וצ' שלישי עפה, וקבען בקנה בפחות מצי זמ"ז, דנמלא דיש כאן דופן עפה וצ' שלישי עפה, וכן בקנה שכנגדו, אי חשבוין לאויר ג"ט פחות שלישי כלבו, [למ"ד עומ"ר מצי לדין לא מהני, וכן יש להסתפק בכותל ד' ומסמרים ארבע ח"י עפה ומשכו כה"ג דליכא עומ"ר אף בירוק העומד מצי לדין] דאפשר דאין שביניהן, ומיהו אי במשך י' עפחים העליונים יש חצלים מקנה לקנה פחות פחות מצי צ"ח חבל לחבל, וצ"ח עפחים התחתונים קבע נוסמרים בקנים על לור האמור, נראה דחשיב עומ"ר בערב אע"ג דסמוך לארץ אינו נידון בעומ"ר כדאמר ע"ז ז', הני מיני היכי דאיכא אור ג' על ג' מרובעים דאיכא בקיטה גדיים משא"כ כה"ל, דאף אי לא נחשב לאותו אור ג' עפחים פחות שלישי כלבו אכתי ליכא בקיטה ויתר בעומ"ר, והלכך צליכא חלוטות דרופן משולשין כ"ח ק"א) כיון דאין צ"ח כ"ז לרבע ג' על ג' נידון בלבד, דאף אם לא נחשב לבד לאחטב האויר שיש לו רחב אור ג', במשך עובי כפי שיעלה החשבון, וארץ

לבוד, וכן בעירובין ע"ז ב' אמרינן לבוד ועומ"ר בערב אף לדון דין עומ"ר אלא מכה לבוד, ולכן נראה דאין לדמות ה' זו לזו ואפשר דדע"ק לא שייך אס' אין הדפנות מגיעות ל שאין הסכך מגיע לה, אבל בשאר דוכתי שפיר אמרינן ב' ה' ומכה דעירובין פ"ז א' דאמרינן כוף וגוד אין ראי' מיקילינן בדרבנן.

סימן יד

א) ראינו מתקנים את המבוארות בלחות, בלא לוי"ה, במ שא"ל לעשות לוי"ה מעטס פקידו בעיר, ואת ה' נועלים פ"א ואח"כ פותחים אותם ועומדים תמיד פתוחים, דאין תיקון דלחות בלא לוי"ה מועיל כלום, שדלת בלא לוי"ה עושה פתח, אלא אם הדלת נעול הוא כשאר מחילה, ובזמן ש פתוח בטלה המחילה ואסור, שהרי אין לנו בדין המחילות אלא שאמרו חכמים, וזולת מה שנתבאר עינו בגמ', אין ראו' זו ולהשיבו כלל וכלל, ובגמ' אמרו עירובין י"א ב' לוי"ה קוב' מכאן כו', וכ"כ דלחות הוא פתח ממש וא"ל לאשו וקאמר דלוי"ה מבני אף שאינו פתח ממש, וא"ל לומר דלחות לוי"ה, ז"ל דע"כ לוי"ה בלא דלחות עדיפא מדלחות בלא שהרי אמרו מנחות ל"ג דפתחי שימאי פטורין מן המחוח ומ לך דנית לכו שקפי או תקרה, וע"כ בראית לכו דלחות ט לדעת הרמב"ם שם בעור צו"ד סי' רפ"ו, ואף החולקי הרמב"ם בזה לא הלכו אלא מעטס אחר, אבל דין פתחי לא קשיא לכו, וחזינן דעת הראשונים ז"ל שאין דלחות בלא השיב פתח ופטור מן המחוח, ואפ"ה בלוי"ה בלא דלחות רכ"פ דחייב במחוח, ואף הרמב"ם שפטרו מן המחוח אינו דלא השיב פתח אלא משום דכתיב ובשעריך כמש"כ ב"י כר"מ בשו"ב, הרי דלוי"ה בלא דלחות השיב פתח לענין ודלחות בלא לוי"ה לא השיב פתח, וכיון שלא מנינו בגמ' מחילה אלא לוי"ה, מאן יספק לנו שישליו דלחות בלא לוי"ה אין ראו' לחלק בין מחילות שנת וכן חייב מחוח דבגמ' שם משוינן לכו בדין פתחי שימאי ולענין כיפה, וכש"כ בזו דנו עלי' בגמ' כלל להשמיענו דין דלחות בלא לוי"ה, אלא של שהוא אינו נידון כלל לפתח, שאין ראו' לחלק ולמחשבני לענין שנת.

ב) ובתוספתא פ"ז דעירובין תניא מודים חכמים לרי"ז גנוסר שאב פותח דלת קרפיפו וסוחס וזה פותח דלת קרפיפו וסוחס רכ"ר שמערבין ונושאין באלמנע כו' החזירו פתחים למקומן חזרו לאיסורן, וקשה למי לאיסורן בלא רכ"ר מותר בלחות אף בזמן שהדלתות נ' כמבואר עירובין ו' ע"ב, וכ"כ משום דבעינן נעילות בלילה שם, בלא דעת הרמב"ם והטור סי' שס"ד דבראויות נעני וע"כ שאין דלת בלא לוי"ה מחיר משום פתח אלא משום מחילי שנפתח בדלת בטלה המחילה, ואף אח"ל דלאו היינו אלא משום דשאני הדין דתוספתא דלא נעשה בדלת אלא ובלכך לא השיב פתח לרכ"ר, מ"מ נלמד לענין נידון דין דלחות שמעמידין לתיקוני המבוארות ג"כ לא נעשו נעשו ואינם משמשין שום שמיש של דלת, ולא עדיפו מדלחות שהרי אין הסרוק מה שכן מיוחדין לקרפף אלא מה שאין נ' לתשמיש רכ"ר.

ג) ומהא דאמר שנת ע' א' בתיקופה, פתח פתוח ומוקי לה במבוי וחזיו מקורה וחזיו אינו מקורה כלפי פנים והלכך פתח נעול כלתון [שאין קורה לפתוח מר', דהוי מני לאוקמי בקרויו כלפי חוץ או שכלו מקורה אלא בכל עובי הלל הפתח ד' אלא דסתם פתח רחבו ד', כן אין ראי' מכאן דדלת לא השיב מחילה בזמן שהוא פתוח, מפסיק בדלת בפני הקורה בזמן שהפתח פתוח, כי היכי ד' בזמן שהפתח נעול, ד"ל דא"כ דהשיב מחילה דאורייתא מי החמירו חכמים בתוך הפתח שלא יושל לו הקורה, כי הו' רחמי

חור ג' במשך עובי כפי החשבון, כשיעשה בתמונה כזה קמ) המרובע הנלחח בין הקוין יש לו חור ג' לכל נד, מ"מ נידון בעומ"ר, וכן מבואר במ"ב בבה"ל סי' שס"ב סי"ב ד"ה ואפילו.

חלון העשוי כזה קמ) ויש באלכסונה ג', אלא שחסר הזוית, נראה דאם יש בערב עומ"ר צשיעור משך רוב הדופן במשך השחי שרי אף בלא לבוד, אבל כותל ה' עפחים וגובה ה', ויש בו חלון גע"ג באמצע, ונשאר עפח מכאן ומכאן ועומד למעלה ואוכל משהו מג"ע העליונין [דא"כ הוי עומ"ר בערב (ומש"כ הוי ע"ז) ב' ד"ה או ושמה בענין כו' אינו אלא לכתלה] ואי אוכל מני התחתונים הוי גדיים בוקעין בה ולא מכוני לבוד כדאמר ע"ז ב' לרשב"ץ נראה דאינו מחילה דלתי אירא ומבטל ולא הוי עומד רק עפח מכאן ומכאן, ולא אמרינן לבוד בקרנות ההלון כזה קמ) ויכ"י עומ"ר בערב, על שעה יותר מבי עפחים ומחצה שהוא רוב ארך הכותל, דכיון דאיכא לרבע גע"ג לא אמרינן לבוד אף בקרנות, וע"י לעיל סי' י"א ס"ק י"ד, ונראה דכל חלון ככותל פתוח מגובה ה' ורחב ד' השיב פתח, ולא השיב הכותל כלוי"ה דאין לוי"ה בפחות מחלל ה' ורחב ד', וכמבואר בבהג"ר"א שס"ג סעי' כ"ו, בלוי"ה גובה ה', ונראה דכ"כ בלוי"ה רחבה ד' לדעת הטור, ודלא כמש"כ לעיל סי' י"א ס"ק ע"ו.

ד) סוכה כ"ד ב' כל מחילה שאינה יכולה לעמוד צרו"מ אינה מחילה, אכ"כ דלעיל כ"ג א' ס"ל לבלוה הנלוו דסוכה דאינה יכולה לעמוד צרו"מ דיבשה פסולה, הכא אשמועינן דאפי' אינה יועלת, אלא שהרוח מוליכה ומביאה כמו שפרש"י, ונראה דהיינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהן מתרחקין ג"ע זה מזה, ובטל לי' מחילה הדין שעתא, הלכך פסול אף בשעה שהן נחין ושקטין ומחילתן שלימה, דהוי מחילה עראי שאינה יכולה לעמוד צרות, אבל אי המחילה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה, אלא שמתנדדת מעט לכאן ולכאן, אבל בכל שעתא היא מחילה מעליהא, נראה דשפיר הוי מחילה בעומדת צרות, ודברי המ"א סי' שס"ג סק"ד בלחי שהרוח מגידו, י"ל דהיינו נמי שהרוח טופפו למטה מי, או מרחיקו ג"ע מן הכותל, אבל בל"ה לא מפסל, וכן הדין בלוי"ה, אי הרוח כופפתה למטה מי או מרחיקה מכותלי המבוי חוץ למבוי באופן דמפסל פסולה, אבל בגדוד בעלמא לא מפסל, והיכי דע"י הרוח מתרחק חבל של לוי"ה חוץ לבי הקנים פסול, אף בשאין רוח, והחבל כתיקונו, ובסי' מהכ"ש סי' שס"ב ס"ק כ"א, כתב לחלק בין קנים להבל, ואין לה שום שרש, דודאי כל הקנים בין הדרדיים ובין העליון הוא בכלל עיקר בנין לוי"ה, ודין שוב לענין יעיל צרות, וגם אין מקור בש"ס לחלק בין יעיל למתנדד, ואי מפסל תנועה קלה בקנים הדרדיים בדין הוא שחפסול גם בקנה העליון, אבל למש"כ אין תנועה פוסלת בשום מחילה, אלא בתנועה שגזרתי לשעתה את המחילה, והאהרונים ז"ל סתמו בזה ולא פירשו ענין זה.

ה) בתשו' הגרע"א סי' י"ב כ' דלא אמרינן ב' הלכות היכי דא"ל לדון על אחד אלא מכה אידך, וזהו דעת הר"ן דלא אמרינן דופן עקומה אס' אין הדפנות מגיעות לסכך וכן לא אמרינן דע"ק ולבוד למ"ד ל"א לבוד באמצע, ופי' בזה סוגי' דעירובין ע' א' דאמר משוכה וביא תלוי' ובי' מברש"א דינמא משוכה או תלוי' וכדליתא בצרייתא אבל חבוב ולבוד לא אמרינן, דבאמת אמרינן חבוב לחודי אפי' גבוה יותר מני' (ודלא כמש"כ הוי שם) אלא דחבוב ולבוד ל"א בגבוה יותר מני' דה"ל בלכה אחת מכה אידך ח"ד ז"ל, ותימא דאפי' גבוה פתוח מני' אכתי א"ל לדון דין לבוד אלא מכה אידך, דהא במשך פתוח מני' ותלוי' פתוח מני' איכא אלכסון של גע"ג ובקורה רחוקה מן הכתלים יתר מני' וז"ל מקדם חבוב ואח"כ לבוד ואפי' אח"ל דחבוב פתוח מני' היינו לבוד מ"מ מקרי ב' הלכות דא"ל לדון על לבוד אחד אלא א"כ קדמו לבוד אחר ומא' לי' לבוד ולבוד ומ"ל לבוד וחבוב, ואדרבה מוכח מ"מ דאמרינן ב' הלכות אף במקום שא"ל לדון על אחד אלא מכה אידך, וכן מבואר בשנת ע' א' דמוקי לה בקורה בשתי קורות שאין צו' ד' ואין צו' ד' ואין צו"בין ו' ובזמן שהפתח פתוח אמרינן לבוד ופי"ת אף שא"ל לדון פ"ת אלא מכה

מותר להוציא ממנו לכרמלית כמבואר בתו' שנת ט' א' ד"ה אף על גב, וכ"כ המ"צ בזה"ל סי' שמ"ו ד"ה ומותר נעי' לעיל סי' ב' ס"ק י"ח].

ד) ט"ז ב' מתני' כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בר רבי יהודה וחכמים אומרים א' מב' דברים, כבר נתבאר בסק"ג דעיקר מחיצה של שתי שנחלקו זה הוא במחיצה שרובה אורח אלא דמתכשרת על ידי דין לבד, ואם כן הו' לי' לרבי יוסי בר רבי יהודה למימר דכל מחיצה שאין קנים העומדים מרובין על האורח אינה מחיצה להמיר כל ז'רכן אלא דאשמועינן דאף ברובה אורח פעמים דהו' מחיצה מעליה, וכגון דהקיף בחצלים ובקנים דאף על גב דכל המחיצה חלונות חלונות, חשיב מחיצה מעליה, ורבי יוסי בר רבי יהודה שב על דברי ת"ק דשנה מקיפין בחצלים לחוד ובקנים לחוד, ואמר רבי יוסי בר רבי יהודה דתרויהו צעינן, וזהו דאמרי רבנן בתראי אחד מב' דברים שמועינן מינה דרבי יוסי בר רבי יהודה בשתי וערב, שיש בכל אחד מהן דין מחיצה על ידי לבד קאמר, והלכך לדין ביחיד לא יהיבין כל זורכו עד דאיכא שתי וערב, שיש בכל אחד מהן דין לבד, וכן לרבי' בישוב, וזה דלא כהפמ"ג ש'דד דבקנה אחד של ערב הנמון במחיצה של שתי, וכן להיפך חשיב מחיצה של שתי וערב, שזה תמוה מאד, ובכל ערב איכא לעולם שתי שהחצלים על גבי קנים, ובמ"צ ש"ס בשענה"ז

אות ב' העתיק דברי הפמ"ג, ואי אפשר לעשות מזה שום סניף להקל, והיכי דאיכא חצלים וקנים, אין לריך שיהיו נוגעין זה בזה, אלא אף במרוחקין זה מזה פחות מג' נראה דחשיב כמחיצה אחת, ואפשר דאם ה' טפחים שתי וערב סגי מדין פרוץ כעומד בערב, ומותר אף ליחיד בישוב, ואף אם למטה סמוך לארץ הוא שתי לבד, כיון דאין בין הקנים ג' וליכא בקיעת גדיים, ונראה דאם העמיד קנים הרבה עד שנמצא קנים נגד כל אורח שבין הקנים מה ק"ט וכלן סמוכין לפחות מג', לא חשיב כמחיצה של שתי, אף על גב דיש אורח ביניהן, כיון שאין למקום המוקף אורח מגולה לחוזה לו, והלכך קמה קצרה ושיבולות מקיפות אותה דאמר לעיל ט"ו א', דאין נותנין אלא בית סאתים משום דלא הוקף לדירה, אבל בהוקף לדירה כה"ג לא חשיב מחיצה של שתי, ומותר אף ליחיד כל זורכו, וכן הייא דאילן המיסק שם יש ליישב נמי כה"ג, א"נ בעומד מרובה, א"נ דאיכא ענפים שתי וערב בכל שטח המחיצה, וכן ז"ל בזה דעושה סוכתו בין האילנות כו', והלא בב' דפנות דעריבין לא מהני לבד, וכמש"נ לעיל סי' י"א, ועל כרחק ז"ל דאיכא ענפים שתי וערב, ומהני גם בסוכה וכמש"כ שם, א"נ יש לומר דאיכא ד' עומד במקום אחד, א"נ כל דאיכא עומד ד' במשך ו' טפחים סגי וכמש"כ סוף סי' י"א, ואפשר דבעומד מרובה סגי כל שהארויין פחות מג' וכמש"כ שם, וכל זה כשהענפין נתונין שתי למחיצה הסוכה, אבל אם נתונין ערב נראה דלא מהני עומד

פ' פשר חזון

מחיצה רביעית אמרו חכמים שאינו רה"י כלל, ובמחיצות גרועות אמרו שהוא רה"י, אלא שהחמירו מלטלטל בו: סי' ב' סקי"ח. ושם האריכו בפרטי דין זה ובדעות הפוסקים, ע"ש.

ד) כהפמ"ג שצידד. בסי' שס"ג משב"ז סק"א כ' דלבוד הו' מחיצה גמורה מן התורה להתחייב הזורק שם ולקולא ג"כ (ועי' לעיל סי' י"א סקי"ב וי"ד מה שפי' האחרונים בדעת התוס' בסוכה). ומדרבנן מיקרי גרועה, וי"ל דהגריעותא היא בשתי בלא ערב או להיפוך, הא כל שיש שתי וערב י"ל אפי' נעץ קנים פחות מג"ט וקנה א' בראשם לבד ערב, הו' מחיצה מעליא ואף יותר מבית סאתיים מהני, וכן בערב לחוד כאותן לטי"ש המחוברים בתידות כו' קונדסין, וצ"ע, עכ"ל, ובשונה הלכות סי' ש"ס דין ב' העתיק דברי הפמ"ג להלכה, ע"ש, ויש להביא קצת רא' לדברי הפמ"ג מגמ' י"ט ב' דבעי למימר דמחיצת שתי לא מהני לפסי ביראות וגודריתא דקני מהני, והמעלה בגודריתא דקני מבואר ברשי' שם שמחוברין סמוך לארץ בעץ אחד ומלמעלה הן מתפרשין, ומשמע דאע"פ שיש ערב רק למטה לא חשיב מחיצת שתי, ע"ש, ויש לבאר סברת הפמ"ג דהחסרון במחיצת שתי הוא שכל קנה עומד בפנ"ע, אבל כשיש קנה המחבר, אע"פ דהוא מחיצה כל שהוא, לא הו' מחיצת שתי, ועוד יש לבאר דהחסרון במחיצת שתי הוא בסתימתה המציאותית, וכשותם גם לעכב הכניסה בין הפרצות אלים סתימתה, ובשבט הלוי כ"י עפ"ר רבינו יהונתן דהחסרון במחיצת שתי הוא שאינה חזקה ובריאה ואינה יכולה לעמוד הרבה, ועי' קנה אחד בערב נהי' חזקה, ע"ש, ומה שהקשה בחזו"א על הפמ"ג דבכל ערב איכא לעולם שתי שהחבלים ע"ג קנים, והיא קושיא עצומה כיון שבפמ"ג כתב להדיא גם שבערב לחוד אם מחובר ע"י יתדות לא הו' מחיצה גרועה, וא"כ אימתי אמרו במתני' דלא סגי במחיצת ערב, ואף שיש לצייר אופנים שהערב עומד בלי קנה בשתי, כגון ע"י קנה העומד כרחוק יותר מג"ט ויוצאים ממנו קנים להחזיק את החבלים כזה * או שהשתי מתלקט עשרה מתוך חמש (ואי נימא דא"צ רוחב ד"ט למתלקט. עי' בהוספה לסי' ט' סכ"ט

דמתלקט הוא גם חסרון בשיעור מחיצה). מיהו בפשוטו לא איירי דוקא בהכי, אבל י"ל דער כאן לא קאמר הפמ"ג אלא בשקני השתי סמוכים זה לזה דאו נחשבת המחיצה לסתומה וקבועה, אבל אם יש ביניהם שיעור גדול או עשר אמות, הו' מחיצה גרועה: חבלים וקנים. ואף דבעינן לדין לבד כדי לצרף את שני חלקי המחיצה, סוף סוף אין פרצה של ג"ט מעבר לעבר לא בשתי ולא בערב, וכן כתב להלן בהעמיד קנים כנגד הפרצות שבשתי, ולפמ"כ לעיל בכיבור דעת הפמ"ג בכיבור חסרון מחיצת שתי, מבואר גם דינים אלו. אמנם, אם יהי' בין המחיצות יותר מג"ט לא הו' מחיצה, ואף שאין פרצה ג"ט מעבר לעבר, לא הו' מחיצה מעלייתא אלא ב' מחיצות גרועות: ואפשר דאם ה' טפחים. צ"ב מדוע נקט רבינו לשון מסופקת, דלכארי לא גרע ממחיצה שלמה: העמיד קנים הרבה עמש"כ בזה לעיל וצ"ע באיזה אופן מיירי בצידו, כיון שציייר ב' שורות קנים, ואין אורח מגולה ביניהם, ע"כ שלכה"פ מחיצה אחת עומד או עומד כפרוץ, וא"כ אפי' מחיצה אחת מהני וכמש"נ בתחילת הדברים, וצ"ע. ויש לעי' בהעמיד ג' או ד' שורות קנים שאין בין זו לזו ג' טפחים, אבל בין כולם יש מחיצה אחת, ויותר מג' טפחים, כזה *, האם מספיק הא שאין למקום המוקף אורח מגולה לחוצה לו, או דלמא בעינן להחשיבו כמחיצה אחת, וכיון שבין כל שורות הקנים איכא יותר מג' טפחים לא חשיב כמחיצה אחת: א"נ בעומ"ד. עי' סק"ג: דעושה סוכתו בין האילנות. בשונה הלכות סי' תר"ל דין י"ז: ד' עומד במק"א. כמש"נ שם ס"ק י' ועוד: ד' במשך ז"ט. כמוסגר בסקט"ז, ע"ש: וכמש"כ שם סקט"ז, והעיר בשונה הלכות שזהו לדעת תוס', אבל לא קי"ל כן, ועמש"כ בפי' סקי"א שם: אם נתונין ערב. לעיל ס"ק י"א סקי"ב כתב רבינו דפסול מחיצת שתי וכן מחיצת ערב, עד שיעשה פס ד', ומשמע דעשה פס ד' מהני גם למחיצת ערב, וכאן חזר בו וס"ל דלא שייך ענין פס ד', שהוא מחיצה חשובה בכל התורה. ונותן לו שם מחיצה מעלייתא, אלא במחיצת שתי, שע"ז נחשב גם חלק המחיצה העשוי מקנים, למחיצה מעלייתא. אבל בערב איז שום חשיבות בפס ד' עד

ארבעה במקום אחד אלא בסוכה גבוהה עשרה, אבל בגובהה מעשרה נראה דלא מהני מחללת ארבעה גבוהה מן הארץ פחות מג' ולמעלה ממנה קנה כל שהו בפחות מג', דאכתי אינה אלא מחיצה של ערב, מיהו אידך גווי משכחת ליה גם בנחונין ערב, וכשיהי' ו' טפחים עומד בתוך גובה עשרה, א"כ בעומד מרובה והשאר לבד סגי.

ה) כ' הרא"ש דקיי"ל דעומד מרובה בערב היו עומד, ונראה דאפי' לא היו רק עומד מרובה בשמי, ובהאי רוב העומד לא היו עומד ו' טפחים גובה אלא רוב הערב סגי, ולא שייך ציה צירוף הפרצות של שמי ושל ערב, ואפי' אי רוב הערב נעשה על ידי לבד כשר, ויש לעי' בכותל ו' טפחים העמיד קנה מכאן בסוף הכותל וקנה כנגדו בסוף הכותל, ונעץ מסמרים ארוכים טפח וצ' שלישי טפח, וקבען בקנה בפחות מג' זה מזה, דנמצא דיש כאן דופן טפח וצ' שלישי טפח, וכן בקנה שכנגדו, אי חשבינן לאויר ג' טפחים פחות שלישי כלבוד, [למ"ד עומד מרובה מב' צדדין לא מהני, וכן יש להסתפק בכותל ארבעה ומסמרים ארבע חצי

טפח ומשהו כה"ג דליכא עומד מרובה אף בצירוף העומדין מב' צדדין] דאפשר דאין שייך לבד אלא כנגד עובי המסמרים, ולא כנגד אויר שביניהן, ומיהו אי במשך ו' טפחים העליונים יש חצלים מקנה לקנה פחות פחות מג' בין חבל לחבל, ובארבעה טפחים התחתונים קבע מסמרים בקנים על ציור האמור, נראה דחשיב עומד מרובה בערב אף על גב דסמוך לארץ אינו נידון בעומד מרובה כדאמר ט"ז ב', הני מיילי היכי דליכא אויר ג' על ג' מרובעים דליכא בקיעת גדיים מה שאין כן הכא, דאף אי לא נחשוב לזאתו אויר ג' טפחים פחות שלישי כלבוד אכתי ליכא בקיעה ויתר בעומד מרובה, והלכך באיכא חלונות בדופן משולשין כה"ג כיון דאין בהן כדי לרבע ג' על ג' נידון כלבוד, דאף אם לא נחשוב לבד לאמצע האויר שיש לו רחב אויר ג', במשך עובי כפי שיעלה החשבון, וארץ אויר ג' במשך עובי כפי החשבון, כשיעשה בתמונה כה"ג אכל המרובע הנלחו בין הקוין יש לו אויר ג' לכל ג', מכל מקום נידון בעומד מרובה, וכן מצוהר במ"צ צבה"ל סי' שס"ב סי"ה ופאילו.

פ"ר חזון

שישלימו לעשרה, ומש"ה עדיין היו מחיצת ערב: בסוכה גבוהה ו'. הא דבסוכה גבוהה ו' לא חשיב מחיצת ערב יש לפרש דכה"ג היו שני לבודין. (ועוד יש לפרש, דהחסרון במחיצת שתי או במחיצת ערב הוא חלישותו וגריעותו, והאויר שבעדדיו מבטל לו, וכמש"ע בפי' סי' י"א סוף סק"ב, ומש"ה כשעשה תקרה ע"ג המסלקת האויר שלמעלה כמש"ע סי' ד' ס"ק י"ז, נסתלק הגריעותא שבמחיצת ערב).

ה) כ' הרא"ש. שהראב"ד כתב דכיון דרב אשי אוקי בעיא דרב המנונא בענין אחר, אלמא פשיטא דערב כשתי לענין עומד מרובה על הפרוץ ולא איצטרין ליה למיבעי, וכן מסתבר, וגם הריטב"א והר"ן הביאו דברי הראב"ד, אבל בעל המאור כתב דלא איפשיטא ולחומרא נקטינן בכל ספק במחיצות שבת, וכך דעת הרשב"א בחידושים דאע"ג דהיא גופה דרבנן היא, מ"מ עיקר מחיצות דאורייתא ואולינן בה לחומרא כשל תורה, כנ"ל, ואח"כ הביא דברי הראב"ד, ע"ש. ובטוש"ע שס"ב ס"ט פסקו כהרא"ש דעומ"ר בערב מהני: ולא שייך בזה. עי' בפי' סק"ב דעומ"ר בשתי עניני שא"צ לסתום אלא רוב המחיצה, ועומ"ר בערב ענינו שהעומד מחשיב הפרוץ כסתום, וא"כ מבואר מדוע לא מצרפים פרצות בשתי ובערב, אמנם צ"ע מהגמ' י"א א' דלא משכח גזנא לאוקומי ברייתא דרובן פתחים וחלונות ובלבד שיהא עומ"ר, הא י"ל דרובן פתחים בשתי וחלונות בערב, ואינו מצטרפין, ובלבד שיהא עומ"ר בדין, שבכל אחד מהם יהי רובו עומד, ועי' לעיל סי' ד' סק"ג שהקי' מזה על הגמ' ב', וי"ל עפ"ד רבינו להלן בסוף הס"ק, דכל חלון בכותל חשיב פרצה, ע"ש, וא"כ ע"כ דחלונות דברייתא איירי בחלונות שעל עשרה טפחים, וצ"ע (ובמכתבי הגרש"ב וולדנברג נסתפק בכוננת החזו"א האם כוננתו להכשיר גם כשיצא רוב דופן פרוץ בתשבורת או שכוננתו רק דלא נימא דלא מכשרין תרי רובא ולעולם בעינן רוב בתשבורת, והגר"ח"ק השיב לו דמסתבר כצד הא, והרא"י יש לרדות דלישנא לא משמע ליה הכי): ונעץ מסמרים. משמע מרבירי רבינו דלא נסתפק אלא ביש מסמרים משני הצדדים, ובפרט במש"כ במוסגר ליישב למ"ד עומ"ר מב' צדדים היו עומד, ולא תי' ביש מסמרים מצד אחד, ואם כן גם כשראשי המסמרים מכוונים זה כנגד זה אמרינן לבד ממסמר למסמר, ולא נסתפק רבינו אלא כשאיתם מכוונים זה כנגד זה וכמו שמשמע בלשוננו, אבל במכוונים זכנ"ז אמרינן לבד, ואע"פ שהחללים בגובה שבין המסמרים * יש להם רחב אויר ג' וארץ אויר ג',

אמנם להלן בציור ק"מ משמע דבכה"ג לא נימא לבד על מקום החלל הזה, ובשונה הלכות סי' שס"ב דין ל"ז צייר שהמסמרים זה כנגד זה, ומשמע דלא דקדק כדברינו, וצ"ע, ועי' בס' משכיל אל דוד סי' ה': דאפשר דאין שייך. נראה מלשוננו שאין הנדון משום לבד ללבד, אלא דלא שייך לבד בכה"ג, שרק בסוף לא יישאר ג"ט, אלא שצריך שיהי' דבר ממשי כנגד המסמר (אמנם, לדעת הראשונים דאמרינן לבד לאויר, לכאף פשוט דאמרינן הכא לבד). וכ"ז למש"כ דאיירי כשהמסמרים שלא זה כנגד זה, אבל לפי השונה הלכות, צ"ל דכוננתו לדין לבד ללבד, ועי' להלן סק"ז בלבד לגובה ולבד לרוחב דאמרינן לבד ללבד. ועי' מש"כ בפי' סי' ח' סק"א, ועי' עוד בס"י ד' סק"ג, ע"ש: והלכך באיכא חלונות. נראה מדברי רבינו, שאם יש במשולש כדי לרבע, שוב לא אמרינן ב' לבד, אף בקרנות המשולש שאין בהם כדי לרבע, וטעם הדבר יש לבאר כמו שאמרו בגמ' שבת ח' א' דכפאה על פי' פטור, משום דמחיצות לתוכן עשויות, ופירש"י הלכך אין כאן תורת לבד, והיינו משום דנשלמה צורתו, ולא אמרינן לבד אלא בדבר שיש בו המשך והשלמה, ומש"ה כדאיכא חלון שלם, לא אמרינן בו לבד, ובספר משכיל אל דוד סי' ז' חילק בין הזויות החדות שבמשולש דאמרינן בהו לבד, לזויות הקהות שאם יש במשולש כדי לרבע לא אמרינן בהו לבד, ואינו מוכרח, ועי' בספר פתחי שערים שער ב' שהרחיב דינים אלו, והאריך בציורים רבים, ע"ש: רחב אויר ג'. היינו שאין בחלון מקום לעשות ריבוע של ג' על ג', אבל יש ברחבו קו של אויר ג"ט, והוא במשך עובי כפי שיעלה החשבון, היינו החשבון שיהי' אויר ג' בכל העובי: וארץ אויר ג'. כמש"נ ברוחב, שאין בחלון גע"ג, אבל יש בארכו היינו בגובהו, קו של אויר ג"ט, במשך עובי כפי החשבון, והיינו כמו שמבואר בציור החזו"א, והמקום שיש לו ג"ט אויר באורך וברוחב לא אמרינן ב' לבד ואינו נותר אלא בעומד מרובה, אע"פ שכל צדדיו נותרים ע"י לבד, ולא אמרינן לבד ללבד כדי לסתמו, ובשונה הלכות סי' שס"ב דין ל"ח סתם דחלונות שאין בהם לרבע גע"ג נידון כלבוד, ולא הזכיר שנידון בעומ"ר, וצ"ע: וכן מבואר במ"ב. בכה"ל שם כתב דאפילו באדם מהלך, יש שיעור טפחים בין רגליו רק בסוף הרגל ולא למעלה מזה, דהא הרייח שביניהם מתקצר והולך למעלה, וא"כ אף שלמטה יש חלל בין רגל לרגל ג"ט, הלא כשנמדד קצת למעלה מזה בתוך ג"ט בגובה לא יהי' ג"ט חלל רחב בין רגל לרגל ונימא לבד וצ"ע, עכ"ל וע"ש, ולא נתפרש בדבריו אם רצה להתיר הכל ע"י לבד ללבד, או לומר לבד בכ"מ דליכא ג"ט, והשאר יהי' נותר בעומ"ר,

זכרות מחלל י' ורחב ארבעה, וכמצורח צבהגרא ס"ג סעי' כ"ו, צאינה גבוה י', ונראה דהוא הדין צאינה רחבה ארבעה לדעת הטור, ודלא כמש"כ לעיל ס' י"א ס"ק ט"ו.

ו) סוכה כ"ד ז' כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מזוי' אינה מחיצה, אף על גב דלעיל כ"ג א' סנירא ל'י לכלהו תנאי דסוכה דאינה יכולה לעמוד ברוח מזוי' דיבשה פסולה, הכא אשמועינן דאפי' אינה ניטלת, אלא שהרוח מוליכה ומביאה כמו שפרש"י, ונראה דהיינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהן מתרחקין ג' טפחים זה מזה, ובטל ל'י מחיצה היא שעתא, הלכך פסול אף בשעה שהן נחין ושקטיין ומחיצתן שלימה, דהוי מחיצה ערפי שאינה יכולה לעמוד ברוח, אבל אי המחיצה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה, אלא שמתנדדת מעט לכאן ולכאן, אבל בכל שעתא היא מחיצה מעליה, נראה דשפיר הוי מחיצה העומדת ברוח, ודברי המג"א ס' ס"ג

חלון העשוי מה קמ"ב יש באלכסוניה ג' אלא שחסר הזווית, נראה דאם יש צערב עומד מרובה נשיעור משך רוב הדופן במשך השתי שרי אף בלא לצוד, אבל כותל ה' טפחים וגובה י', ויש בו חלון ג' על ג' באמצע, ונשאר טפח מכאן ומכאן ועומד למעלה ואוכל משהו מג' טפחים העליונין [דאם לא כן הוי עומד מרובה צערב (ומש"כ חו' ט"ו ז' ד"ה אי ושמא צענין כו' אינו אלא לכתחלה) ואי אוכל מג' התחתונין הוי גדיים צוקעין זה ולא מהני לצוד כדאמר ט"ו ז' לרשב"ג] נראה דאינו מחיצה דאפי' אירא ומבטל ולא הוי עומד רק טפח מכאן ומכאן, ולא אמרינן לצוד בקרנות החלון כזה קמ"ב ויהי' עומד מרובה צערב, על שטח יותר מב' טפחים ומחצה שהוא רוב ארך הכותל, דכיון דאיכא לרבע ג' על ג' לא אמרינן לצוד אף בקרנות, ועי' לעיל ס' י"א ס"ק י"ד, ונראה דכל חלון צכותל פחות מגובה י' ורחב ארבעה חשיב פרצה, ולא חשיב הכותל כזורת הפתח דאין זורת הפתח

פירוש חזון

וכאן חזר בו וכמש"כ בפ"י שם: ונראה דכל חלון. כוונת רבינו להוכיח מדלא מהני צוה"פ שאינה גבוהה עשרה אף שיש לה צורה ותשמיש חלון, דע"כ דליכא דין חלון, ואם נתבטל שם פתח מיני חשיב פרצה, ואין נ"מ אם נתבטל משום שאין בגובהו עשרה או משום שאין ברחבו ארבעה ובגליונות הגרד"ל כתב ע"ז, עי' רמב"ם פ"ד מהל' סוכה ה"י"ב "וחלונות" ובמ"מ שם, ובחזו"א לעיל ריש ס' י"א ודו"ק וצ"ת, ועי' רי"ו נ"ח ח"א דאם הי' בהם צוה"פ וכו', וכן הדין בחלונות הרבה ריש בהם היכר מחיצה ע"כ, והועתק בכ"י ס' תר"ל, עכ"ל. ויש לעי' גם מהגמ' י"א א' שאמרה דפנות הללו שריבה בהן פתחים וחלונות מותר, וצ"ל שהחזו"א יפרש דכל זה איירי בחלונות גבוהים עשרה טפחים, אלא משום שיש בתחתיתם מחיצה ג"ט קרי להם חלונות: באינה רחבה ד'. וכך העתיק לדינא בשונה הלכות ס' שס"ב דין מ"ו.

וכלשון החזו"א, וצ"ע. ועי' בשונה הלכות ס' שס"ב דין י"ד: ויש באלכסוניה ג'. דברי רבינו צ"ב, ונראה לפרש כוונתו, שיש בין האלכסונים ג', והיינו שיש בו כדי לרבע ג' על ג', אלא שחסר האלכסונים כזה *, וא"כ יש בצלעות המרובע פחות מג"ט, אם יש עומ"ר כדי לסתום רוב מהשתי שבפרצה מהני, ומשמע קצת ממש"כ דאם יש בערב עומ"ר, שגם צלעות המרובע אינם ניתרם בלבד, אף שאין בהם ג"ט, והדברים תואמים עם מה שדקדקנו לעיל שאם יש בחלון כדי לרבע גע"ג, נשלמה צורתו ולא שייך ב' לבד, ובשונה הלכות ס' שס"ב דין ל"ח העתיק דברי רבינו, והוסיף במוסגר דנ"מ דמקרי מחיצה מעולה, משמע שפי' כוונת רבינו שיש בחלון ג' בארכו וג' ברחבו, ויש באלכסוניה רג', והווי' סתומה, וא"כ אין בו כדי לרבע גע"ג, ואע"פ דשייך למימר ב' לבד, בזה נתחדש דאם יש בו עומ"ר בערב, מקרי מחיצה מעולה, משא"כ אם הי' בו כדי לרבע גע"ג הי' חשיב מחיצה גרועה, והדברים תואמים עם מש"כ רבינו בסק"ד דפס ד' בערב לא מהני לאשוויי מחיצה מעולה, אבל ככה"צ דאיכא תרתי לטיבותא, דאיכא עומ"ר בערב ולית ב' לרבע גע"ג ס"ל דחשיב מחיצה מעלייתא, עי' כעיי"ז בסק"ג: ואוכל משוה מג"ט העליונים. מלשון רבינו משמע שאם נשאר ג"ט למעלה לא הוי אמרינן אתי איריא, ואף ה' הפרוץ כעומד, ויש מקום לכאן דבר זה עפמש"כ לעיל סק"א דהכח של הפרוץ לבטל הוא משום דנתייע ביתר הפרוץ, וי"ל דלענין זה הפרוץ שיתר מעשר גרע, אבל מדברי רבינו בס"ד סק"א ט"ו וי"ו משמע דלא ס"ל הכי, מדלא תי' כך על קו' הבה"ל היכי משכחת ל' עומד כפרוץ בערב דלא אמרינן ב' אתי איריא, וצ"ע: תו' ט"ז ב'. שם הקשה השר מקוצי למה לי חבלים עובין יתר על טפח, אכתי נעביד פחות מג' וחבל משהו, ופחות מג' וחצי וחבל משהו, ופחות מג' וחבל חצי טפח ומשהו, ושמא בענין זה אתי למיטעי, ומשמע מדברי החזו"א שנקט דברי התו' להלכה, אלא דס"ל דאינו אלא לכתחילה, וממה שהביא נאן דבריהם, משמע דס"ל דאינו דין מיוחד בחבלים, אלא דהוא דין בעומ"ר בערב או באתי איריא, אבל בתו' רבינו כתב דכיון דאין האיריין שוק ואין החבלים שוים יבואו לטעות, ובתוס' הרא"ש כתב כיון שאין החבלים שוים, מכבוד דדין זה הוא רק בחבלים: ולא אמרינן לבד. עי' מה שביארנו בזה לעיל, ובאופן אחר אפשר לומר שההגדרה היא שלא אומרים לבד אלא מקצה של מחיצה, הן לאורכה הן לרוחבה, אבל בחלון שיש בו כדי לרבע גע"ג ושם לא אמרינן לבד, כשקצות החלון בקוים ישרים, גם הלבד בזווית המשולש יהי' מאמצע מחיצה, ויש להאריך בהגדרה זו בציורים רבים: ועי' לעיל. דעת רבינו שם דאמרינו לבד גם בחלון מרובע.

ו) ונראה דהיינו דוקא. בתו"ש שס"ב ס"ק י"ג ושס"ג ס"ק ט' כתב דהיינו דוקא כשהמחיצה נתבטלה עי"ז, ובפמ"ג באשל אברהם ס' שס"ב סק"א כ' דגמי וחבל שהרוח מנידם מהני לצוה"פ, ולא דמי לענפי האילן דהרוח מניד אותם ולית לבד או שיש רווח יותר מג"ט בין אחד לחבירו, משא"כ כשהמחיצה עשויה אף בהגדת הרוח שפיר דמי, וצ"ח שם לאות ח', והנידון במג"א בסק"ח הוא דברמכ"ם הל' שבת פט"ז הכי"א כ' דעושין מחיצה אפילו בבהמה ושאר מיני חי' ועוף, והוא שיהיה כפותין כדי שלא ינודו, וכ' ע"ז הב"ח כדלעיל גבי ענפי אילן, והמג"א כ' דמ"ש הרמב"ם שלא ינודו היינו שלא תברח, ולא דמי לענפי אילן, דהתם מחמת גריעות המחיצה שהיתה קלושה הרוח מנידה ולכן אינה מחיצה, משא"כ בבהמה ואדם שהן מנידין עצמן ואין זה גריעותא, אמנם נראה דגם הב"ח מתפרש כהפמ"ג דבעי שהבע"ח לא ינוד תנודה הפוסלת את המחיצה, (ועי' בשעה"צ ס' תר"ל סק"ג שנסתפק בדיעבד בלא קשר, וצ"ע שלא צ"ח לכאן). אבל במשנ"ב ס' שס"ב ס"ק ס"ו הביא דברי המשכנות יעקב, ושם בס"י קכ"ג כ' דצ"ע בזה והאריך לצדד בראיות הנ"ל ועוד ראיות דבעי שלא ינוד ברוח כלל, וסיים דנכון מאוד מכל הני טעמי לעשות קנה עליון בצוה"פ מדבר העומד, ע"ש, וע"ע כשפת אמת כ"ז א', ובהליכות שלמה מועדים פ"ז ה"א כתב כהמשכנות יעקב, וכתעם הדבר כתב דכיון דבשעת הנדנוד, נמצא שאותו מקום הרוח רגע אחד תוך הסוכה ורגע אחד חוץ לסוכה, אין זה חשיב מחיצה, ועמש"כ ע"פ מהלך מחשבה זה, גם בדעת החזו"א, בקו' תיקון מבואות פ"ד הערה 6: ודברי המג"א שס"ג. נראה שהחזו"א התייחס במיוחד לדברי המג"א הנ"ל. כיון שהמחיצה השקל ציזי לדבריו כמפורסם להא

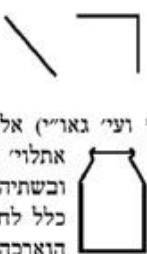
מחילה, אלא בתנועה ששזרחה לשעתה את המחילה, והאחרונים ז"ל סתמו בזה ולא פירשו ענין זה.

ז) בתש"ו הגרע"א סי' י"ב כ' דלא אמרינן ב' הלכות היכי דאי אפשר לדון על אחד אלא מנכ דאידך, וזהו דעת הר"ן דלא אמרינן דופן עקומה אם אין הדפנות מגיעות לספק וכן לא אמרינן דופן עקומה ולבוד למ"ד לא אמרינן לבוד באמצע, ופי' בזה סוגי' דעירובין ט' א' דאמר משוכה והיא תלוי' והק' מהרש"א דנימא משוכה או תלוי' וכדאימא צברייתא אכל חבט ולבוד לא אמרינן, דבאמת אמרינן חבט לחודי' אפי' גבוה יותר מג' (ודלא כמש"כ מו' שם) אלא דחבט ולבוד לא אמרינן בגבוה יותר מג' דהוה ל' הלכה אחת מנכ אידך אלו דבריו ז"ל, ותימא דאפי' גבוה פחות מג' אכתי אי אפשר לדון דין לבוד אלא

סק"ד בלחי שהרוח מנידו, יש לומר דהיינו נמי שהרוח כופפו למטה מעשרה, או מרחיקו ג' טפחים מן הכותל, אבל בלאו הכי לא מפסק, וכן הדין בצורה הפתח, אי הרוח כופפתה למטה מעשרה או מרחיקה מכותלי המבוי חוץ למבוי באופן דמפסק פסולה, אבל בגדוד בעלמא לא מפסק, והיכי דעל ידי הרוח מתרחק חבל של גורת הפתח חוץ לב' הקנים פסול, אף בשאין רוח, והחבל כתיקונו, ובספר מחצית השקל סי' שס"ב ס"ק כ"א, כתב לחלק בין קנים לחבל, ואין לזה שום שרש, דודאי כל הקנים בין הצדדיים ובין העליון הוא בכלל עיקר בנין גורת הפתח, ודין שזה לענין ניטל צרות, וגם אין מקור בש"ס לחלק בין ניטל למתנודד, ואי מפסק תנועה קלה בקנים הצדדיים דדין הוא שחפסול גם בקנה העליון, אבל למש"כ אין תנועה פוסלת בשום

פשר חזון

רחבה טפה, ע"ש: אכתי א"א לדון. וברעת הגרע"א י"ל דכל כוונתו היא דבמקום שמצד עצם ענין ההלכה, אין לה מקום, אלא ע"י מחיצות הבאות מהלכה, לא אמרינן תרי הלכות, ומש"ה לא אמרינן חבט ולבוד, כיון דאי אפשר להתחיל לדון לבוד, אלא אם כן תדין תחילה דהקורה היא למטה מכת חבט (וא"א לדון לבוד מהכותל, כיון שהתקרה שעל המבוי, ענינה הוא הקורה, ולכן צריך לומר חבט לקורה ואח"כ לבוד). משא"כ כשהקורה גבוהה ומשוכה פחות מג', א"צ ב' הלכות אלא להיכי תימצי, שיהי' קנה לומר לבוד, ואם הי' קנה כזה * היינו אומרים ב' לבודין, ובכה"ג אמרינן ב' הלכות, ובאופן אחר י"ל דלבוד ללבוד אמרינן גם להגרע"א, כיון שב' ההלכות הם מאותו השם, ועי' בגליון הגרע"א להרמב"ם הל' סוכה פ"ה הכ"א, דהתם כיון דגבוהה אין במרחק ג"ט, ולאו מדין חבט רמי אתינן עלה, מש"ה גם במרחק מהני פחות מג"ט, דהוי לבוד גבוהה ובמרחק, וכההיא דעירובין ט' א', ע"ש. ובקהלות יעקב עירובין סי' ב' ובזכרון שמואל סי' כ"ו, כתבו שהגרע"א מפרש בדת הר"ן, כמ"ש רבנו חיים הלוי בדת הרמב"ם בהלכות סוכה פ"ה הכ"א, דר"ל דגם באלכסון ליכא ג', כי אם דהקורה היא בתוך שלשה לכותלי המבוי והא דצריכינן לההילכתא דחבט רמי הוא משום דלבוד לא מהניא רק למיחשבינהו כמחבור, אבל מ"מ הקורה נחשבת כממקומה ואינה על גבי המבוי, ולענין הכשירא דמבוי קורה ע"ג מבוי בעינן שלזה אין הלבד מועיל כלל אם לא משום ההילכתא דחבט רמי דעיקרה נאמר דמתנינן לה למטה ורק בזה הוא דנחשבת קורה ע"ג מבוי וכו', והכא צריכינן לתרוייהו חבט לענין גובהה שהיא מעל המבוי ולבוד לענין רחבה שאינה מגעת לכתלים אבל אין הלבד נוגע להחבט, כי אם דכל אחר חל בפ"ע, אבל החזו"א שם השיג בגליון על הגר"ח, שהדבר תימא דא"כ ג' ופחות מג' בגובהו וגי' ופחות מג' בעקימותו אינו קובע כלום שהרי בפחות מג' אכתי פסולה בהחלט, שהרי בפחות מג' בגובהו ובקמימותו האלכסון יותר מג', ואיך יתכן שיאמרו בגמ' א"צ להביא קורה אחרת בזמן שצריך להביא קורה אחרת, ואם פחות מג' דתניא היינו שהאלכסון פחות מג' אבל אין גובהו ועקימותו דבר שאינו אמת בהלכה ושביקו את האלכסון המוזכר בברייתא (דעקום הוא כזה * כמ"ש בגמ' ו' א' מבוי עקום, וכזה * נקרא אלכסון, אמנם כציוור מהרש"ל, גם בדפוס, נרפס כזה

* ועי' גאוי"ו אלא ודאי הא דתניא פחות מג' קאי אמשוכה וקאי אתלוי' ואם שתיהן פחות מג' א"צ להביא קורה אחרת ובשתיהן הדבר תלוי, ואם באמת אלכסון פחות מג' א"צ כלל לחבט דכיון דע"י לבוד הוי כנתמלא האויר וכאילו הווארבה המורה ונועה בכוחל המבוי אפי' אם המורה

שלא ינידם הרוח: ובס' מחצית השקל. וז"ל, כתבו בשם המרדכי דעכ"פ אותו גמי צריך שלא ניטל ע"י רוח, אך לדעתו בהא קיל קנה שע"ג מקנה שבצדדים, דאותן שבצדדים צריך שלא ינידם הרוח, והיינו טעמא כיון דהתם משום מחיצה, ומחיצה גמורה אם הרוח מנידה, לא הוי מחיצה, אבל קנה שע"ג, נהי דצריך שלא ניטל ע"י רוח, אבל אי הרוח מנידו אין בכך כלום, דהא אי הוא גמי או חבל אי אפשר שלא יהי' הרוח מנידו, ואפ"ה הכשירוהו, וה"ט דעיקר המחיצה תלוי בב' הקנים העומדים מן הצד, עכ"ל, ונראה כוונתו דקנים שבצדדים אם הרוח מנידה אותם, עד שנפסלים ע"י, פסול, אבל קנה שע"ג אפי' אם הרוח מנידה אותו עד שיוצא חוץ לקנים דפסול, כל זמן שאין רוח כשר, כיון שאינו עיקר המחיצה, אבל יש לדקדק קצת ממש"כ דגמי או חבל אי אפשר שלא יהי' הרוח מנידו, ואם רק שיוצא חוץ לקנים נפסל, הרבה פעמים אפשר למותחו ובפרט כשהקנים רחבים, וא"כ נראה דס"ל כהמשכנות יעקב, וכך נראה שהחזו"א פי' בדבריו, אלא שבקנה עליון ס"ל למחשה"ש להקל, וצ"ע, ובמשנה ברורה העתיק דבריו בסק"ו, ע"ש, ובשונה הלכות העתיקם בדין ג"ד: אין לזה שום שרש, ולעיל סי' ד' סק"י ג"כ כתב החזו"א בפשיטות דכה"ג פסול, ומש"כ בשו"ע סי"א לחלק בין קנים הצדדיים שצריכים להיות חזקים כדי לקבל דלת, לקנה עליון דמהני אפי' גמי או חבל, יפרש החזו"א דאינו חילוק בעיקר דינם, אלא דבמציאות הדלת נסמכת על הקנים הצדדים, ולא על הקנה העליון, ומש"ה לא הצריכו בו שיהא חזק, ובמאירי כתב שגם קנה עליון צריך להיות חזק כדי לקבל דלת, ובשו"ת אבני נור סי' רע"א אות י' כתב שהי' מקום לומר דעיקר צוה"פ הוא רק הקנה שמכאן ומכאן, והקנה שע"ג הוא רק כדי שלא יהי' פתחי שימאי, וצ"ע למחשה"ש, וכתב שיש לו עוד הרבה ראיות לזה, ומבואר דבריו בפ"ד ד"ח ברך י"א שפי' דצוה"פ מן הצד היינו שאין לה אלא צדדים, כלומר העמיד מוזהות בלא תקרה אלא קנה מכאן וקנה מכאן, ע"ש, ועי' עוד בשו"ת חת"ס סי' צ' שצ"ח להקל בקנה עליון הראוי ליסגר, ומשמע דס"ל כמחצית השקל, ובחזו"א לעיל ריש סי' ד' ג"כ כתב חילוקים בין התקרה למוזהות בעיקר ענינם, ע"ש.

ז) בתש"ו הגרע"א. וכ"כ הגרע"א בגליון השו"ע סי' תרל"ב, ועי' במחצית השקל סי' תרל"ב סק"ב: וזהו דעת הר"ן. בתשובה קצת נראה דעת הגרע"א כהר"ן, אבל בגליון השו"ע כתב דהא נראה לענין דינא שלא קיי"ל כהר"ן בזה, דהא בדברי הטור והשו"ע תר"ל ס"ט מוכח דלא כהר"ן, וא"כ אין מח' בין הגרע"א להחזו"א לדינא, רק בדת הר"ן: ודלא כמש"כ תו' שם. ובאמת נדפס חידושי הר"ן על עירובין ושם תי' על קי' התו' דביתידות לית בהו טפה, והכא ליכא למימר חבט בקורה, אם לא שנאמר חבט ביתדות, כיון שהיא מונחת עליהן, וכיון דלית בהו טפה, בטפי משלשה לא אמרינן חבט רמי, וגם הריטב"א ח' ב' אחרי שהביא תי' התו"ם כתב דשאני הכא דבמקום דאמרינן חבט ליכא מורה

פמ"ג סי' שסב א"א ס"ק כ"א

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שסב
כא גמי. עיין מג"א, אף שהרוח מניד אותו, וחבל בשס"ג סל"ו שהרוח מניד אותו, מ"מ צ"ה הוה ול"ד לענפי האילן
בריש סי' זה דהרוח מניד אותם ולית לבוד או שיש ריוח יותר מג"ט בין א' לחבירו משא"כ כשהמחיצה עשויה אף
בהנדת הרוח שפיר דמי וע' אות ח' וקצת צ"ע:
אגר"מ או"ח חלק ח סימן מ
עה"ש סי' שס"ג ס"ק ח

מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה

שו"ע סי' שסב ס"א (טור ב"י מחבר רמ"א מ"ב ביה"ל)

טור אורח חיים הלכות שבת סימן שסב

כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישיב בה כדי לשמור השדות
הויא מחיצה להתיר לטלטל בתוכו אבל לא הויא מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מסאתים
הלכך אילן שענפיו יורדין למטה אם אינן גבוהין ג' מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברים לאילן הוא גבוה י' חשוב
מחיצה ומותר לטלטל בכולו והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח
שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה (א) ודוקא עד בית סאתים אבל יותר מסאתים לא אפילו
אם נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות:

בית יוסף אורח חיים סימן שסב

א כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה וכו'. בסוף פרק ב' דעירובין עלה כ"ו (ע"א) אמר ליה רב פפא לרבא
והאמר רב אסי מחיצת אדרכלין לא שמה מחיצה משום דלצניעותא עבידא ופירש"י אדרכלין בנאים שעושים מחיצה
לכל סביבותיהם כשבנין בחמה כיון דלצניעותא היא. ולמחר סותרין לה לאו כלום היא: ואמר רב הונא בריה דרב
יהושע לרבא והאמר רב הונא מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה ופירש רש"י לנחת שלא לדור שם אלא
להשתמר מה שיניחו שם: ומדברי הרמב"ם בפט"ז (שבת ה"טו) משמע דמחיצה העשויה לנחת או לצניעות לאו
מחיצה היא כלל ואפילו היא מקפת פחות מבית סאתיים אין מטלטלין בה דהא נקיט להו הרמב"ם שם בהדי מחיצה
שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה ושאינה גבוהה י' והנהו לאו מחיצה נינהו כלל וכבר כתב שם הרב המגיד שאין כן
דעת הרשב"א (עבה"ק ש"ג סי' ג) דודאי בפחות מבית סאתיים מחיצה היא וכן כתב גם כן ר"ת מחיצות גמורות הן
ודעת רבינו כהרשב"א:

ומ"ש או לישיב בה כדי לשמור השדות וכו'. בפרק בתרא דעירובין ויתבאר בסמוך בסייעתא דשמיא:
הילכך אילן שענפיו יורדין למטה אם אינם גבוהים ג' מן הארץ וכו'. משנה בפרק בתרא דעירובין עלה צ"ט (ע"ב)
אילן המיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים מטלטלין תחתיו. ופירש רש"י מיסך. שנופו נוטה
למטה מכל צדדין סביב סביב: מטלטלין תחתיו. דאמרינן לבוד והרי יש כאן מחיצה י'. ובגמרא אמר רב הונא בריה

דרב יהושע אין מטלטלין בו יתר מבית סאתיים מאי טעמא משום דהוי דירה שתשמישה לאויר וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יותר מבית סאתיים ופירש"י אלא בבית סאתיים. אם היה היקפו יתר על בית סאתיים אין מטלטלין בו אלא בד' אפילו נטעו לכתחלה לכך דהוי מוקף לדירה: מאי טעמא משום דהוי דירה שתשמישה לאויר. אינה לדור בה תמיד אלא להסתופף בה שומרי אויר השדה:
ומ"ש אבל יותר מסאתים לא אפי' אם נטעו מתחלה לכך וכו'. הכי אמרינן בשלהי פרק קמא דעירובין עלה ט"ו (ע"א):
ומ"ש והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים וכו' ויקשור הענפים וכו'. הכי מוקים לה רב אחא בר יעקב בפרק ב' דסוכה (כד:):

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שסב

סעיף א

כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה, (א) אלא א' לצניעות * (ב) או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישוב בה * כדי א לשמור השדות, (ג) היא מחיצה לטלטל מה שבתוכה, אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה א' אם הוא יותר מב' סאתים. הילכך אילן שענפיו יורדים למטה, א) אם (ד) אינם גבוהים שלשה מן הארץ ב ועיקרן במקום שמחוברין לאילן (ה) הוא גבוה עשרה, חשוב מחיצה (ו) ומותר לטלטל בכולו; (ז) והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש, ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח, שכל מחיצה * שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, אינה מחיצה. * ודוקא עד בית סאתים, (ח) אבל יותר מבית סאתים, לא, (ט) אפי' נטעו לכך כיון (י) ג שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות.

משנה ברורה סימן שסב

- (א) אלא לצניעות - כגון [א] מחיצה שעושין לנוח שם לשעה חוצב אבנים והבנאים ושאוכלין ועומדים שם לשעה בהצנע דאין זה מחיצת דירה אלא מחיצת הצניעות:
(ב) או לשמור מה שבתוכה - שעשויה [ב] להניח שם פירות וכלים וכיוצא בהן ועיין בה"ל:
(ג) היא מחיצה לטלטל וכו' - ר"ל שע"י היקף המחיצה מותר לטלטל בכל תוך שטח המחיצה אם איננה יותר מב"ס ומש"כ הלכך אילן וכו' כונתו על מה שסיים לבסוף אבל יותר מבית סאתים וכו':
(ד) אינם גבוהים שלשה וכו' - דהוי כלבוד לארץ:
(ה) הוא גבוה וכו' - וה"ה [ג] אם אין גבוהין עשרה טפחים במקום שמחוברין לאילן אלא שבאמצע גבוהין י"ט שעשויה כקשת אך בין כן ובין כך צ"ל ג"כ רחב ד"ט במקום שגבוהין י"ט דאם הוא רחב ד"ט רק במקום נמוך מזה הו"ל כרמלית:
(ו) ומותר לטלטל בכולו - היינו [ד] אפילו במקום שאין גבוה י' טפחים דהו"ל חורי רה"י וכרה"י דמי וכנ"ל בסי' שמ"ה ס"ד:
(ז) והוא שימלא וכו' - היינו [ה] דע"י המילוי מתחזק המחיצה שלא תתנדנד ע"י הרוח ואפ"ה בעינן ג"כ קשירת הענפים בארץ בשביל זה:
(ח) אבל יותר וכו' - כגון שהיה ענפיו ארוכין מאוד או שהיו הרבה אילנות סמוכין זה לזה:
(ט) אפילו נטעו לכך - להסתופף בצלו:
(י) שאינו עשוי לדור - ואם מילא הקש לשם דירה ממש אפילו לא נטע האילן לכך אם רוב הדופן מן הקש הוי מוקף לדירה [מ"א וש"א ועיין בתו"ש]:

ביאור הלכה סימן שסב

סעיף א

* או לשמור מה שיתנו בתוכה - עיין מ"ב והנה לפ"ז לכאורה בנין שעושיין להכניס שם תבואה או שארי סחורות [שקורין מאגאזי"ן] אם הוא יתר מבית סאתים דינו כקרפף כיון שאין עשוי רק לשמור ולא לדור בו והוא דומה לרחבה שאחורי הבתים שפירש הריטב"א בפרק בתרא בשם רש"י שעשוי להכניס שם עצים לאוצר ואפ"ה אמרינן בדף כ"ד דבעינן ברחבה שיהיה הבית פתוח לשם וגם שיהיה הפתח קודם ההיקף אבל בלא"ה לא אך יש לדון בזה דאולי כיון שהוא מקורה הוא עדיף מרחבה אמנם ברש"י דף כ"ב ד"ה וכל דירה איתא בהדיא דבאינו עשוי לדירה אפילו מקורה לא מהני אכן עיקר דיוקא דרש"י מהא דאמרו כל דירה שתשמישו לאויר וכו' והמעין ברמב"ם ריש פט"ז שכתב כגון גנות ופרדסים והמקיף מקום וכו' משמע דאינו מפרש כפירש"י ולדידיה שפיר י"ל דבמקורה אין עליו שם קרפף בכל גווי. וגם די"ל דבנין חשוב כמו מאגאזי"ן שאני אפילו לפירש"י דאין שייך בו שם קרפף כלל. אח"כ מצאתי בפמ"ג ריש סימן שנ"ח שמסתפק לענין מקורה וע"ש בא"א ובמשב"ז. ועכ"פ נראה פשוט דאם בבנין הנ"ל משתמש שם גם יתר צרכי ביתו הוא בכלל דירת אדם בכל גווי:

* כדי לשמור השדות - עיין בב"ח והובא בא"ר ותו"ש שמצדד דאם השומר יושב בה יום ולילה ואינו הולך ללון בביתו הוא בכלל דירת אדם:

* שאינה יכולה לעמוד וכו' - אפי' עושה אותה בביתו שאין שם רוח [תוס' שבת]:

* ודוקא עד בית סאתים - ובזה מותר אפילו לא נטעו מתחלה לכך דמחיצה העשויה מאליו הוי מחיצה [גמרא]:

שו"ע סי' תר"ל ס"י ומ"ב ס"ק מ"ח

שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל

סעיף י

(מו) יד העושה סוכתו בין האילנות, והאילנות דפנות לה; אם היו (מז) טו חזקים, או שקשר אותם וחיזק אותם (מח) עד שלא תהא טז הרוח מצויה מנידה אותם תמיד, (מט) ומילא בין האוירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח, וקשר אותם, הרי זו כשרה; [ג*] על כן אין נכון לעשות (נ) כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים, אע"פ שקשרן בטוב, <יא> זמנין דמינתקי ולא אדעתיה והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה; והרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג (נא) <יב> במחיצות יז קנים בפחות משלשה.

משנה ברורה סימן תרל

(מח) עד שלא תהא הרוח מצויה מנידה אותם - ר"ל דאם מנידה אותם אפילו אין בכח הרוח להפיל אותם לגמרי רק שע"י הרוח [מה] הולך המחיצה ובא קי"ל דשוב לא חשיבא מחיצה. ואפילו [מו] עומדת בבית שאין שם רוח כלל לא חשיבה מחיצה:

עה"ש שסג:ח

ערוך השולחן אורח חיים סימן שסג

סעיף ח

לחי דאם הרוח ינשוב בו בחזקה יתעקר לא הוה לחי ודוקא רוח מצויה אבל אם רוח מצויה לא יעקרנו אע"ג דרוח שאינו מצויה יעקרנו לית לן בה [נ"ל] ולא דוקא שיתעקר אלא אפילו מתנדנד ע"י הרוח לא הוי לחי [מג"א סק"ד] ודוקא נדנד חזק כענפי אילנות שמתנדנדים הנה והנה בלא הפסק אבל נדנד מועט לא חיישינן לה [נ"ל] [מ"ש המג"א בשם המצא כתוב אין לו שייכות בסי' זה]:

חזו"א סי' עז אות ו

חלון העשוי מה קמח יש באלכסונו ג' אלא שחסר הזווית, נראה דאם יש בערב עומד מרובה נשיעור משך רוב הדופן במשך השתי שרי אף בלא לבד, אבל כותל ה' טפחים וגובה י', ויש בו חלון ג' על ג' באמצע, ונשאר טפח מכאן ומכאן ועומד למעלה ואוכל משהו מג' טפחים העליונין [דאם לא כן היו עומד מרובה בערב (ומש"כ חו' ט"ו ב' ד"ה אי ושמוא בענין כו' אינו אלא לכתחלה) ואי אוכל מג' התחתונין היו גדיים בוקעין זה ולא מהני לבד כדאמר ט"ו ב' לרשב"ג] נראה דאינו מחינה דאחי אירא ומבטל ולא היו עומד רק טפח מכאן ומכאן, ולא אמרינן לבד בקרנות החלון כוה קמ"ט ויהי עומד מרובה בערב, על שטח יותר מב' טפחים ומחנה שהוא רוב ארך הכותל, דכיון דאיכא לרבע ג' על ג' לא אמרינן לבד אף בקרנות, ועי' לעיל סי' י"א ס"ק י"ד, ונראה דכל חלון כמותל פחות מגובה י' ורחב ארבעה חשיב פרצה, ולא חשיב הכותל כזורת הפתח דאין זורת הפתח

בפחות מחלל י' ורחב ארבעה, וכמבואר בזהג"ר"א שס"ג סעי' כ"ו, באינה גבוה י', ונראה דהוא הדין באינה רחבה ארבעה לדעת הטור, ודלא כמש"כ לעיל סי' י"א ס"ק ט"ו.

(ו) **סוכה כ"ד ב'** כל מחינה שאינה יכולה לעמוד ברוח מזוי' אינה מחינה, אף על גב דלעיל כ"ג א' סנירא לוי' לכלהו תנאי דסוכה דאינה יכולה לעמוד ברוח מזוי' דיבשה פסולה, הכא אשמועינן דאפי' אינה ניטלת, אלא שהרוח מוליכה ומביאה כמו שפרש"י, ונראה דהיינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהן מתרחקין ג' טפחים זה מזה, ובטל לוי' מחינה הריא שעתא, הלכך פסול אף בשעה שהן נחין ושקטיין ומחיתן שלימה, דהוי מחינה ערפי שאינה יכולה לעמוד ברוח, אבל אי המחינה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה, אלא שמתנדדת מעט לכאן ולכאן, אבל בכל שעתא היא מחינה מעליה, נראה דשפיר הוי מחינה העומדת ברוח, ודברי המג"א סי' שס"ג

פשר חזון

וכלשון החזו"א, וצ"ע. ועי' בשונה הלכות סי' שס"ב דין י"ד: **ויש באלכסונו ג'.** דברי רבינו צ"ב, ונראה לפרש כוונתו, שיש בין האלכסונים ג', והיינו שיש בו כדי לרבע ג' על ג', אלא שחסר האלכסונים כזה *, וא"כ יש בצלעות המרובע פחות מג"ט, אם יש עומ"ר כדי לסתום רוב מהשתי שבפרצה מהני, ומשמע קצת ממש"כ דאם יש בערב עומ"ר, שגם צלעות המרובע אינם ניתרים כלבוד, אף שאין בהם ג"ט, והדברים תואמים עם מה שדקדקנו לעיל שאם יש בחלון כדי לרבע גע"ג, נשלמה צורתו ולא שייך בוי' לבד, ובשונה הלכות סי' שס"ב דין ל"ח העתיק דברי רבינו, והוסיף במוסגר ונ"מ דמקרי מחיצה מעולה, משמע שפי' כונת רבינו שיש בחלון ג' בארכו וג' ברחבו, ויש באלכסונו ג' ג', והווי' סתומה, וא"כ אין בו כדי לרבע גע"ג, ואע"פ דשייך למימר בוי' לבד, בזה נתחדש דאם יש בו עומ"ר בערב, מקרי מחיצה מעולה, משא"כ אם הוי' בו כדי לרבע גע"ג הוי' חשיב מחיצה גרועה, והדברים תואמים עם מש"כ רבינו בסק"ד דפס' ד' בערב לא מהני לאשוויי מחיצה מעולה, אבל ככה"ג דאיכא תרתי לטיבותא, דאיכא עומ"ר בערב ולית בוי' לרבע גע"ג ס"ל דחשיב מחיצה מעלייתא, עי' כעיי"ז בסק"ג: **ואוכל משהו מג"ט העליונים.** מלשון רבינו משמע שאם נשאר ג"ט למעלה לא הוי אמרינן אתי אירא, ואף דהפרוץ כעומד, ויש מקום לבאר דבר זה עפ"מ"כ לעיל סק"א דהכתב של הפרוץ לבטל הוא משום דנסתייע ביתר הפרוץ, וי"ל דלענין זה הפרוץ שיתר מעשר גרע, אבל מדברי רבינו בס"ד סק"א ט"ז וי"ז משמע דלא ס"ל הכי, מדלא תי' כך על קו הבה"ל היכי משכחת לוי' עומד כפרוץ בערב דלא אמרינן בוי' אתי אירא, וצ"ע: **תו' ט"ז ב'.** שם הקשה השר מקוצי למה לי חבלים עובין יתר על טפח, אכתי נעביד פחות מג' וחבל משהו, ופחות מג' וחצי וחבל משהו, ופחות מג' וחבל חצי טפח ומשהו, ושמוא בענין זה אתי למיטעי, ומשמע מדברי החזו"א שנקט דברי התו' להלכה, אלא דס"ל דאינו אלא לכתחילה, וממה שהביא כאן דבריהם, משמע דס"ל דאינו דין מיוחד בחבלים, אלא שהוא דין בעומ"ר בערב או באתי אירא, אבל בתו' רבינו פרץ כתב דכיון דאין האוירין שוקין ואין החבלים שוים יבואו לטעות, ובתוס' הרא"ש כתב כיון שאין החבלים שוים, מבואר דדין זה הוא רק בחבלים: **ולא אמרינן לבד.** עי' מה שביארנו בזה לעיל, ובאופן אחר אפשר לומר שהגדרה היא שלא אומרים לבד אלא מקצה של מחיצה, הן לאורכה הן לרוחבה, אבל בחלון שיש בו כדי לרבע גע"ג ושם לא אמרינן לבד, כשקצות החלון בקוים ישרים, גם הלבד בזווית המשולש יהי מאמצע מחיצה, ויש להאריך בהגדרה זו בציוורים רבים: **ועי' לעיל.** דעת רבינו שם דאמרינו לבד גם בחלון מרובע.

וכאן חזר בו וכמש"כ בפי' שם: **ונראה דכל חלון.** כונת רבינו להוכיח מדלא מהני צוה"פ שאינה גבוהה עשרה אף שיש לה צורה ותשמיש חלון, דע"כ דליכא דין חלון, ואם נתבטל שם פתח מיני חשיב פרצה, ואין נ"מ אם נתבטל משום שאין בגובהו עשרה או משום שאין ברחבו ארבעה ובגליונות הגרד"ל כתב ע"ז, עי' רמב"ם פ"ד מהל' סוכה ה"י"ב "וחלונות" ובמ"מ שם, ובחזו"א לעיל ריש סי' י"א ודו"ק וצ"ח, ועי' רי"ז נ"ח ח"א דאם הוי' בהם צוה"פ וכו', וכן הדין בחלונות הרבה דיש בהם היכר מחיצה ע"כ, והועתק בב"י סי' תר"ל, עכ"ל. ויש לעי' גם מהגמ' י"א א' שאמרה דפנות הללו שריכה בהן פתחים וחלונות מותר, וצ"ל שהחזו"א יפרש דכל זה איירי בחלונות גבוהים עשרה טפחים, אלא משום שיש בתחתיתם מחיצה ג"ט קרי להם חלונות: **באינה רחבה ד'.** וכך העתיק לדינא בשונה הלכות סי' שס"ב דין מ"ז.

(ו) **ונראה דהיינו דוקא.** בתו"ש שס"ב ס"ק י"ג ושס"ג ס"ק ט' כתב דהיינו דוקא כשהמחיצה נתבטלה עי"ז, ובפמ"ג באשל אברהם סי' שס"ב סקב"א כ' דגמי וחבל שהרוח מנידם מהני לצוה"פ, ולא דמי לענפי האילן דהרוח מניד אותם ולית לבד או שיש רווח יותר מג"ט בין אחד לחבירו, משא"כ כשהמחיצה עשויה אף בהגדת הרוח שפיר דמי, וצ"ח שם לאות ח', והנידון במג"א בסק"ח הוא דברמב"ם הל' שבת פט"ז הכ"א כ' דעושיין מחיצה אפילו בבהמה ושאר מיני ח' ועוף, והוא שיהיו כפותין כדי שלא ינודו, וכ' ע"ז הבה"ח כדלעיל גבי ענפי אילן, והמג"א כ' דמי"ש הרמב"ם שלא ינודו היינו שלא חברה, ולא דמי לענפי אילן, דהתם מחמת גריעות המחיצה שהיתה קלושה הרוח מנידה ולכן אינה מחיצה, משא"כ בבהמה ואדם שהן מנידיין עצמן ואין זה גריעותא, אמנם נראה דגם הבה"ח מתפרש כהפמ"ג דבעי' שהבע"ח לא ינוד תנודה הפוסלת את המחיצה, (ועי' בשעה"צ סי' תר"ל סק"ג שנסתפק בדיעבד בלא קשר, וצ"ע שלא ציין לכאן). אבל במשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ט"ו הביא דברי המשכנות יעקב, ושם בס"י קכ"ג כ' דצ"ע בזה והאריך לצדד בראיות הנ"ל ועוד ראיות דבעי' שלא ינוד ברוח כלל, וסיים הנכון מאוד מכל הני טעמי לעשות קנה עליון בצוה"פ מדבר העומד, ע"ש, וע"ע בשפת אמת כ"ד א', ובהליכות שלמה מועדים פ"ז ה"א כתב כהמשכנות יעקב, ובטעם הדבר כתב דכיון דבשעת הגרנדו, נמצא שאותו מקום הריהו רגע אחד תוך הסוכה ורגע אחד חוץ לסוכה, אין זה חשיב מחיצה, ועמש"כ ע"פ מהלך מחשבה זה, גם בדעת לטוכה, בקי' תיקון מבואות פ"ד הערה 6: **ודברי המג"א שס"ג.** נראה שהחזו"א התייחס במיוחד לדברי המג"א הנ"ל. כיון שהמחיצה השקל צי"ז לדבריו כמפורסם להא

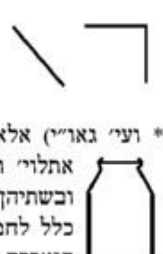
מחילה, אלא בתנועה ששזרחה לשעתה את המחילה, והאחרונים ז"ל סתמו בזה ולא פירשו ענין זה.

ז) בתש"ו הגרע"א סי' י"ב כ' דלא אמרינן ב' הלכות היכי דאי אפשר לדון על אחד אלא מנכ דאידך, וזהו דעת הר"ן דלא אמרינן דופן עקומה אם אין הדפנות מגיעות לספק וכן לא אמרינן דופן עקומה ולבוד למ"ד לא אמרינן לבוד באמצע, ופי' בזה סוגי' דעירובין ט' א' דאמר משוכה והיא תלוי' והק' מהרש"א דינמא משוכה או תלוי' וכדאימא צברייתא אכל חבט ולבוד לא אמרינן, דבאמת אמרינן חבט לחודי' אפי' גבוה יותר מג' (ודלא כמש"כ מו' שם) אלא דחבט ולבוד לא אמרינן בגבוה יותר מג' דהוה ל' הלכה אחת מנכ אידך אלו דבריו ז"ל, ותימא דאפי' גבוה פחות מג' אכתי אי אפשר לדון דין לבוד אלא

סק"ד בלחי שהרוח מנידו, יש לומר דהיינו נמי שהרוח כופפו למטה מעשרה, או מרחיקו ג' טפחים מן הכותל, אבל בלאו הכי לא מפסק, וכן הדין בצורה הפתח, אי הרוח כופפתה למטה מעשרה או מרחיקה מכותלי המבוי חוץ למבוי באופן דמפסק פסולה, אבל בנדנדוד בעלמא לא מפסק, והיכי דעל ידי הרוח מתרחק חבל של גורת הפתח חוץ לב' הקנים פסול, אף בשאין רוח, והחבל כתיקונו, ובספר מחצית השקל סי' שס"ב ס"ק כ"א, כתב לחלק בין קנים לחבל, ואין לזה שום שרש, דודאי כל הקנים בין הצדדיים ובין העליון הוא בכלל עיקר בנין גורת הפתח, ודין שזה לענין ניטל צרות, וגם אין מקור בש"ס לחלק בין ניטל למתנודד, ואי מפסק תנועה קלה בקנים הצדדיים דדין הוא שחפסול גם בקנה העליון, אבל למש"כ אין תנועה פוסלת בשום

פשר חזון

רחבה טפה, ע"ש: אכתי א"א לדון. וברעת הגרע"א י"ל דכל כוונתו היא דבמקום שמצד עצם ענין ההלכה, אין לה מקום, אלא ע"י מחיצות הבאות מהלכה, לא אמרינן תרי הלכות, ומש"ה לא אמרינן חבט ולבוד, כיון דאי אפשר להתחיל לדון לבוד, אלא אם כן תדין תחילה דהקורה היא למטה מכת חבט (וא"א לדון לבוד מהכותל, כיון שהתקרה שעל המבוי, ענינה הוא הקורה, ולכן צריך לומר חבט לקורה ואח"כ לבוד). משא"כ כשהקורה גבוהה ומשוכה פחות מג', א"צ ב' הלכות אלא להיכי תימצי, שיהי' קנה לומר לבוד, ואם הי' קנה כזה * היינו אומרים ב' לבודין, ובכה"ג אמרינן ב' הלכות, ובאופן אחר י"ל דלבוד ללבוד אמרינן גם להגרע"א, כיון שב' ההלכות הם מאותו השם, ועי' בגליון הגרע"א להרמב"ם הל' סוכה פ"ה הכ"א, דהתם כיון דגבוהה אין במרחק ג"ט, ולאו מדין חבט רמי אתינן עלה, מש"ה גם במרחק מהני פחות מג"ט, דהוי לבוד גבוהה ובמרחק, וכההיא דעירובין ט' א', ע"ש. ובקהלות יעקב עירובין סי' ב' ובזכרון שמואל סי' כ"ו, כתבו שהגרע"א מפרש בדת הר"ן, כמ"ש רבנו חיים הלוי בדת הרמב"ם בהלכות סוכה פ"ה הכ"א, דר"ל דגם באלכסון ליכא ג', כי אם דהקורה היא בתוך שלשה לכותלי המבוי והא דצריכינן לההילכתא דחבט רמי הוא משום דלבוד לא מהניא רק למיחשבינהו כמחבור, אבל מ"מ הקורה נחשבת כממקומה ואינה על גבי המבוי, ולענין הכשירא דמבוי קורה ע"ג מבוי בעינן שלזה אין הלבד מועיל כלל אם לא משום ההילכתא דחבט רמי דעיקרה נאמר דמתנינן לה למטה ורק בזה הוא דנחשבת קורה ע"ג מבוי וכו', והכא צריכינן לתרוייהו חבט לענין גובהה שהיא מעל המבוי ולבוד לענין רחבה שאינה מגעת לכתלים אבל אין הלבד נוגע להחבט, כי אם דכל אחר חל בפ"ע, אבל החזו"א שם השיג בגליון על הגר"ח, שהדבר תימא דא"כ ג' ופחות מג' בגובהו וגי' ופחות מג' בעקימותו אינו קובע כלום שהרי בפחות מג' אכתי פסולה בהחלט, שהרי בפחות מג' בגבהו ובקמימותו האלכסון יותר מג', ואיך יתכן שיאמרו בגמ' א"צ להביא קורה אחרת בזמן שצריך להביא קורה אחרת, ואם פחות מג' דתניא היינו שהאלכסון פחות מג' אבל אין גובהו ועקימותו דבר שאינו אמת בהלכה ושביקו את האלכסון המוזכר בברייתא (דעקום הוא כזה * כמ"ש בגמ' ו' א' מבוי עקום, וכזה * נקרא אלכסון, אמנם כציוור מהרש"ל, גם בדפוסו, נרפס כזה

* ועי' גאוי"ו אלא ודאי הא דתניא פחות מג' קאי אמשוכה וקאי אתלוי' ואם שתיהן פחות מג' א"צ להביא קורה אחרת ובשתיהן הדבר תלוי, ואם באמת אלכסון פחות מג' א"צ כלל לחבט דכיון דע"י לבוד הוי כנתמלא האויר וכאילו הווארבה המורה ונועה בכוחל המבוי אפי' אם המורה

שלא ינידם הרוח: ובס' מחצית השקל. וז"ל, כתבו בשם המרדכי דעכ"פ אותו גמי צריך שלא ניטל ע"י רוח, אך לדעתו בהא קיל קנה שע"ג מקנה שבצדדים, דאותן שבצדדים צריך שלא ינידם הרוח, והיינו טעמא כיון דהתם משום מחיצה, ומחיצה גמורה אם הרוח מנידה, לא הוי מחיצה, אבל קנה שע"ג, נהי דצריך שלא ניטל ע"י רוח, אבל אי הרוח מנידו אין בכך כלום, דהא אי הוא גמי או חבל אי אפשר שלא יהי' הרוח מנידו, ואפ"ה הכשירוהו, וה"ט דעיקר המחיצה תלוי בב' הקנים העומדים מן הצד, עכ"ל, ונראה כוונתו דקנים שבצדדים אם הרוח מנידה אותם, עד שנפסלים ע"י, פסול, אבל קנה שע"ג אפי' אם הרוח מנידה אותו עד שיוצא חוץ לקנים דפסול, כל זמן שאין רוח כשר, כיון שאינו עיקר המחיצה, אבל יש לדקדק קצת ממש"כ דגמי או חבל אי אפשר שלא יהי' הרוח מנידו, ואם רק שיוצא חוץ לקנים נפסל, הרבה פעמים אפשר למותחו ובפרט כשהקנים רחבים, וא"כ נראה דס"ל כהמשכנות יעקב, וכך נראה שהחזו"א פי' בדבריו, אלא שבקנה עליון ס"ל למחיה"ש להקל, וצ"ע, ובמשנה ברורה העתיק דבריו בסק"ו, ע"ש, ובשונה הלכות העתיקם בדין ג"ד: אין לזה שום שרש, ולעיל סי' ד' סק"י ג"כ כתב החזו"א בפשיטות דכה"ג פסול, ומש"כ בשו"ע סי"א לחלק בין קנים הצדדיים שצריכים להיות חזקים כדי לקבל דלת, לקנה עליון דמהני אפי' גמי או חבל, יפרש החזו"א דאינו חילוק בעיקר דינם, אלא דבמציאות הדלת נסמכת על הקנים הצדדים, ולא על הקנה העליון, ומש"ה לא הצריכו בו שיהא חזק, ובמאירי כתב שגם קנה עליון צריך להיות חזק כדי לקבל דלת, ובשו"ת אבני נור סי' רע"א אות י' כתב שהי' מקום לומר דעיקר צוה"פ הוא רק הקנה שמכאן ומכאן, והקנה שע"ג הוא רק כדי שלא יהי' פתחי שימאי, וצ"ע למחיה"ש, וכתב שיש לו עוד הרבה ראיות לזה, ומבואר דבריו בפ"ד ד"ח ברך י"א שפי' דצוה"פ מן הצד היינו שאין לה אלא צדדים, כלומר העמיד מוזהות בלא תקרה אלא קנה מכאן וקנה מכאן, ע"ש, ועי' עוד בשו"ת חת"ס סי' צ' שצירף להקל בקנה עליון הראוי ליסגר, ומשמע דס"ל כמחצית השקל, ובחזו"א לעיל ריש סי' ד' ג"כ כתב חילוקים בין התקרה למוזהות בעיקר ענינם, ע"ש.

ז) בתש"ו הגרע"א. וכ"כ הגרע"א בגליון השו"ע סי' תרל"ב, ועי' במחצית השקל סי' תרל"ב סק"ב: וזהו דעת הר"ן. בתשובה קצת נראה דעת הגרע"א כהר"ן, אבל בגליון השו"ע כתב דהא נראה לענין דינא שלא קי"ל כהר"ן בזה, דהא בדבריו הטור והשו"ע תר"ל ס"ט מוכח דלא כהר"ן, וא"כ אין מח' בין הגרע"א להחזו"א לדינא, רק בדת הר"ן: ודלא כמש"כ תו' שם. ובאמת נרפס חידושי הר"ן על עירובין ושם תי' על קי' התו' דבתיבות לית בהו טפה, והכא ליכא למימר חבט בקורה, אם לא שנאמר חבט ביתדות, כיון שהיא מונחת עליהן, וכיון דלית בהו טפה, בטפי משלשה לא אמרינן חבט רמי, וגם הריטב"א ח' ב' אחרי שהביא תי' התוס' כתב דשאני הבא דבמזמור דאמרינו חבט ליכא מורה

פמ"ג א"א סי' שסב ס"ק כ"א

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן שסב
כא גמי. עיין מג"א, אף שהרוח מניד אותו, וחבל בשס"ג סל"ו שהרוח מניד אותו, מ"מ צ"ה הוה ול"ד לענפי האילן
בריש סי' זה דהרוח מניד אותם ולית לבוד או שיש ריוח יותר מג"ט בין א' לחבירו משא"כ כשהמחיצה עשויה אף
בהנדת הרוח שפיר דמי וע' אות ח' וקצת צ"ע:

שו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' מ אות ב

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן מ
ב. בענין מחיצת סוכה שנדה ברוח ואינה נופלת
ומה שכתבתי שמה שכתב המ"ב בסימן תר"ל ס"ק מ"ח דאם הרוח מנידה אותם באופן שלא תפיל אותם רק שע"י
הרוח הולך המחיצה ובא, קיי"ל דשוב לא חשיבא מחיצה - שהוא דין מחודש לגבי סוכה, אף דלגבי עירוב בשבת
ושאר דינים חשיבא מחיצה כזו כמחיצה. שהקשית מסימן שס"ב סעיף א' גבי מחיצה להיתר טילטול בשבת,
שאינא שם ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח אינה מחיצה, וממג"א סימן
שס"ג סק"ד דכתב על לחי דאי נשיב ביה זיקא לא מצי קאי לא חשיב לחי, שהוא אפילו אין הרוח מפילו אלא מנידו,
הרי שגם לענין שבת לא היא מחיצה.
הנה לענין מה שנשאלתי בקשר היריעה מלמעלה ולמטה שלא יניד הרבה ברוח, דאף בשעה שהרחיקו הרוח הוא
עדיין מחיצה גמורה כיון שהוא קשור גם מלמטה, שבאופן זה לענין שבת וכל דבר היא מחיצה גמורה, מאחר שאף
כשהוא רחוק במקום שהנידו הרוח לשם נמי הוא מחיצה המגיע עד לארץ, אך שנעשית עגולה, שגם אם ישאר כך
היא מחיצה כשרה, שלכן מה לנו בנדנודה. אך שמ"מ לענין דפנות הסוכה פסול, דכן משמע מלשון רש"י סוכה דף
כ"ד ע"ב ד"ה שאינה יכולה, שהרוח מוליכה ומביאה, שהוא אף באופן זה. ואף שבסוגיא שם הקשה גם ממחיצות
דשבת, הוא משום דלענין שבת נמי שייך דינא דר"א בר יעקב דצריך שתהא המחיצה יכולה לעמוד ברוח מצויה,
באם הלכה ממקומה ע"י הרוח. ולכן כתבתי דחומרא זו שאף שלא ינתק ממקומה ע"י הרוח משום שקשורה למעלה
ולמטה אבל מ"מ הולכת ע"י הרוח ובאה, שנמי פסולה, שהוא דין רק בסוכה ולא לשבת ושאר דברים דחשיבא
מחיצה.

וטעם לזה הוא טעם נכון מה שכתבתי בשם נכדי הר"ר מרדכי שליט"א, משום שיש להצריך במה שאפשר
שתהיה כעין תדורו גם בדפנות. דאף שכעין תדורו הוא רק לענין חיוב הישיבה בסוכה ולא לענין עשיית הסוכה (עי'
לעיל סימן ל"ח סעיף ו'), אולי שייך עיקר דין זה מצד הישיבה שתהיה בסוכה כזו דמחיצותיה גמורות ושלמות כעין
בית. ועיין בר"ן לדף ז' ע"א (דף ב ע"ב מדפי הרי"ף) ד"ה ואמר רבא, שכתב שלשתי דפנות סוכה אין מועיל צורת
הפתח ורק דופן שלישית קילא, אף שמועיל למחיצות דשבת וכל דבר, מאחר שאיכא חילוקי דינים בדפנות סוכה
מענין מחיצות לשבת. וכ"כ שייך שיהיה גם עוד חילוק כהא דמחיצה הולכת ובאה ברוח דיריעות קשורות מלמעלה
ולמטה. והוא מטעם חיוב ישיבתו שהוא דווקא בסוכה דמחיצותיה שלמות, דא"כ הוא מצד חיוב הישיבה. אבל מ"מ
אסיקנא שלא ברור דין זה אצלי, שאפשר כיוון שקשורה למעלה ולמטה, שרק באמצע מנדנד, אינו חסרון. ונשארתי
בצ"ע וראוי להחמיר.

והנה אף שלא ראיתי ספר קרית ספר, ולא את החזון איש (או"ח סימן ע"ז (י"ג) אות ו') ואסיקנא שאם הנדנוד של
היריעות הוא פחות מג' טפחים גם כשלא מקושרים, אז מסתבר שמותרים לכתחילה כשהם מקושרים, כיוון שאף
אם יינתק הקשר לא יפסלו בנדנוד דפחות מג"ט, דרק לכתחילה צריך לקשרן כשהן מתנדנדות פחות מג"ט. ואם רק
כשהן מקושרים לא מנדנדים יותר, אבל בלא הקשר הן מתנדנדות יותר מג"ט, שבנדנוד כזה הן פסולות, אין
לעשות, מגזירה שמא ינתקו ויפסלו ולא אדעתיה. וגם החזון איש כתב שהאחרונים סתמו בזה מהו שיעור הנדנוד
הפוסל במחיצות ולא פירשו ענין זה, כאשר אני תמהתי. ואחזיקנא טיבותא לך על מה שהודעתני שהחזון איש נמי
אומר כן, ששיעור הפסול הוא בנדנוד דג"ט. אך משמע שהחזון איש לא מחלק בין סוכה למחיצות דשבת, וגם בסוכה
מכשיר כשלא מתרחקים ג"ט מהכותל, וליכא חומרא בסוכה ממחיצה לשבת. ומה שכתב לענין צוה"פ דאם החבל

של צוה"פ מתרחק ע"י הרוח חוץ לשני הקנים שהוא אפילו במשהו, הוא נכון לכאורה, מאחר שלא נעשה כן בפתחים (דהיינו שאין דרך לעשות פתח שהמשקוף נד מן המזוזות אפילו במשהו) ואין בזה ממילא צוה"פ. אבל במחיצה ממש, שנעשו מסדינים לשבת, אין לפסול מצד הנדנוד אם לא נופלת המחיצה מצד זה, ולא נגבהת מהארץ ע"י הרוח ג"ט מלמטה, ולא נעשית מושפלת מעשרה טפחים למעלה. דמחיצה גמורה הא כשרה לשבת אף כשהיא רחוקה מכותלי המבוי, אף כשהוא (המרחק) יותר מג' וד' טפחים. ובקריית ספר פ"ד מסוכה כתב הדין לעניין סוכה, וכתב דבעינן מחיצות מגיעות לתוך ג' לארץ ומכוונות לסכך, והאי דפנות הואיל ונעין ונדין ע"י רוח מצויה דיבשה לאו הכי הוו. משמע דע"י הנדנוד אינן מגיעות אז לתוך ג' לארץ, דהרוח מגביה אותן. שא"כ אם קשרן למטה שאין הרוח יכול להגביהן כשרה, בעושה סוכתו בין האילנות דאיירי בהו הקרית ספר. ומש"כ ומכוונות לסכך, לא מובן, דהא כשרות הדפנות אף שאינן מכוונות לסכך, אם הם סמוכין פחות מג"ט להסכך. ואולי קרי זה מכוונות לסכך ותיפסל הסוכה רק אם הן נדות חוץ לג"ט מהסכך, אף שהוא דוחק בלשונו, וצ"ע.

ובספר משכנות יעקב שציינת, ראיתי בסימן קכ"ג בד"ה וכן, בסופו, דכתב דאף באופן שאין הסוכה נפסלת כלל אף בעת הרוח ומתקיימת כל שבעה, פסולה לר"א בר יעקב משום דאזיל ואתי, פי' שעכ"פ אין עומד במקומו ברוח מצויה רק הרוח מנידו. והוא כהחידוש שכתבתי בסוכה, שאף אם יהיו נקשרים מלמעלה ומלמטה נמי יפסלו לסוכה. אבל המשכנ"י כתב זה גם לעניין מחיצות דשבת, שעל זה ליכא טעם, וליכא רמיזא לחידוש גדול כזה בפוסקים. וגם משמע שהכל חולקין ע"ז, וכדאיתא בחזו"א בפשיטות, שכתב אבל אי המחיצה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה אלא שמתנודדת מעט לכאן ולכאן אבל בכל שעתא היא מחיצה מעלייתא, נראה דשפיר הוי מחיצה העומדת ברוח. אבל לעניין סוכה משמע ומסתבר כדבריו, שפסולה מצד הנדנוד ברוח, אף באופן שלא מתבטלת המחיצה פסולה לדופן דסוכה, כדכתבתי.

ולדינא ודאי נדנוד קצת מסתבר שאינו כלום. ואם אף כשלא מקושרים אינם מתנדנדים אלא פחות מג"ט, מסתבר נמי שמותרים לכתחילה, אבל דווקא כשקשרם למטה, דכיוון דעכ"פ מנדנד הרבה, לא היו עושין כן בדירה קבועה כבית אף במקומות החמים, וצריך שתהא הישיבה בסוכה שהיא כעין תדורו כדלעיל, ומכל מקום לא חיישינן שיינתק הקשר ולא אדעתיה. ואף שאינו ברור אצלי, שליכא ע"ז ראייה ברורה, מ"מ משמע ומסתבר כן, ובפרט שמשמע שכן סובר המשכנות יעקב. ואף שלענין מחיצות דשבת לא מסתבר כוותיה אלא כהחולקין עליו, שהיא מחיצה גמורה, מ"מ לענין סוכה משמע כן מגמ' ומסתבר כן. ולמעשה שאתה כותב דהיום עושין הדפנות מיריעה עבה וקושרין היטב, שלכן מותר לכתחילה, והמחבר בסימן תר"ל סעיף י' שכתב שאין נכון לעשות מיריעות של פשתן בלא קנים מטעם זימנין דמינתקי, הוא דווקא ביריעות דקות, דדווקא באלו מסתבר שלכתחילה אין לעשות מיריעות, לענ"ד קשה לסמוך ע"ז מאחר שלא מפורש חילוק כזה אף לא במחברים היותר אחרונים כהמ"ב ועה"ש, אלא כשלא היה אפשר לפניו לעשות סוכה אחרת. ומצד מה שרואין במדינתנו באמעריקא שמוכרים סוכות שנעשו דפנותיהם מיריעות, פשוט שלא היה זה ע"פ הוראה כדכתבתי.

משכנות יעקב סי' קכג ד"ה וכן

וכן יש ליחבר באותן השו"ן לה"פ בחבל מלמעלה ודרכו אח"כ ליתתה וכפול למטה בעיגול וגם הולך נע וגד אנה ואנה. ואף לדברי הרא"ש והחוס' אין זה משקוף שוב וישר דעקוב ועגול הוא שהרי גם בסוגיא דכיפה מוכח להדיא דאין הכיפה שבעיגול נחשב משקוף כמו שהיא בעיגול רק מה שלמעלה מן בעיגול הוא המשקוף ולהכי דייקין דאין לריבין ליגע מהא דא' ושון שא"ס יש ברגליו עשרה שהיא חייבה ופירש"י ז"ל להפ"י שרגליו אין מניעין לחקרה שלמעלה שהעגול מפסיק ביניהם אלמלא אף בעיגול נחשב למשקוף וכ"כ הריש"ף ז"ל בהדיא ח"ל עיקרה דמילתא דלא חשיב פתח לפניו מחזה אלף כשיש מחזות שוות מן הכד כר ושיחא למעלה סוף שוב נתן עליהם כעין משקוף וכל שבוט עשוי ככיפה יש עליה צנין עומד פשוט ע"פ כולה ואותו צנין עומד במקום סוף כר ואותו עיגול הוא כמו שאינו כר עכ"ל עיי"ש וכ"כ תוס' ור"ש ועוד בהדיא דבעינן המשקוף שוב וישר וא"כ החבל הנכסף ויפול למטה בעיגול פסול הוא לה"פ ודיוו כפתחי שימא' לדעת כל הפוסקים מלבד שיש צדק עוד כמה חששי חדא שהוא נופל למטה מגובה המחזות ואין בעינן קנה על גביה וכן למען הוא ולפעמים יש בשיפולו הרבה יותר מג' עשאים וברוחב כמה כדרך החבלים הנמתחין הרבה למטה וכל שאין הקנה על גביהן פסול הוא וא"כ דיוו שראוין כל שאילו יגעל עקומותיו הנכפל למטה ודאי יוכיח צד זה לא יותר משלשה דגם בקורה פסלין כה"ג אם עקומותיו נוטה למקום פסול וכ"כ שאין זה נראה פתח אם אינו שוב וכפירש"י ז"ל ואפשר דאפילו בפחות מג' כיון דבעינן ע"ג דוקא וכל שלא פשאו ע"ג אף בפחות מג' סמוך לראשו פסול הוא. ועוד עממא רבא איכא דמילתא דבהא צעת הרוח הוא הולך נע וגד ויולא כנפיתו אף מכנגד המחזות ולחון ואין ע"ג ממש צנין ואפילו מן הכד קי"ל לא טעם ולא כלום כ"ש כשהוא יולא לחון ואין שם משקף כלל צעה הכיח והיחא מחזי שא"י לעמוד ברוח מזוי' דלאו שמה מחיבה כלל אף צעה שקיימי' וכמבואר בגמ' בסוכה ובשירובין פ"ק בכמה דוכתי וכ"פ כל הפוסקים. ואף כשאין יולא צעת הרוח מכנגד המחזות ל"ע כיון שעכ"פ הרוח מנידחו וכמ"ש המ"א צבי שס"ג ס"ב דאפילו אין הרוח מפילו אלף מנידו וכמ"ש ברי"ם שס"ז וחינו דבכ"פ שס"ז כ' בהדיא והוא שימלא האויר צנין כענפים צק או בקיים ויקשר אותם בלחץ שלא יודם הרוח כר משמע דבעינן שיכיר עומדים במקום א' (ולא חזם הרוח) ולא יודו כלל. וכן מבואר בש"ס סי' תר"ל גבי עושה סוכתו בין חילנות וחילנות. דפנות לה אם היו חזקים או שקשרם וחזקו אותם עד שלא תהא הרוח מזוי' מנידה אותם תמיד כר מ' להדיא דאף שנשעה שכן מתנדנדין יש בהן הכשר דופן אפ"ה פסולין כיון שאין עומדין במקומן. וכ"כ מ"ש המ"א שם בשם ה"ה צבי"ש המחזר שהעושה מחילות מיריעות ישאו קנה קנה פחות מג' וכ' וא"כ אף שברוח מעטעע ביריעות מ"מ גשארו מחיזיה הקיים. הכי להדיא דמשום נעטוב בלבד יש לפסול אם אין שם קיים. ועש"ד טלה סוגיא דסוכה הכי משמע דמקשה אדרב אחא בר יעקב ד"א כל מחיבה שא"י לעמוד ברוח מזוי' ל"ש מחיבה ומק' ממתני' דבטעם סוכתו בין חילנות כר והא קחזיל ואחי. וע"כ אין ק"י דחזיל ואחי כ"כ עד שנפסלן המחילות ברוח שצייבן צעת הרוח דא"כ מאי ס"ד בסוכה לאכשורי כי הך ודלמא בלמאט סעודתו חפסל סוכתו ולאו אדעתיה ונמלא אוכל וישן בלא סוכה ויכי ערין לה כהחלב דא' כשירב והא בתשעה דביה שליגי הנאים אי חיישין שמה תבנה או שמה תמות שהוא תשעה בעלמא והכא ודאי הוא שברוח מזוי' פוסלתו תמיד ויכי אמר כשירב אי' צנור דהא ודאי יודע דאיירי צענין שאין הסוכה נפסלת כלל אף צעת הרוח ומתקיימת כל שנעבד ואפ"ה צני' למפלי' לראצ"י משום דחזיל ואחי פ"י שעכ"פ אין עומד במקומו ברוח מזוי' רק הרוח מנידו ובכ"כ"ג פסול ראצ"י והואך לשווי' לה דעמיד לה כהולא ודפנא פ"י וקשרו יפה. ועוד דאי משום שנשעה רוחו צייבן הפוסלן צעת הרוח ה"ל לשנויי דאיירי בלחץ

שעטפו מרזיזים ותכופים שאפילו רוח לא יבא צייבם לברידו כ"כ כשישור שחפסל המחילה ברוח מזוי' שאינה חזקה כ"כ והוא מזוי' הרבה. מדבוארך לומר דעמיד לה כהולא כר משמע דבעינן שלא יתנדנדו כלל ולא יחזו ממקומן וכ"כ כולה סוגיא דשם וא"כ לפ"י לריך למחזות ולמשוך החבל בחזקת כ"כ שלא יחזו הרוח כלל חז דבר קשה מאוד כי צנור ימים מתאריך מאליו ויכסף. ע"כ נכון מאוד תכל הלין עשמי לעשות לה"פ מלמעלה צנור העומד בגון קנה חזק או לצנור כעין צנין שפר ועי' עוד במ"א סי' שס"ז ס"ב קט"ה דעחו ודעת ה"ה דכל שברוח מנידו אין זו מחיבה ופליגי שם גבי צבמה ואדם שברזיזים הם נדים עיי"ש.

אחרי זאת מלאתי צמיח סי' שס"ג ס"ב כ"ה כתב שא"ס יש עמוד בכותל בולע ידון משום קנה דלא גרע מלחי כר פי דקו"ל לחי העומד מאליו כיו לחי. ודבריו ל"ע רב לפמ"ל באורך בראיות מסוגיות הש"ס ומדברי רוב הפוסקים דבעינן עשוי לשם לה"פ דבלא"ה אין שם פתח עליו להחיר ביותר מ"י וכן לענין מחזה ולא דמי ללחי העומד מאליו דעכ"פ שם מחיבה עליו ממילא כמו שהוא משא"כ דבעינן חשיבות פתח ולאפוקי מתורת פירוב וכל שלא נעשה לכך אין שם פתח עליו.

רבהבי אחי שפיר מה שיש להקשה בסוגיא דאכסדרה נבקשה דפליגי רב ושמואל בשלבי כל גנות ובכמה דוכתי דרב אמר מותר לטעול בכולה דאמרינן פי תקרה יורד וסוהם ושמואל אמר אין מטעלין בה אלא ב' תמות ופירש"י ז"ל באכסדרה פרוזה מ"י רוחות בדי' עמודין וקורות על גביהן ועליהן נוחנין התקרה ופליגי אי אמרינן פ"ה י"ם. והא זו פ"ה גמורה היא דהקורות נחונין ע"ג העמודין ומסקנא דסוגיא דפ"ה מחיבה נשנת בעל גבן אפי' בפרוץ מרובה וכ"כ רוב הפוסקים והחוס' והרא"ש. ואפילו להרמב"ם ז"ל דפסק דאין פ"ה מותרת בפרוץ מרובה כל שהוא יותר מעשר הכי כתב ב"י דגם לדעתו ז"ל בפסד מיהא שרי אף שפרוץ מרובה ובהך פלוגתא דאכסדרה נהד לישנה שם בשלבי כל גנות בעשר פליגי דביתר מעשר ל"ע לא אמר פ"ה י"ם. וא"כ אפילו לרב לא שרינן רק משום פ"ה אבל לא משום פ"ה ושמואל חסר לגמרי. וכ"ש דקשיא לגי ר"ף ור"ה ז"ל כי לוח ליה ב'י' אבל ב'י' אית ליה ופי' שיש לה ב'י' מחילתא ובצביעות פי תקרה בהא פליגי ר"ש ולא שרינן ברוח צביעות משום כ"כ"פ דהקורות שמונחין על העמודים. ולפע"מ דכל שלא נעשה לשם פתח אי' כ"כ"פ אי' עובא דכיון דעמודי האכסדרה והקורות לשם תקרה עבדן וכמבואר במנחות אפילו צ"ש לה פלימין אי' כ"כ"פ. ולפי ד' הפוסקים דנב"כ"פ צנין היכר ליר אפשר לדחות זה ודריק.

רצ מה שהקשה תוס' ברי"ם שירובין גבי פתח שער החצר כר' דהא ה"ה שם לה"פ הכלונסות שע"ג העמודין כר' ולפי דבריו לק"מ דלא לשם פתח נעשו רק להחזיק עליהם הקלעים. ומה שתרמו משום לה"פ שנעשה מן ה"ד כר' לכאורה ל"ע לפי מ"ש התוס' לקמן דרב דא' התנייה לריך למעט מודה דמדאורייתא מהכי ביתר מדמהכי גבי כלאים אפילו לרב וא"כ גם מן הכד הא מהכי בכלאים בעשר לר"י ולר"ל אפי' ביתר מעשר כמסקנא דסוגיא דפ"ה דפלוגתיהו דר"י ור"ל צמן הכד איירי. וצ"ע בהגבחה רמ"א ז"ל צ"ה תר"ל מ"ש צנין לה"פ דסוכה בדופן ג' ובמה שהקשה עליו המ"א מהירושלמי ודוק וגבאר אי"ה עוד לקמן:

וראיתי לבאר עוד קנה בעיקר סוגיא דפ"ה אם מתרת לשנת ובדברי הפוסקים ז"ל. דהנה רב יוסף אמר מדברי רבינו נלמד חצר שרובה פתחים והולגות אינה ניתרת בל"כ"פ ודן הוא כר' ודחינו בגמ' לקי' דרב יוסף. ועוד דהאי ק"י אליבא דאמר דאית ליה ביתר מעשר אין ביתר בל"כ"פ ואין לא קי"ל כ"כ אלא כמתניתין דא"ל למעט. והדר אמרינן לימא משייב ליה דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיכיר עומד מרובה על הפרוץ. ומשני ר"כ כי תיחא הכיח צפתיה שימא'.

והנה לבתר אמרינן ואף ר"י סבר להא דרב גבי פ"ה דאמר

מ"ב סי' שסג ס"ק ס"ו

משנה ברורה סימן שסג

(סו) ואם לאו פסולה - היינו דוקא באופן זה שקצת קורה העקומה הוא חוץ לשיעור הכשר מבוי אבל אם היא כולה בתוך המבוי כדין אפילו אם העיקום הוא הרבה יותר מג' טפחים כשרה דאמרינן רואין כאלו היתה פשוטה [כן מוכח מסתימת לשון הרמב"ם בפ"ז הלכה כ"ו ע"ש וכן משארי הראשונים אמנם בספר גאון יעקב וכן בחידושי אה"ע מפקפקין בזה עי"ש]:

עמק ברכה סוכה אות יט

ובזה סרה ג"כ השגת הד"מ על הב"י בס"י תק"ב, במה שאוסר ביו"ט להעמיד שולחן שרגליו מגיעות עד פחות מג' סמוך לארץ, מטעם לבוד, והשיג עליו הרמ"א מדברי התוס' הנ"ל, דלא אמרינן לבוד להחמיר, וכן כתב הרא"ש והטור בס"י תרל"ב, — דשאני התם, והיו דבר המסתעף מדין מחיצה לענין איסור מלאכה ביום טוב, ושפיר אמרינן בזה לבוד להחמיר, כיון דלענין גוף המחיצה הוי קולא לשוויא מחיצה.

הנה, לענין סכך פסול פחות מד' ואויר פחות מג' דאין מצטרפין זע"ז לפסול את הסוכה, הדבר ברור דשינינים תחת הסכך פסול אף שיש בהסכך פסול והאויר ביחד משך ד' טפחים. משום דכיון דאין מצטרפין זע"ז א"כ כל אחד נידון בפ"ע, האויר נידון כלבוד והסכך פסול נידון כסכך פסול פחות מג', דשינינים תחתיו מטעם פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, כדאיתא לקמן ד' י"ט. וזה דבר ברור, ודלא כמו שראיתי לחכם א' שלא כתב כן.

[ט]

סוכה ד' כ"ד: אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה תנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה והא קאזיל ואתי הבמ"ע בקשין והאיכא גופו דעביד בהוצא ודפנא.

הרמב"ם בפיהמ"ש כאן כתב וז"ל: האילנות אין ראיות שיהיו דפנות אלא בב' תנאים הא' שיהיו האילנות בתכלית העובי והחזוק כדי שלא תניעם הרוח ויטו לארץ כאשר יקרה לענפים הדקים והב' שימלא ראש האילן ובין הענפים בתבן כדי שתתקיים ולא יניענו הרוח כי העיקר אצלנו מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה אינה מחיצה. עכ"ל.

הנה, מדכתב „שלא תניעם הרוח ויטו לארץ“, משמע, דהא דמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, היינו דוקא שע"י הנעת הרוח היא באה לידי ביטול מחיצה, כגון שמטה את המחיצה לצדדין וממעט אותה משיעור גובה עשרה בהחייא שעתא, או שמפור הענפים זמ"ז ביותר מג' טפחים וכיו"ב. אבל כל שאין בכח הרוח לגרום לה ביטול מחיצה אפי' חדא שעתא, שהיא מחיצה חזקה אלא שמתנודדת ברוח אנה ואנה, לא איכפת לן, ושפיר הוי מחיצה העומדת ברוח.

אכן, מדברי הרמב"ם בחיבורו פ"ד מה' סוכה ה"ה ומיתר דברי הראשונים כאן משמע, דאם רק המחיצה מתנודדת ברוח, אף שאינה באה לידי ביטול מחיצה, אלא שהולכת ובאה ברוח, שוב לא חשיבא מחיצה. וכן כתב כאן הריטב"א להדיא: כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה פ"י שהרוח מגענעה. עכ"ל. וכן כתב המג"א בס"י שס"ג סק"ד ועוד אחרונים. וכן העתיק המ"ב להלכה בכמה דוכתי.

ולכאורה קשה, דהרי עיקר דין זה מה דבעינן שתהא המחיצה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה, לכאורה הוא מטעם דבעינן מחיצה גמורה, וכל שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה הוי כמחיצה עראי ולא חשיבא מחיצה, וא"כ צ"ע, מה איכפת לן מה שהמחיצה מתנודדת קצת והולכת ובאה ברוח. הרי מ"מ היא

מחיצה חזקה שאין בכח הרוח להפילה או להביאה לידי ביטול מחיצה אפי' חדא שעתא, וא"כ בכה"ג למה לא חשיבא מחיצה.

אך נראה, דהנה לעיל ד' כ"ג, גבי העושה סוכתו בראש הספינה, דפליגי בה ר"ג ור"ע, מוקי לה בגמ', דמיירי בדיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים וכו', ור"ע סבר סוכה דירת ארעי בעינן וכיון דיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשרה, ולכאורה קשה, נהי דלר"ע לא מיפסיל הסוכה מטעם דירה, דלא בעינן בסוכה דירת קבע, מ"מ הרי ודאי דבעינן בדפנות הסוכה דין מחיצה, וא"כ מה מועיל בה מה שיכולה לעמוד ברוח מצויה של מקום אחר, דהיינו דיבשה, הרי סוף סוף במקום שהיא עומדת, דהיינו בים, אינה יכולה לעמוד כאן ברוח מצויה של אותו מקום ולא חשיבא מחיצה.

וע"כ מוכח מזה, דעיקר דין זה דכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, אינו נלמד מסברא מטעם שהרוח מפילה ומביאה לידי ביטול מחיצה, אלא עיקרו הוא דין שיעור בחזוק המחיצה, והוא בכלל ההלכתא דשיעורין ומחיצין הנאמר למשה מסיני, דשיעור חזוק המחיצה הוא שתהא יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה, וסגי בזה אף כשהיא עומדת בים והרוח מצויה דים מפילה, וכדמסיים שם בבבלייתא: למחר נשבת הרוח ועקרתה לסוכתו של ר"ע שבראש הספינה וא"ל ר"ג עקיבא היכן סוכתך, משום דכך נאמר השיעור דלא משגיחין אלא על רוח מצויה דיבשה. וכן מורה לשון הרמב"ם בפ"ד מה' סוכה ה"ה: כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה אינה מחיצה. עכ"ל. הרי דהוא דין שיעור במחיצות. ולפ"ז שפיר מובן מה דבעינן שהרוח לא יהא מנידה כלל, שלא תהא הולכת ובאה ברוח אפי' בלי ביטול מחיצה, כיון דאין זה מטעם ביטול מחיצה, אלא משום דין שיעור בחזוק המחיצה, וכך נאמר השיעור דבעינן שלא תהא הרוח מצויה דיבשה מנידה כלל.

חצר מוקף מחיצות דתו לא בעינן בה פס ד' אלא סגי בטפח ומשהו, הרי דמהני היקף מחיצות החיצונות להמחיצות הפנימיות לעשותן מחיצות, — אין זה ראייה, דשאני התם, דהמחיצות הפנימיות הם מחיצות גמורות בעצמם, אלא דלא מהני דופן טפח ומשהו בסוכה שהיא כמבוי מפולש, לענין זה הוא דכתב הר"ן דאם עומדת בחצר מוקף מחיצות חו לא היא הסוכה כמבוי מפולש, כיון דיש עוד מחיצות הסותמות את הפילוש. וגם בעיקר דברי הר"ן עיין במג"א סי' תר"ל שפירשם באופן אחרי לגמרי, ולפ"ד ממילא נפלה עיקר ראייתו.

ולפ"ז ודאי, דאפי' אם זו המחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה עומדת במקום שהוא מוקף מחיצות אחרות ואין הרוח מגיע אליה, ג"כ לא מהני ולא חשיבא מחיצה. כיון דאין זה מטעם שהרוח מפילה, אלא משום דין שיעור בחוזק המחיצה, והרי חסר השיעור בעצמותה. וכן כתב המג"א בסי' שט"ו בשם תשו' הרשב"א, דלא מהני, ודלא כבעל הלק"ט ח"ב סי' נ' שלא כתב כן. ומה שהביא ראייה מדברי הר"ן פ"ק דסוכה, בסוכה העשויה כמבוי, דבעינן בה פס ד' טפחים, שכתב הר"ן דאם נתונה הסוכה בתוך

[כ]

אף שיבוא לידי ביטול סוכה, משום דתשבו כעין תדורו כתיב, כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אין אדם נמנע מלכת בדרכים כך בחג הסוכות לא הצריכו הכתוב למנוע; כן פרש"י כאן; מ"מ מפני ספק הנ"ל ראוי כהיום למנוע מלכת בדרכים בחג הסוכות. ואין לומר דיחמיר על עצמו לבנות שם סוכה במקום חנייתו, דהרי נגד זה הוא נכנס בחשש איסור מלאכה בחוה"מ. דהרי אם הוא פטור מלבנות שם סוכה ממילא דאסור לבנותה, מטעם איסור מלאכה בחוה"מ. וא"כ, איך שיעשה הוא נכנס בחשש דאורייתא, להקל או במצות סוכה או באיסור מלאכה בחול המועד. וע"כ ראוי למנוע מזה.

סוכה ד' כ"ו: ת"ר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה וכו'. עיין במאירי שהביא כאן דעת הסוברים, דהא דחייבין בלילה בשעת חנייתם בסוכה, היינו אפי' כשאין מוצאים שם סוכה מזומנת חייבין לטרוח לעשות סוכה מתחילה. ודעת המאירי עצמו אינו כן, שאין חייבים לטרוח לבנות שם סוכה, אלא דוקא אם מוצאים שם סוכה מזומנת הוא דחייבין בסוכה. וכתב שכן המנהג. וכן פליגי בזה הפוסקים הלבוש והמג"א בסי' תר"מ. ואין בזה הכרעה ברורה למעשה, דיש מאחרונים שמכריעים כך ויש להפך. עיין במ"ב שם בבה"ל.

וע"כ נראה, דאף דמדינא דגמרא אין שום חיוב למנוע אדם עצמו מלכת בדרכים בחג הסוכות

[כא]

מצה בלילי פסח, דבעינן שלכם, הלא הכוית מצה אינו עולה לשוה פרוטה; וגם למה לא התעורר בזה שום פוסק קדמון או אחרון.

ולענ"ד נראה, דודאי גם רש"י מודה דבעלים על פחות מפרוטה מקרי בעלים, ושפיר מקרי שלכם בכל דבר דבעינן שלכם. וכוונת רש"י אינה אלא לומר, דדוקא בשותפין, אם נימא דגם בשל שותפות יוצאין משום החלק שיש לו בה, בזה הוא דבעינן שיהא לו בה שוה פרוטה; אבל אם אין לו בה, אלא פחות מפרוטה, לא מסתבר דיהא מקרי עי"ז שלכם, כיון דעיקר הדבר אינו שלו.

סוכה ד' כ"ז: וחכ"א אבל יוצא יד"ח בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ופרש"י: דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זא"ז וא"א שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד. עכ"ל.

המנ"ח במצוה שכ"ה כתב ע"ז, דנראה מדברי רש"י אלו, דהיכא דבעינן לכם, כל שאינו שוה פרוטה לא הוי לכם. וא"כ, תמה, איך אנו יוצאין בארבעה מינים יד"ח, הלא הערבה אינו שוה פרוטה ולא מקרי שלכם; וכן איך אנו יוצאין יד"ח בכזית

הסכה בְּזוּיֹת שֶׁל כֶּתֶל מְזוּרָח וְכֶתֶל דְּרוּם וְיֵשׁ קוֹרֵה אַחַת מִנְחַת כָּל
הַשָּׁנָה לְמַעֲלָה כְּנִגְדּוֹ בְּאַרְבֵּי הַבַּיִת סְמוּךְ לְאוֹתָן זְוִיּוֹת וְתִהְיֶה הַסְּכָה
בְּאוֹתוֹ חֵלֶק הַזְּוִיּוֹת עַד הַקּוֹרֵה, נִמְצָא שְׂאִין לְסִכָּה מִחֲצוֹת רַק שְׁנַיִם
שֶׁל הַבַּיִת וְשְׁלִישִׁית אֵין לָהּ רַק שֶׁהַקּוֹרֵה שְׁלֹמֶעֱלָה אֲמָרִינֵן יוֹרֵד וְסוֹתָם עַד לְמִטָּה וְיִהְיֶה לָּהּ ג' מִחֲצוֹת דְּרֵי כְּזֶה, רַק שְׁנַיִשִׁים שְׁנַיִ קָנִים תַּחַת
הַקּוֹרֵה, אֶחָד אֶצֶל כֶּתֶל הַבַּיִת וְאֶחָד בְּמִקּוֹם סִיּוּם מִחֲצָה הַג' דְּהִינּוּ בְּמִקּוֹם שֶׁכֶּלֶה הַסֶּכֶף שֶׁל הַסְּכָה. וְטַעַם קָנִים אֵלּוּ כְּדֵי שְׂיִהְיֶה כְּצוּרָה
כְּדֵפֵן הַג' מִחֲמַת הַתְּקָרָה שְׁעַל שְׁנֵי הַקָּנִים, שְׂהָרִי אֵין כָּאֵן מִחֲצָה ג' מִמָּשׁ אֶלָּא מִחֲמַת פִּי תְּקָרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם וְע"כ צָרִיךְ צוֹרֵת הַפֶּתַח, ע"ש:
(*) הַרוּחַ. אֶפְלוּ עוֹמְדֵת בְּבַיִת שְׂאִין שֶׁם רוּחַ אֵינָה מִחֲצָה, מ"א. וְעִין בְּהַלֵּק"ט ח"ב סִימָן נ שְׂיִוְרָה פָּנִים לְהַכְשִׁיר סְכָה שֶׁדְּפִנּוּתֶיהָ עֲשׂוּיּוֹת
מִסְרִינֵן דְּקִים שְׂהִיְתָה הַרוּחַ מְזִיזָה אוֹתָם אֶלָּא שְׂהִיְתָה נְתוּנָה בְּחֲצֵר מִקְּפֵי מִחֲצוֹת גְּבוּהוֹת, ע"ש, וְע"י סִימָן רמ ס"ו: (י"א) בְּהַמָּה. וְצָרִיךְ
שְׂהָא מִתּוֹחָה לְמַעֲלָה אוֹ שְׂתֵּהָא גְבוּהָ כ"כ שְׂאָף שְׂתַמּוּת וְתַפֵּל תִּהְיֶה גְבוּהָ יוֹד, וְאִם יֵשׁ חֵלֶל בֵּין רַגְלֶיהָ גְבוּהָ מִג' צָרִיךְ לְגַדְרוֹ, כ"ח.
מְשָׁנָה בְּרוּרָה

מחיצת הים ושמא יעלה הים שרטון

עירובין ח. דאמר רבין בר רב אדא ... שמא יעלה הים שרטון ורש"י בפרט ד"ה אמר ור"ח על הגליון

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף ח עמוד א

דאמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה במבוי אחד שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה, ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בה לא היתר ולא איסור. איסור לא אמר בה - דהא קיימי מחיצות, היתר לא אמר בה - חיישין: שמא תינטל אשפה, ויעלה הים שרטון, ומי חיישין שמא תינטל אשפה? והתנן: אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, חלון שעל גבה זורקין לה בשבת, אלמא: שני בין אשפה דרבים לאשפה דיחיד. הכא נמי, שני בין רחבה דרבים לרחבה דיחיד. ורבנן מאי? אמר רב יוסף בר אבדימי, תנא: וחכמים אוסרין. אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים. איכא דאמרי אמר רב יוסף בר אבדימי, תנא: וחכמים מתירין. אמר רב נחמן: אין הלכה כדברי חכמים. מרימר פסיק לה לסורא באוזלי, אמר: חיישין שמא יעלה הים שרטון

רש"י מסכת עירובין דף ח עמוד א

צידו אחד ים וצידו אחד אשפה - וראשו אחד סתום כשאר מבוי, וראשו אחר לרשות הרבים מתוקן בלחי וקורה. אשפה - גבוהה עשרה (ויש) + מסורת הש"ס: [נים] + שפתו גבוה עשרה. ויעלה הים שרטון - של חול ואבנים אצל שפתו, כי כן דרכו, ומתקצר רוחב הים ונעשה קרקע כרוחב פרסה או יותר.

ומי חיישין כו' - הש"ס הוא דמפרש מלתיה דמנא תימרא ואזיל. זורקין לה בשבת - ולא חיישין שמא תתמעט אשפה מעשרה, ונמצא זורקין לרשות הרבים. לאשפה דיחיד - והיא אשפה דרבי - אשפה דיחיד הואי. ורבנן - שהיו בדורו של רבי, מאי הוּו אמרי ביה בההוא מבוי.

פסיק ליה לסורא באוזלי - הים היה סמוך לסורא מאחריה, וראשי המבואות מפולשין לים, והיה מרימר עושה רשתות ומכמורות לכל המבואות, ולא רצה לסמוך על מחיצת הים. אמר שמא יעלה הים שירטון - ומטלטלי נמי במבואות כדמעיקרא.

רבינו חננאל מסכת עירובין דף ח עמוד א

דאמר [רבי בר רב אדא אמר ר"י] מעשה במבוי דצדו אחד כלה לים וצדו אחד לאשפה ולא אמר בו ר' איסור דהא קיימא מחיצות. היתר נמי לא אמר בו שמא תנטל אשפה מזה הצד ויעלה הים שרטון מן הצד האחר ונמצא מבוי מפולש לרה"ר משני צדדין. פי' שרטון כדכתיב ויגרשו מימיו רפש וטיט. פעמים שמגרש הים בזעפו על שפתו רפש וטיט ומתקבץ על שפתו ועולה כמין גבשושית וכשנס הים ישאר זה הטיט ומתייבש ונעשה קרקע מהלך לבני אדם לרה"ר ואקשינן ומי חיישין שמא תינטל אשפה והתנן בסוף מסכת זו [דף צט ע"ב] אשפה ברה"ר גבוה י' טפחים חלון שע"ג וכו' הנה ר' לא אמר בו לא איסור ולא היתר רבנן מאי (ואמר ת"ק) [ואמרינן תנא] וחכמים אוסרין. ואמר רב נחמן הלכה כחכמים. מרימר פסיק לסורא באוזלי ולא חייש שמא יעלה הים שרטון.

רמב"ם פי"ז שבת ה"ה ומ"מ

רמב"ם הלכות שבת פרק יז

הלכה ה

מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחד כלה לאשפה של רבים אינו צריך כלום, שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ג ואין חוששין שמא יעלה הים שרטון.

מגיד משנה הלכות שבת פרק יז

[ה] מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחד כלה לאשפה וכו'. פ"ק דעירובין (דף ח'). מעשה במבוי שצדו אחד כלה לים וצדו השני כלה לאשפה ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בו לא איסור ולא היתר איסור לא אמר ביה דהא קיימין מחיצות היתר נמי לא אמר שמא תבטל האשפה ויעלה הים שרטון. ואמר שם וחכמים אוסרין. ואמרו דאשפה דיחיד הוא דאי דרבים לא חיישין שמא תנטל. עוד שם מרימר פסק לה לסורא באיזלי אמר לא חיישין שמא יעלה הים שרטון. כך היא גירסת רבינו חננאל ז"ל וגרסת רבינו. ופירש סורא מבואות המפולשין שלה היו כלין מצד אחד לים ושם אין לחוש לפי שאין הים בת טלטול עם המבוי ואין לחוש שמא יעלה הים שרטון כלומר שיתרחק הים ממקומו וישאר אותו מקום רפש וטיט ויטלטלו מן המבוי לו. אבל לצד אחר היה צריך מחיצה והיה עושה אותה ברשתות והיו קלים להסירם בחול ולהניחם בערב שבת. זה נראה לי בפירוש השמועה לפי גרסתם. ולפי דבריהם כשאמרו וחכמים אוסרין לא אסור אלא משום אשפה של יחיד שעשויה לינטל ולא משום חשש צדו של ים. אבל רש"י ז"ל והאחרונים גורסים בהא דמרימר חיישין שמא יעלה הים שרטון. ופירשו דהוה פסיק לה לצד הים. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכן פסק בספרו:

תוס' כד: ד"ה אין עושין ורשב"א שם

תוספות מסכת עירובין דף כד עמוד ב

אין עושין מחיצה על גבי מחיצה - וא"ת הא אמרי' לקמן (דף כה.) שאם עשה מחיצה ע"ג התל הועיל שבאוויר מחיצות העליונות הוא דר וי"ל שהיה שם תל גבוה עשר מן השביל ולפי זה אתי שפיר הא דלא חיישינן שמא יעלה הנהר שרטון אפילו אם לא נחלק בין ים לשאר נהרות וא"ת יעשו מחיצות ברחוק ד' טפחים דאמר לקמן דמועיל וי"ל דלא רצו לקצר השביל.

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף כד עמוד ב

אין מחיצה על גבי מחיצה. ואפילו לאותן הדרים על השביל, ואע"ג דא"ר חסדא לקמן מודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על שפת התל שהועיל שבאוויר מחיצות הוא דר, אביי ורבא פליגי עלייהו, ואין לומר דהכא כותל הי' על שפת הנהר והוא הוא דקרי גודא דנהרא, דגודא דנהרא גדותיו של נהר משמע מלשון והירדן מלא על כל גדותיו אלא כדאמרן, וכן כתב הראב"ד ז"ל, וכן אין לומר שהיה בראש השביל סמוך לנהר מתלקט והולך עשרה מתוך ארבע שא"כ שזה מעכב הי' לו לפרש ושביל של כרמים סליק לגודא דנהרא ומתלקט עשרה מתוך ארבע כיון שעיקר הענין תלוי בזה:

ריטב"א ח. ד"ה מרימר

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף ח עמוד א

מרימר פסיק לה לסורא באזלי אמר חיישינן שמא יעלה הים שרטון. כן גרסת הספרים וגרש"י ז"ל, ופ"י כי היו בסורא מבואות שהיו פתוחות לרחבה שעל שפת הנהר מקום שפורסין שם הרשתות והיו גבוהין מן הרחבה ההיא עשרה טפחים כשיעור מחיצה, ואפ"ה היה נותן שם אותן רשתות למחיצה דחייש שמא יעלה הים שרטון ולא יהא בגובה השפה עשרה טפחים ואתיא כחכמים האוסרים, אבל יש גורסים פסיק לסורא בי אזלי לא חיישינן שמא יעלה הים שרטון, ופירשו בו כי במבואות הפתוחים לשפת הים כמו שאמרנו לא היה עושה שום מחיצה אלא שעושה מחיצה והפסקה בשפת בי אזלי שהיתה גבוהה עשרה שהיא מחיצה וקאמר דלא חיישינן שמא יעלה הים שרטון, וקשה דא"כ איהו דעבד כמאן דהא אפילו [רבי] לא אמר בה לא איסור ולא היתר, י"ל דאיהו סבר דרבי לא חייש אלא לשמא תנטל אשפה אבל לשמא יעלה הים שרטון לא חיישינן, והגרסא הראשונה היא הנכונה.

שו"ע שסג:כט [טור ב"י ומ"ב]

טור אורח חיים הלכות שבת סימן שסג

מבוי סתום שאחד מצדדיו ים לא חשיב כסתום דחיישינן שמא יתייבש הים ותבטל המחיצה. היה אחד מצדדיו אשפה של רבים חשוב כסתום אבל אם האשפה של יחיד לא חשוב כסתום דחיישינן שמא יטלנה משם:

בית יוסף אורח חיים סימן שסג

כט מבוי סתום שאחד מצדדיו ים וכו'. בפרק קמא דעירובין עלה ח' (ע"א) מעשה במבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחד כלה לאשפה ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בה לא איסור ולא היתר איסור לא אמר דהא קיימן מחיצות היתר לא אמר חיישינן שמא תנטל אשפה ויעלה הים שרטון ומוקי לה באשפה של יחיד שעשויה לינטל אבל באשפה דרבים לא חיישינן שמא תנטל. ופירש רש"י צדו אחד ים וצדו אחד אשפה. וראשו אחד סתום כשאר מבוי וראשו אחד לרשות הרבים מתוקן בלחי וקורה: אשפה. גבוהה עשרה טפחים וים שפתו גבוה עשרה: ויעלה הים שרטון. של חול ואבנים (על) אצל שפתו כי כן דרכו ומתקצר רוחב הים ונעשה קרקע ברוב פרסה או יותר: וכתב הרב המגיד בפרק י"ז (ה"ה) דחיישינן שמא יבואו לטלטל מן המבוי לשרטון ונמצאו מטלטלין מרשות היחיד לכרמלית. ובתר הכי אמרינן וחכמים אוסרין אמר רב נחמן הלכה כחכמים מרימר פסק לסורא באוזלי אמר חיישינן שמא יעלה הים שרטון זו גירסא שלנו וכן היא גירסת הרא"ש (ס' ט) וכתב הרב המגיד בפ"ז שזו גירסת רש"י והרשב"א (עבה"ק ריש ש"ב) והאחרונים אבל הרמב"ם כתב שם שאין חוששין שמא יעלה הים שרטון ועל כרחך לומר שהיה גורס בהא דאמימר לא חיישינן שמא יעלה הים שרטון וכמו שכתב הרב המגיד וכן נראה שהיתה גירסת הרי"ף מדהשמיט כל זה משום דממילא משמע היתרא דמהי תיתי לן למיחש שמא יעלה הים שרטון וכו' וזה לשון הריב"ש בתשובה (ס' תה) ההיא דמבוי שצדו אחד ים וצדו אחד אשפה לא היה המבוי ההוא מפולש בשני ראשו כי מבוי של שלש מחיצות היה אלא שבשני צדדיו היה פרוץ קצת בצד אחד לים ובצד אחד לאשפה ושפת הים היתה עמוקה עשרה וכן האשפה גבוה עשרה ולכן היו שתיהם מחיצות גמורות למבוי אלא שהיו חוששין באשפה של יחיד כיון שעשויה ליפנות שמא תנטל וכן הים אע"פ שהיה עמוק מן המבוי עשרה שמא יעלה הים שרטון ולא תהיה שפתו עמוקה מן המבוי עשרה וישאר המבוי נפרץ כי היו פרצות יתרות על עשר עכ"ל. ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שסג

סעיף כט

* ל מבוי שצדו אחד (ק"ח) כז) מה"ל כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה של רבים, אין צריך כלום; שאשפה של רבים (ק"ט) אינה עשויה להתפנות (ק"כ) ואין חוששין <כ"ט> שמא (קכא) יעלה [ט] הים שירטון (פי' יובש כעין אי שנדחו המים ממנו שנעשה ראוי לזריעה). הגה: * ויש חולקים וסוברים מו' דחיישינן שמא לא יעלה שירטון, (קכב) ואין כאן מחיצה (הרא"ש ורש"י וטור והמגיד).

משנה ברורה סימן שסג

(ק"ח) כלה לים - ר"ל [צב] שהיה להמבוי שני צדדים מבתיים וחצרות ושני ראשיה שממזרח וממערב אחד היה כלה לים ואחד היה כלה לאשפה שגבוה יו"ד טפחים מן הקרקע ועל כן אינו צריך כלום שגם הים נחשב למחיצה [צג] שעמוק יו"ד טפחים בשפתו והמים אינם מבטלין המחיצה כמש"כ סימן שני"ו וכתב המ"א דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל דאל"ה אתו רבים ומבטלי מחיצתא [צד] אבל כמה אחרונים פליגי ע"ז וס"ל דאפילו כשהספינות עוברות שם לא נתבטל עי"ז שם מחיצה משפת הים. [אכן כשראש אחד מן המבוי כלה לנהר ויש גשר עליו שמהלכין בו רבים לעבר השני משמע מכמה [צה] אחרונים דע"י הגשר מתבטל המחיצה וצריך לעשות צורת הפתח במקום הגשר]. וכל זה דוקא [צו] כששפת הים או הנהר היה עמוק עשרה טפחים אבל אם שפת הים והנהר משופע והולך אם כשהולך השיפוע ד' אמות עדיין אינו גבוה יו"ד טפחים אינה מחיצה דכקרקע שוה דמי: (ק"ט) אינה עשויה להתפנות - שהרי [צז] כל היום משליכין שופכיהן וזבליהן שם ולא תחסר גובהה אבל אשפה דיחיד אע"ג דהשתא גבוה יו"ד טפחים למחר ינקנה ויחסר גבהותה ואם נתיר עתה לטלטל יטלטל גם אח"כ כשיחסר גבהותה:

(קכ) ואין חוששין וכו' - ר"ל שגם אין חוששין שמא יתקלקל המחיצה שלצד הים ונמצא שאין למבוי מחיצה

רביעית:

(קכא) יעלה הים שרטון - שכן דרך הים [צח] שמעלה חול ואבנים אצל שפתו ומתקצר ונעשה קרקע ברוחב פרסה ובטלי המחיצות [צט] ומטלטי נמי במבואות כדמעיקרא [וכ"ז כשאין מדרון אלא במקום המים בלבד אבל אם יש על שפתו מדרון המתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות [ק] ה"ז נחשב למחיצה בכל ענין] והסכימו האחרונים להחמיר כדעה זו ודוקא בימים [קא] אבל בנהרות לא חיישין שיעלה שירטון ונחשב שפת הנהר למחיצה כשיש בגובהו יו"ד טפחים [אכן הנהרות שדרכן להתייבש בקיץ וכשמתייבשין אין במדרון שלהם גבוה יו"ד טפחים מתוך ד"א יש לאסור בלא תיקון [קב] אפילו כשלא נתייבש שיתייבש ולא אדעתיה] ועכ"פ בעינן שיהא הנהר [קג] סמוך ממש לראש המבוי אבל אם הוא רחוק מהבתים יותר מעשר אמות צריך תיקון דאיתו מקום הוי פרוץ [קד] ואם נקרשין בימות הגשמים בטלה אז המחיצה ואסור לטלטל [קה] ויש מאחרונים שסוברין דלא נתבטל המחיצה ע"י הקרישה. ואם שפת הנהר גבוה ומתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות עד מקום הקרישה בודאי יש להקל: (קכב) ואין כאן מחיצה - וע"כ צריך תיקון [קו] כשאר מבוי הפרוץ ברוח רביעית בצורת הפתח או בלחי או בקורה. עיר שמוקף סביבה חריץ [קז] שעמוק עשרה טפחים ורחבה ארבעה טפחים [קח] הוי כמוקף חומה סביבה וא"צ שום תיקון ואם יש גשר ע"ג החריץ שהולכין דרך שם למבואות העיר נתבאר למעלה שצריך לעשות שם תיקון:

מג"א סק"ל וס"ק ל"א

מגן אברהם סימן שסג

ל (פמ"ג) (מחה"ש) מבוי שצידו כו'. משמע כאן דים נחשב למחיצ' וצ"ע דכת' התו' ד' כ"ב ע"ב ותימא דא"י תעשה רה"י שהרי' וגבעות מקיפין אות' ובבל תעש' רה"י דמקיף לה נהר דיגלת ו"א דמחיצ' שאינה עשוי' בידי אדם לא חשיב מחיצ' ואתי רבים ומבטלי מחיצתן עכ"ל עמ"ש סס"י זה וצ"ל דהכא מיירי במקום שאין הספינו' עובר' שם לנמל דשם הוי הים מחיצ' וה"ה שאר מימו' שאין הספינות עוברות שם הם עצמן מחיצה כמ"ש ס"י שני"ו וכו"ה בגמ' ד' כ"ד ע"ב ובתו' אין עושין כו' דהנהר בעצמו הוי מחיצה וכ"כ בערוך ערך אוזל ולפי מ"ש סס"י שמ"ה דוקא כששפת הנהר עמוק י' וכ"כ רש"י והריב"ש כאן אבל אם שפת הנהר משופע והולך אם כשהולך השפוע ד"א עדיין אינו גובה י' אינו מחיצה וכמ"ש סס"י זה:

לא (פמ"ג) (מחה"ש) יעלה הים שרטון. שכן דרך הים שמתקצר ונעשה קרקע ברוחב פרס' ובטלי המחיצות

ומטלטי נמי במבואות כדמעיקרא (רש"י)

ובמ"מ משמע דאע"פ שיתקצר הים מ"מ נשאר מדרון בעומק י' והוי מחיצה אלא שהחששא היא שמא יטלטלו מן המבוי למקום שנתייבש הים שהוא כרמלית אפי' מוקף במחיצת הים לפי שלא הוקף לדירה כמ"ש ס"י שס"ה ס"ג, אבל כשהים קיים ליכא חששא שאין הים בת טלטול עם המבוי עכ"ל, וא"כ לדידי' בעי' מחיצות גמורות בצד הים ולא מהני צ"ה או לחי או קורה כמו שעשה אמימ' שפסק לסורא ברשתו' והטור ס"ל כדע' רש"י וא"כ סגי בתיקון שאר מבוי ומשמע מל' רש"י והרא"ש והטור דבשאר נהרות לא חיישי' שמא יעלה שרטון וכ"מ בתו' ד' כ"ד ע"ש,

ודע דעכ"פ בעי' שיהא הנהר סמוך ממש לראש המבוי, אבל אם הוא רחוק מהבתים י' אמות צריך תיקון דאיתו מקום הוי פרוץ, וכ"ה בתו' ד' כ"ד בד"ה ליעבד צ"ה כו' ובד"ה ליעבד לחי כו' ע"ש:

וקושטיניטנא אף ע"פ שפרוצ' לים בכמה מקומות יותר מי' כסתום דמי (רי"ט ח"א צ"ד וכו"ה שצ"ב) עמ"ש ס"י ת"ה ס"ו ובריב"ש ס"י ת"ה כתב מבוי המפולש לכרמלית צריך צ"ה וההיא דצדו א' ים לא היה מפולש בב' ראשיו כי היה לו ג' מחיצו' אלא שבשני צדדין היה פרוץ קצת בצד א' לים ובצד א' לאשפה ושפת הים עמוק' י' וכו' עכ"ל, אבל משמעות הפוסקים משמע דאפי' מפולש לגמרי לים שרי וע"ל רס"י שס"ד וא"כ בנהרו' שלנו שדרכן להתייבש בקיץ הרב' יש לאסור עמ"ש ס"י שס"ה ס"ג וז"ל הירו' די"ח ע"ד מבואו' המפולשין לים כמפולשין לבעק' והדין שקק' דר"ח לא צריך צ"ה שהוא כמתלקט י' מתוך ג': דע דאם נקרשין בימות הגשמי' בטל' המחיצה ואסור לטלטל:

שעה"צ ס"ק צג

שער הציור סימן שסג

(צג) והוא הדין כשהוא מתלקט י' טפחים מתוך ארבע אמות בשפתו [מגן אברהם]. ומשמע מדבריו דאם אין מתלקט י' מתוך ד' אצל שפתו, אף שאחר כך בתוך המים המדרון גדול מאד ומתלקט שם י' מתוך ד' אמות, אפילו הכי אין נחשב למחיצה שיהא על ידי זה מותר לטלטל במבוי אף שמדרון זה אינו רחוק י' אמות מן השפה, והטעם, אף דאפשר דמן התורה רשות היחיד הוא וכדלעיל בסימן שמ"ה סעיף קטן י"ד במגן אברהם בשם רא"ם, אפילו הכי כיון דמדרבנן כל המים כרמלית הוא לא נוכל לחשוב לאותו מקום למחיצה להתיר הטלטול במבוי, וכעין מה שכתב המגן אברהם שם בסוף סעיף קטן י"ד, עיין שם:

ט"ז סק"כ

ט"ז אורח חיים סימן שסג

(כ) (פמ"ג) שמא יעלה הים שרטון. יתבאר בתשובת שאלה שהשבתי לק"ק שטייניץ וזה נוסחה. שאלה בק"ק שטייניץ במדינות מעהרין נהגו לטלטל בשבת בלי עירוב על סמך שהעיר מוקפת נהר סביב לה וקנה הרשות מהשר אי שפיר למיעבד כן או לא. תשובה. נראה דלא נכון לעשות כן מתרי טעמי. האחד מפורש בגמ' ובפוסקים והשני אף שאינו מפורש מ"מ מוכח הוא שפיר בגמ' ובפוסקים. טעם המפורש הוא דאי' בעירובין דף ח' אמר ר"י מעשה במבוי אחד שצידו א' עולה לים וצידו א' כלה לאשפ' ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בה לא איסור ולא היתר איסור לא אמר בה דהא קיימי מחיצות היתר לא אמר בה שמא תינטל האשפה ויעלה הים שרטון פירש רש"י שרטון של חול ואבנים אצל שפתו כי כן דרכו ומתקצר רוחב הים ונעשה קרקע ברוחב פרסה או יותר, וכתב ב"י בא"ח סי' שס"ג בשם המ"מ דחיישין שמא יבא לטלטל מן המבוי לשרטון ונמצא מטלטלים מרה"י לכרמלית והנה בזה יש מחלוקת בין הפוסקים אי קי"ל כהך חששא דיעל' הים שרטון כמבואר בסימן שס"ג ופסק ב"י להקל ורמ"א הביא דעת המחמירים וא"כ ודאי ראוי לכם להחמיר בחששא זו דשמא יתכסה חלק מהמים בשפתו בחול ואבנים ויטלטלו שם.

שני' נרא' דכאן כ"ע ס"ל לאיסור' ואע"ג דאמרי' בסוף הזורק במס' שבת דף ק' בור ברה"ר עמוק י' ורחב ד' מלא מים וזרק לתוכו חייב מלא פירות וזרק לתוכו פטור מ"ט מים לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא כו' ש"מ דמכח המים לא נתבטל המחיצה מ"מ כיון שדרך המים כאן להתקרב ולהגליד בעת הקרירות הקש' הרי באות' פעמים אין כאן מחיצו' לגמרי ופשיט' דמבטל מחיצה טפי מפירות שזכרנו וחשש זה לא שייך בים שאינו נקרב ע"כ לא חשו בו לזה חכמים וזה פשוט וכן בההיא דעושין פסין ד' כ"ב במ"ש מקיף לה פרת מהאי גיסא:

ואין ללמוד היתר ממתני' דפ' חלון דף ע"ח דתנן חריץ שבין ב' חצירות עמוק י' ורחב ד' מערבין ב' ואין מערבין אחד אפי' מלא קש או תבן מלא עפר או צרורות מערבין א' ואין מערבין שנים כו' ש"מ שע"י מילוי תבן לא נתבטלו המחיצו' כיון שעתידי לטול התבן משם לבהמתו ה"נ נימא כיון שהמים הקרושים סופן להתפשר ויהיו מים הנגרים כבראשונה לא מבטלי המחיצה של הבור העמוקה תחתיהם וא"ל ע"ז דשמא שאני הכא שהקרישה נעשית מאלי' לא ע"י אדם כההיא דמילוי תבן וא"כ אפשר דלא מהני בזה מה שעתידי לינטל משם הא ל"ק דהרי מצינו בפ' לא יחפור דף כ' לענין מיעוט החלון דמייתי התם תלש עשבים והניחם בחלון או עשבים שעלו מאליהן בחלון דלא הוי מיעוט הרי לפניך דעלו מאליהן אין לו מעלה להיות מבטל טפי מבאו שם ע"י אדם וה"נ נימא דנחשב הקרישה של המים כאלו מלאה הגומא בתבן דלא נתבטלה הגומא כל זה אינו דהא פי' בתוס' שם בפ' חלון דההוא דמילוי תבן דלא מבטלי המחיצה הוא מטעם דאותו תבן ניטל בשבת ואינו מוקצה ומביאין ראייה ממאי דאמרינן שם אחר כך דאפילו ארנקי מבטל אינש והא דפירות מבטלי מחיצתא אע"ג דניטלים בשבת היינו מדאורייתא וודאי מבטל אבל לעירוב דרבנן יש לחלק בין ניטל בשבת לאינו ניטל, ע"כ ש"מ מזה דכל שהוא ודאי שיהיה שם בשבת דאסור ליטול משם כגון בתבן שהזמינו ללבנים לא למאכל בהמה מקרי ודאי ביטול מחיצה ואע"ג דודאי אחר כך יטלנו מ"מ כל

שבת זה מקרי ביטול מחיצה ה"נ כאן וכ"ש הוא דודאי תעמוד הקריש' כל השבת דעדיף טפי לבטל המחיצה מתבן המוקצה. ועוד ראייה מפ' חלון דף ע"ז א' רב יחיאל כפה ספל פי' סמוך לכותל ומיעט גבהו של כותל פחות מי' מן הספל לראש הכותל ממעטו ופרכינן שם ואמאי דבר הניטל בשבת הוא ודבר הניטל בשבת אינו ממעט ומשני ל"צ דחבריה בארעא להיהא ספל ולא יזיזו בשבת ופרכינן מ"ש מפגה שהטמינה בתבן המוקצה דאסור ליטלה בשבת אם אין מקצתה מגולה. ומשני לא צריכא דבעינן מרא וחצינא הרי לפנינו דדוקא מאי דחזי ליטול באותו שבת לא חשיב לבטל המחיצה אבל לא מה שאסור ליטול בשבת אע"ג דודאי יטלנו אחר השבת על ידי מרא וחצינא מכל מקום חשיב השתא מיהא ביטול המחיצה א"כ כ"ש כאן דדרך הקרישה להיות עומדת כמה וכמה שבועות על המים ועוד ראייה לאיסור מעיקר התקנה שתקנו רבנן לעשות היכרא בלחי וקורה למבוי הסתום מג' צדדים דפירש"י בתחלת עירובין במשנה הראשונה דרבנן גזרי במבוי משום דלא ליתי לאחלופי בר"ה גמורה וכן בכרמלית דגזרי בהו רבנן משום רה"י כדאיתא פ"ק דשבת דף ו' וכל רשויות שלנו הם כרמלי' כמ"ש כל הפוסקים א"כ כאן שהמים נקרשים ובני אדם הולכים שם כמו בשאר העיר ולפעמים מכסה השלג עד שאין ניכר כלל שיש שם מים תחתיו פשוט הוא דבזה גזרו רבנן טפי משום איחלופי ברה"ר דאין כאן היכר לגמרי. וא"ל דדוקא באותן שבתות שהמים נקרשים יהיה אסור לטלטל בכל העיר אבל בשאר שבתות לא זה אינו דהא אמרינן בההיא דחיישינן שמא יעלה הים שרטון שהבאתי לעיל דר' לא רצה לומר היתר אע"ג דיש מחיצות מטעם דשמא לפעמים לא יהיה שם מחיצה כ"ש בזה שהוא ודאי ברוב השנים ודאי יש לגזור אף בכל השנה משום שבתות אלו ועוד ראייה ממתני' דפ' חלון ד' ע"ח דלעיל בחריץ אם נתן עליו נסר שרחב ד"ט דאם רצו מערבין א' מטעם דכיון דאפשר לילך על הנסר כעין גשר הוי כפתח ה"נ בזה כיון שאפשר לילך על כל המים לא אכפת לן בגומא שתחתיו והוי פירצה גמורה ע"כ אהובי אחיי יושבי ק"ק הנ"ל חדלו לכם מהיום והלאה מהאיסור הזה ותעשו לכם עירוב כנהוג בכל הקהל' שאינם מוקפים חומה ונסלח לכם על השגגה שהיתה לכם בזה כ"ד אוהביכם דוד הקטן הלוי: אכן אם יש על הנהר ביבשה מקום מדרון נחשב אותו מדרון במקום מחיצה והיינו אם יש במקום ההוא גובה י' במשך ד"א כעין ההיא שנזכר בסימן שס"ג סל"ז לענין מבוי ששוה בתוכו כו':

[דברי מנחם (כשר) סי' כ פ"ב אות ד, ג]

מתלקט י, שזו להילוך, אבל כאן שאין נוה להילוך לא לריך, וכן במהרי"ט שם כתב כמעט זה, "לפי שאינו בה עלטול עם העיר הוי הכירא" ז, ועל סמך זה התיר המהרי"ט העלטול בעצרים על סמך ים כנרת. ולפי מה שכתב הרב אייזענשטאט בקונטרסו אין לנו לריכס להשחמש בהיתר הנ"ל משום שבמנהטן אין לך מקום מסביב העיר שאינו עמוק אלל שפת הים עשרה עפחים *.

בשש שרטון

ד) כבר הזכרנו למעלה מחלוקת הפוסקים המוצא צ"ח שס"ג סעיף כ"ט, על היקף ים אם מותר ולא חיישין שמא יעלה הים שרטון, דהמחבר פוסק דלא חיישין והרמ"א כתב ד"א דחיישין לשרטון (דכן דרך שמעלה חול ואצנים אלל שפתו ומתקלר ונעשה קרקע ובעלו המחילות" רש"י). והנה צנבר יש חבל חשבות שהתירו שאין חוששין צו לשרטון, לפי שאין דרכו צכך, כמ"ש במג"א שם סקל"ג וחלוכו רצח וחוספת שבת ועוד, וצ"ח הר"ב"ש סי' ח"ה, וע"י חת"ס א"י"ח סי' ק"ט, אבל צ"ח חוששין. וכיון שבמנהטן, כפי המוצא למעלה צאות צ, שחי לדודים הם ים ולפי דעת הרב אייזענשטאט בקונטרסו "הלעה לתיקון עירובין במנהטן" כל מימות 1, 2, 3, 4 המלוינים שם דין ים יש עליהם שיש לחשוש לשרטון, כמ"ש הרמ"א.

אולם במהרי"ט סי' לד הנ"ל כתב מפורש דהמנהג גס צ"ח שלא לחשוש ועל סמך זה התיר צנבריה. ובחשבות "מיס רצ"ס" סי' ק"ג כתב: "וכבר העיד בעל כנה"ג דהמנהג בחוגרמא שלא לחוש לשרטון, וכן כתב צנבר"ג סי' ש"ה צ"ח רצו, דבקושטעינא אע"פ שהיא פרוצה לים כסתום דמו, וכן צנבר"ל סי' ה' וצ"ח"ת מיס רצ"ס סי' לד. ובעל דברי מלביאל צספר "תקון שבת" כתב: "הנה אם הים הוי מחילה אין להאריך אחרי שכבר הורו כל האחרונים להקל וכן נוהגים צכמה עיריות ומי יריס ראש להחמיר צזה". וכן כתב הרב חיים צרל"ן ז"ל צחקון-שבת שם: "אחרי שהיא מחלוקת הפוסקים יש צעלו כללים שכתבו דהלכה כדברי המיקל בעירובי הוא גס צפוסקים" * וכן כתב שם הרב צ"ח הירש מה יפית: "דאפילו החוששים לשרטון זהו רק צ"ח שדרכו

אולם צתיקון עירובין הנ"ל כתב, דיש טעם לאסור גס כשמוקף מכל הצדדים * דאם העומק מתחיל לא מתחילה, א"כ תחלת הנהר הרי הוא כרמלית ונמלא דהעיר פרוצה לכרמלית, דצ"חמא כצבהתחלה הנהר עמוק י הרי זה כמחילה צין העיר להנהר שהיא כרמלית כמ"ש במג"א סק"ל צ"ח הר"ב"ש, אבל כשאין צתחלתו עומק י הרי הוא פרוץ לכרמלית ואסור. ואמנם יש מקום להחיר ע"פ המבואר בעירובין י"צ: לשון ים שנקנס לחזר אין ממלאין מומנו צצצח וכו', הא עלטולי מעלטלין והא נפרצה צמלוחה למקום האסור, ומשני: הצ"ע דאית ליה גידודי. וע"י פרש"י שם. ומבואר דאע"פ שאסור למלאות מהם משום דמחוצרים עם הכרמלית אפ"ה צחזר מותר כיון דיש לו מחילת תחת המים, א"כ גס כאן * הלל יש למעלה צצמלוחה הנהר מחילה, והטעם דכל דבר העומד צרה"י דינו כרה"י, כמבואר צ"ח ש"ח סעיף ל' וסעיף יט, א"כ ה"ג חילו לא היה כאן מים וכו' מחיצותים אז היה המקום רה"י ע"י החרוץ שלמעלה, א"כ חף טכשוו שמתפשטים המים יש על המים דין שכל מה שהוא צרה"י הוא רה"י. וכנראה שגם ה"צ"ח עולם" ו"קול מצטר" הנ"ל התירו מטעם זה *.

ג) אולם כ"ז לפי דעת המג"א, שדעתו דמחילות הים שגס מחילה אינו משום דהים עלמו נחשב כמחילה, אלא משום דגדודי הנהר הם צצוכים י והרי כל העיר כהל וכמו שצ"ח צתשובת חכם צ"ח סי' ה' דזהו משום גוד חסיק מחילה * , ולכן לריך שיהא עמוק י צתחלתו, אבל דעת הערוך והרב המגיד, ולפי מה שהוכיח צ"ח"ת שלמה" וצ"ח"קון עירובין" הנ"ל וכן צתלקת יעקב להרב צרי"ש (מליריך) סי' קל"ב שגס שעתה הרמב"ם הוא כן, דהים צעלמו נחשב למחילה. ולשיטתם גס כשאין עומק י נחשב הים כמחילה. ועל היתר זה העיד צ"ח"ת מהרי"ט ח"א סי' ל"ד וצנבר"ג, ועליהם סמך בעל חידושי הרי"מ שהתיר לעלטל צורשא על סמך היקף נהר "ווייכסל" חף שלא היה צעומק עשרה צתחלתו. וכתב שם צ"ח"ת הרי"מ סי' ד, כי הגאון החסיד צ"ח"ת דבר שמואל סי' קן "שויצה הרצה המחירים כי צ"חמא הוא להריס מכשול". וכן צ"ח"ת מאיר" על הלכות עירובין כתב להלכה דא"ל שיהא עומק עשרה, "דרק ציצעה לריך

כתב הרב כשר בהצעה לתיקון עירובין, שמצינו בהרבה פרטי דינים שיטות שונות בספרי אחרונים, יש מחמירים ויש מקילים, ולזה צריכים אנו לצרף מה שאמרו בעירובין מ"ז, א: "הלכה כדברי המיקל בעירוב" (ובעירובין פ, א: "כל כך אתה מחמיר בעירובין כך אמר אבא כל מה שיש לך להקל בעירובין הקל", עיי"ש בתוס' וגה"ש) וכ"ה בירושלמי עירובין סוף פ"ו עיי"ש, ובעירובין כ"ו א: "קרי עליהו ריש גלותא חכמים הם להרש (לאסור) ולהטיב (להתיר, אר"ז סי' ק"ל) לא ידעו". באיזה אופן נאמרה הלכה כ"ו — קרי עליהו ריש גלותא חכמים הם להרש המהר"ם שהלכה כדברי המיקל בעירוב הוא רק בפלוגתא דתנאי ולא באמוראי, וכן בעירוב ולא במחיצות. ולבסוף כי דהלכה כמיקל בעירוב אף בפלוגתא דאמוראי ודמחיצות. וכ"כ בהגהת מיימוני פט"ו מהל' שבת ס"ו בשם מהר"ם והוסף: "ומכל מקום שוב כי במקום אחר בשם ר"ח דאפילו בהני (כוונתו למחיצות) אמר הלכה כדברי המיקל בעירובין אפילו בפלוגתא דאמוראי כדאיתא בהגה"ה

3 ראה במ"ב בשער הציון סי' שסג ס"ק צג, ודבריו הוא מטעם אחר ע"ש. ושי"ך אפילו אם מקיף מד' רוחות. (הערה זאת ועוד הערות דלהלן הם מהרב ר' מ"ב פירוטינסקי שליט"א).
4 דוקא שם דהגידודי ניכרין למעלה כשהמים שוקעים ע"ש בראשונים כמ"ש המ"א בסי' שני.
5 בספר ב"ע לא ירד כלל בזה בעומק המים היכן מתחיל רק שם עיקר המים התחיל רחוק מן העיר ע"ש. וכן הקול מבשר מדברי בענין שרטון.
6 כ"ה ברש"א סוכה דף ח ע"ב.
7 ע"ש דלא מועיל רק במבוי ולא בחצר, ועיר הוא כחצר כמ"ש המהרי"ט שם, וכן מפורש המהרי"ט שם דים בלא עומק הוי רק מחיצה למבוי והוא מטעם היכר.
8 אינו מוכרח דיש הרבה בצד צפון מערבית שצריך בדיקה וגם בכל פעם רבוי הגשמים שכננה שופך על גדותיו.
9 מ"ש בשם הר"ח ברליו. בדין הלכה כמיקל בעירוב. על זה

בכך ולא ציטט הגדול שמעולם לא נשמע שהעלה שרטון. ולי"ע מ"ש צמ"צ שם סק"א, שהסכימו האחרונים להחמיר כדעת הרמ"א, כי מהג"ל מוצא להלכה למעשה נהגו שלא להחמיר בזה. וצפרט ציטט הגדול.

(ה) אולם בנידון דידן צמנהטן, יש סברה להחמיר, דאפילו להשיטתו של חיישינין לשרטון, זהו רק צמוקף ים מלך אחד וציתר הלדדים יש מחילת גמורות, דאז יש כבר שלש מחילות שממ"ת הוא רה"י, ועל המחילה הרביעית שהיא דרבנן לא חיישיק, אבל צמנהטן שכל המחילות הם ע"י ימים יש לומר שהחיישיק, וסברה זו הזכיר בשו"ת חתם סופר או"ח סי' פט, וכן כתב ב"תורת עירובין" בקראקא שנהר "ווייבסל" שם הוא בשתי לדדים לכן יש חשש לשרטון, וכן ב"קול מצטר" סי' כ' צעיר מודוניווי שהיום מקיפה מכל זד חשש לשרטון אחרי שיש כבר חשש דאורייתא. וקדם להם בסברה זו בעל "נפש חיה" ב"חקון עירובין" להרב הורוויץ מקראקא, "דאפשר דלא הותר למעשה רק כשהנהר מלך אחד דכיון דאיכא ג' מחילות אין עוד חשש דאורייתא אבל צמ"ד שמשי לדדים יש נהר איכא חשש דאורייתא אפשר נחוש שמא יעלה שרטון."

(ו) ויש סברה שהיכא צמוקף ים מכל הלדדים יותר עדיף, דרק כשמלך אחד יש ים אז שייך החשש של שרטון, וכשיהא שרטון הרי יש פרצה צין העיר לים מלך זה, אבל צמנהטן שכל הלדדים ים מה שייך שרטון הא המחילה השאר עכ"פ אחרי השרטון, וסברה זו כתובה בספר חמד משה סי' פסג להשיג על הט"ז שאסר לעלעל צעיר שטיינין מחשש שרטון, דכיון דככל הלדדים יש ים מה איכפת לן שיעלה שרטון. (כענין זה כבר כתבנו למעלה בזה צ"מ צמנין עולם ועוד, אולם לי"ע לפי פירוש הרב המגיד בגזירת שרטון — כמו שהסביר המג"א — שמא יצאו לעלעל צמוקף השרטון והוא כרמליה כיון שלא הוקף לדירה, ולפי"ז גם צמוקף בכל לדדיו יש חשש זה) 10.

ביטול מחיצות הימים ע"י בקיעת הרבים

(ח) אחד מטעמי המחנגדים לתיקון עירובין צמנהטן הוא ע"פ מה שכתב המג"א צמ"ג סק"ב, על דין

דמצוי שזדו אחד ים דהיס הוא מחילה וז"ל: "דהכא מיירי צמוקף שאין הספינות עוצרות שם לנמל, דשם הוא היס מחילה, דאילו צמוקף שעוצרות שם הספינות לא היו מחילה, דכתבו צמ"ג עירובין דף כז א דמחילה העשויה ציד"ש לא חשיב מחילה ואחו רבים ומצטלים אותה". וא"כ צמנהטן דעל הימים והנהרות הולכות הרבה ספינות וא"כ לדעת מג"א מתצטלות המחילות (ראה "תורת עירובין" להרב רינגר מקראקא). אולם צמנהטן המג"א נסתפקו האחרונים. יש מפרשים כינהו על הספינות עלמס השטות צנהר והם מצטלים המחילות, כמו שכתב בשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז צפ"י המג"א, וכן מצואר בחיי"אדם כלל ע"ה סעיף עו, ואז לכן כתב בחלקת יעקב דצמ"ד אין חשש דהמג"א כתב כן רק לפי הסוברים דהיס בעלמו הוא מחילה אף שאין עומק י' ולכן ס"ל להמג"א דהספינות מצטלים מחילות היס, משא"כ כשיש עומק י' דהמחילה אינו היס רק ההרין, מה איכפת לן בספינות. וא"כ צמ"ד דכבר כתבנו (בזה צ"מ) דכשכל הלדדים צמוקף ים אף דהעומק אינו בחלטה הנהר אפשר לחשוב המחילות משם, א"כ אין חשש ביטול המחילות ע"י הספינות. וצמנהטן, כפי מה שכתב הרב אייזנשטאט סי' צ' אות י', שאפילו צמוקפות שיטנס פירלות צגידודים שעל פני הימים יש שם עומק המחילות השקועות צהוך הימים י' עפ"הם, א"כ אין שום חשש.

(ט) ואולם הרבה מפרשים טונת המג"א, דהרבים הם האנשים הצאים מהספינות לחוף, ראה שו"ת מ"ס רבים סי' לה, וכן מצוא פירוש זה בשאלת יעב"ץ שם, א"כ הדיקף של מנהטן צטל ע"י הרבים הנוכחים צלניות וצמנצרות מנמלי העיר הנקראים "פיערס". והרב אייזנשטאט צקונטרסו "הנעה לתיקון עירובין צמנהטן" כתב דאין צמ חשש, יטן כי צכל הנמלים ישנם מחילות העשויות צידי אדם על צבי שפת היס, ורבים אין מצטלים מחילות העשויות צידי אדם 11.

(י) ובחלקת יעקב הג"ל, מעורר על הגרסים הקטנים הנעשים לעצור דרכם אל הספינות הקטנות העשויים לשוט צהם ושם המחילות הוא ציד"ש וא"כ יצטלו

סי' שצ"ו כי דהלכה כמיקל באבל אף בפוסקים וה"ה דהלכה כדברי המיקל בעירוב אף בפוסקים, וכ"כ מדברי שו"ת מהר"ט. ובענין זה שהלכה כדברי המיקל באבל אף בפוסקים כתב בשיירי כנסת הגדולה או"ח סי' תקמ"ח בהגהת ב"י וז"ל: במקום אחר הוכחתי מדברי רבינו המחבר ד"ל מכמה מקומות דאמרינן הלכה כמיקל באבל ואפילו בפוסקים וכ"כ הר"א ששון בתשובה קס"ז וגינת ורדים יו"ד כלל ה'. אמנם בשו"ת הרדב"ו ח"ג סי' תרל"ו כי הלכה כמיקל באבל שרק במחלוקת התנאים ואמוראים ולא במחלוקת הפוסקים וכ"כ הב"ח או"ח סי' תי"ו דבפולגתא דרבוחא לא אמרינן הלכה כמיקל באבל. ולפי"ז נמצא שיש מקום לצרף לסניף גם בעיקר דבר זה שהיא פולגתא דרבוחא אם אמרים הלכה כמיקל בעירוב במחיצות ובמחלוקת בין הפוסקים האחרונים, לומר שהלכה כמיקל שאומרים כן גם במחיצות וגם בפוסקים.

10 ראה לעיל סי' י' מש"כ ע"ד השב יעקב בענין עיר שמוקפת ימים ונהרות.

11 יש להעיר על זה ממשנה מפורשת בטהרות פ"ו מ"ט:

דלעיל" (אות ו', וז"ל: "וכן פיר"ח דקיי"ל כרבי זירא דמיקל בעירובין וכתב מהר"מ ז"ל מדבריו למדתי דהלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו בפולגתא דאמוראי ואפילו בפולגתא דמחיצות כגון הכא") וע"י ביבין שמועה כלל רל"ב, וראה בהגהת אשרי פ"ד דעירובין אות ח' וכן באבל קיי"ל כדברי המיקל ואפילו יחיד במקום רבים ואפילו לענין יום ראשון שהוא דאורייתא כפי"ה בה"ג ור"ע עיי"ש.

אולם יש ראשונים חולקים על זה. בשו"ת הריב"ש סי' ת"ה מביא שהרשב"א ס"ל שהלכה כדברי המיקל בעירוב, הוא רק בעירוב שהוא דרבנן ולא המחיצות כיון שיש להן עיקר מן התורה. וכ"כ הריטב"א רפ"ט דעירובין, וכ"כ בשיירי כנסת הגדולה או"ח סי' שס"ו בהגהות ב"י עיי"ש.

כן אם בפולגתא בין הפוסקים ג"כ אמרינן כלל זה הלכה כדברי המיקל בעירובין, הקרבן נתנאל פ"ה דעירובין אות ו' כתב, דנראה מדברי הרא"ש, דהלכה כמיקל בעירוב. נאמרה אפילו בפולגתא הפוסקים. וכ"כ בברכ"י או"ח סי' שצ"ח שהב"י ביר"ד

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל עא

סעיף טו

מבוי(ח) או עיר שצדה אחד נהר או ים, אם שפת הנהר או ים משופע שבתוך שיפוע ד' אמות כבר גבוה י' טפחים, אם כן נחשב המדרון הזה למחיצה ואין צריך שום תיקון, ואפילו כשהמים נקרשין, שהרי אנו אין צריכין לעומק המים כיון שהמדרון עד המים גבוה י' טפחים. אבל אם אין המדרון שיפוע כך, אלא שבתוך ארבע אמות אינה גבוה י' טפחים ואם כן נוח להלוך, אם כן אין המדרון נחשב למחיצה, ומכל מקום עומק המים גופה נחשב למחיצה כיון שיש בעומקו י' טפחים. אך כשנקרשין המים, לא נחשב אז כמחיצה. ודוקא בנהר שאין ספינות עוברות בתוכו, דאם לא כן כיון דהוי מחיצה הנעשה שלא על ידי אדם, אתו רבים ומבטלו מחיצה, וצריך עיון(ט). וכשיש גשר על הנהר אף על פי שאינו רחב יותר מ' אמות אם כן הוי כפרצה דכיון דבקעי בה רבים דינו כדלעיל סי' ו' בפרצת מבוי(י), וצריך לעשות שם תיקון. ואם דרך הנהר להתייבש בימות הקיץ, אסור לטלטל בלא תיקון אפילו כשלא נתייבש, דחיישינן שמא יתייבש ויסמכו עליו. וכן כשנקרשין בחורף, בטלה המחיצה. ומיהו משמע דדוקא בדרכו להתייבש אזי אף בזמן שהוא מלא מים אסור, דחיישינן שמא יתייבש ולא אדעתא. אבל מחמת שנקרש בימות החורף, לא גזרינן, דהכל נקרש בפעם אחת (וכן משמע במ"א וכ"כ בתו"ש בשם שו"ת שב יעקב וכ"י). ונראה לי דדוקא שאין שפת הנהר עמוק י' טפחים לאחר שנתייבש. אבל אם לאחר שנתייבש אפילו הכי נשאר שפתו עמוק י' טפחים, מותר לטלטל בלא תיקון כדלעיל ריש הסימן (שם):

שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן קעב

ג. והנה לכאורה יש לדייק מלשון הטור דאף הוא סובר כשיטה זו, דז"ל הטור סוסי' שס"ג מבוי סתום שאחד מצדדיו ים לא חשיב כסתום, דחיישינן שמא יתייבש הים ותבטל המחיצה עכ"ל הטור, וזהו כגירסת הגמ' דחיישינן שמא יעלה הים שרטון, והנה רש"י לשיטתו, דפירש דהא דים מתרת הוא רק כששפתו גבוה עשרה, ולכן פירש על שמא יעלה הים שרטון "של חול ואבנים אצל שפתו כי כן דרכו ומתקצר רוחב הים, ונעשה קרקע ברוחב הים, ונעשה קרקע ברוחב פרסה או יותר" עכ"ל רש"י והכוונה כשיעלה שרטון של חול ואבנים יתבטל המחיצה ולא יהי' עוד שפתו גבוה עשרה, אבל הטור פירש דחיישינן שמא יתייבש הים ותבטל המחיצה, ואם לא יהי' שום חדשות רק מה שיתייבש הים ויהי' בלי מים אם כן במה תבטל המחיצה, אי מיירי כששפתו גבוה עשרה וכשיטת רש"י, אם כן לכאורה משמע דהוא נמי סובר כשיטה הנ"ל דים בעצמו הוא המחיצה ואף שאין שפתו גבוה עשרה, ואם כן כשיתייבש הים יתבטל המחיצה בזה שיתייבש הים, ולכאורה הוא דיוק עצום. אבל מה אעשה שהטור ס"ל בסי' שנו"ג גבי לשון ים עובר בחצר ונפרץ החצר ביתר מעשר, אם נשאר במקום שנפרץ גדודין גבוהים י' טפחים והמים מכסים אותן מותר לטלטל בחצר, לא נשאר גדודין אסור אפילו למלאות בחצר עכ"ל הטור. הרי להדיא דאם אין גדודין גבוהים י' במקום הנפרץ אסור לטלטל בחצר ולא אמרינן דהים בעצמו הוי מחיצה, והוא פירש הגמ' דקאמרי הב"ע דאית לי' גדודי כפירש"י שם ולא כהרמב"ם והרי"ף הנ"ל - עי' לקמן ס"ק ז'.

ד. והנה הרב המגיד פרק י"ז מהל' שבת ה"ה על הא דפסק הרמב"ם דלא חיישינן שמא יעלה הים שרטון, פירש דהרמב"ם הי' גורס בגמ' עירובין ח' מרימר פסיק לה לסורא באוזלי, אמר לא חיישינן שמא יעלה הים שרטון, והפירוש סורא מבואות המפולשין שלה היו כלין מצד אחד לים, ושם אין לחוש לפי שאין הים בת טלטול עם המבוי ואין לחוש שמא יעלה הים שרטון, כלומר שיתרחק הים ממקומו וישאר אותו מקום רפס וטיט ויטלטלו מן המבוי לו, אבל לצד אחר היו עושין רשתות וכו' עכ"ל הרב המגיד יעו"ש - והנה נראה בעליל אשר הה"מ המציא חששא אחרת בפירוש שמא יעלה הים שרטון, דחיישינן שמא יטלטלו מן המבוי לו, ולא פירש כפירש"י דיתבטלו המחיצות, ובאמת כמה מהמפורשים תמיהין ושיילין, ממ"נ אם החשש דשמא יעלה הים שרטון הוא דחיישינן דחול ואבנים יתכנסו אצל שפתו, כי כן דרכו ומתקצר רוחב הים ונעשה קרקע ברוחב פרסה או יותר, וכלשון רש"י הנ"ל, אם כן ממילא יתבטלו המחיצות והוא פרוץ לים שהוא כרמלית, ול"ל החשש למימר דחיישי' שמא יטלטלו מן המבוי לו, בלאה"כ אסור משום פרצה, ואי לא חיישינן לשרטון כזה עד שיתבטלו המחיצות, רק חיישינן שיתייבש ויעשה רוחב ויהי' בת

טלטול, אם כן כשישאר המחיצה אמאי חיישינן שמא יטלטלו מן המבוי לו, הלא יש מחיצה ביניהם, ולא יהי' גרוע מקורה, דפסקינן כמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה, בעירובין ח' ב', ולא חיישינן שמא יטלטלו חוצה, וכאן שיש מחיצה ניראית ובולטת, שפת הים שהוא גבוה עשרה, ניחוש שמא יטלטלו חוץ למבוי, אתמהה. והנה המג"א סי' שס"ג ס"ק ל"א, וכפי פירוש המח"ש בשם, מבאר דברי הה"מ דאף אם ישאר מחיצת הגדוד, מכ"מ חיישינן כשיעלה השרטון יטלטלו על השרטון, דבשלמא כשעושין מחיצה על היבשה ואומרים תיכף עד פה תבא ומכאן ואילך אסור, יזכרו האנשים אשר מותר לטלטל רק עד המחיצה ולא יותר, אבל בכאן אשר המחיצה הוא סמוך לים, והים אינו בת טלטול, ולא שייך לומר לים עד פה תבא ולא יותר, כיון שבלאה"כ אינו בת טלטול, א"כ חיישינן לאחר שיעלה השרטון יטלטלו גם על השרטון, ולא יעלה על דעתם כלל למימר אשר על מקום השרטון הוא אסור - והוא דוחק גדול לחשוש חששה רחוקה כזו באיסור דרבנן דאין לנו ר"ה, ועוד אף לאחר שיעלה השרטון מקום השרטון הוא מוקף מחיצות, רק שאינו מוקף לדירה וכמבואר במג"א שם, ולא הוי רק מדרבנן כמבואר עירובין ס"ז ב', וא"כ מדוע נחוש שלא ישימו כלל על לב כשיוולד החדשות הזה שיעלה הים שרטון, שלא יעשו כלל שום שאלה ומו"מ על מקום מחודש הזה שמאחורי המחיצה, דודאי שרטון מלתא דתמי' וזכר לדבר "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאלי ונעץ קנה בים ועלה בה שרטון, ועליו נבנה כרך גדול שברומי" שבת נ"ו, ומילתא דתמי' כזו ודאי מדכר דכירי אינשי בהוויות החדשות הלזו, ובטח יעשה שאלה ומו"מ על מקום השרטון לענין טלטול. ועוד, אף בתחילה כשהותר המבוי, לא הותר רק עד התחלת גדודי הים, אבל על שיפוי ודאי הי' אסור לטלטל אף מקודם, כיון דהמחיצה מתחלת מראש השיפוי, וכשירצה לרחוץ בים ודאי יהי' צריך להזכירם שינגבו יפה יפה כשעולה מן הנהר כדי שלא ישארו המים עליו, וכמבואר בסי' שכו"ו ס"ז, ולא לטלטל איזה דבר בשם לרחיצה ללבוש וכדומה, וא"כ אף כשהותר המבוי היו צריכים לידע עד פה תבא ולא יותר. סוף דבר, דברי הה"מ צריכים ביאור, ודברי המג"א בביאורו הם דחוקים, וגם החת"ס בתשו' פ"ט מאריך בזה.

...

ז. המורם לנו מזה, אשר הרה"מ סובר דהים בעצמו מיקרי מחיצה ואף אם אין שפתו גבוה י', דבשפתו גבוה י' לא שייך כלל למיחש לשרטון, כיון דאף לאחר שיתרחק הים וישאר אותו מקום רפש וטיט לא נתבטלו עדיין המחיצות - וגם דעת הטור מלשונו "דחיישינן שמא יתייבש הים ותבטל המחיצה", משמע דס"ל דהים בעצמו הוא המחיצה, וכמש"כ לעיל בס"ק ג' תשובה זו. ואף דשדיתי בו נרגא מדברי הטור בסי' שנ"ו, גבי לשון ים עובר בחצר וכו' עד לא נשאר גדודין אסור אף למלאות בחצר, ואי המים בעצמו המחיצה, לישתרי משום דהים הוא המחיצה, עי' לעיל סק"ג לשון הטור. אבל לאחר שובי ניחמתי דזה טעות, דהטור לשיטתו דסובר חיישינן לשרטון, וכפירושו שיתייבש הים ותבטל המחיצה, ומ"ה אם לא נשאר גדודין אסור לטלטל והים לא מיקרי מחיצה, משום דחיישינן לשרטון וייתייבש הים, ואדרבה משם ראי' דאם נשאר במקום שנפרץ גדודין גבוהין עשרה והמים מכסין אותן, מבואר שם בטור דמותר לטלטל בחצר, ולשיטת הטור דחיישינן לשרטון ותבטל המחיצות, אם כן ניחוש לשרטון ונקו' התו' בעירובין י"ב ד"ה הכא. והתוס' מקשין בשם קושי' זו לשיטת הרשב"ם ור"ת דפירשו "דאית לי' גדודי גבוהים עשרה לים עצמו בתוך החצר" ולכך מטלטלין בחצר, ומתרצים התוס' דלא חיישינן לשרטון משום שגדודים גבוהים ביותר יעו"ש - וא"כ תירוץ זה ניחא לפירוש הרשב"ם ור"ת דמפרשים דאית לי' גדודי' היינו ללשון ים הנכנס לחצר, ונוכל לומר דמיירי שהגדודים גבוהים הרבה מן המים, ולא חיישינן עוד לשרטון, אבל לפירוש הטור שמפרש כרש"י דאית לי' גדודי', היינו במקום שנפרץ החצר ונשאר גדודים המכוסים מן המים, א"כ שפיר קשה ניחוש לשרטון ותבטל המחיצה. ופרש"י בגמ' לא קשה, דאפשר האי ברייתא לא סבירא לי' חשש דשרטון כיון דפלוגתא הוא בדף ח' אבל הטור לשיטתו דפוסק חיישינן לשרטון קשה, א"ו דהטור ס"ל דהים בעצמו הוי מחיצה, והחשש דשרטון הוא כלשונו בסי' שס"ג שיתייבש הים, ובזה שיתייבש הים תבטל המחיצה, ולא דחיישינן שיעלה חול ואבנים ותבטל, ומ"ה פסק שפיר בסי' שנ"ו כשנפרץ לחצר ונשאר גדודים מותר לטלטל בחצר, ולא חיישינן לשרטון שיתייבש, כיון דאף לאחר שיתייבש ישאר עכ"פ המחיצות, אבל בסיפא שלא נשארו גדודי מתחת למים במקום הפרצה אסור לטלטל בחצר, משום דנפרץ לים, ולא הוי הים מחיצה, ומשום דחיישינן לשרטון, הכוונה שיתייבש הים ותבטל המחיצה - והנה המג"א סי' שנ"ו ס"ק ו' הביא ג"כ קושי' זו ואין לחוש לשרטון, דמיירי שהגדודין גבוהים ביותר וכו', ובמחצה"ש שם פירש דברי מג"א, דקאי על דברי המחבר שהוא כלשון הטור, דאם נשארו במקום הפרצה גדודים נמי יהי' אסור משום שרטון, וזה תמו' מאד, חדא, דהמחבר לית לי' חשש שרטון, ועוד א"כ מהו התירוץ שגדודי גבוהים הרבה,

כיון שמפורש בפירוש לשון המחבר שגדודיו גבוהים י' ומכוסים במים, רק העיקר דקאי דברי המג"א על מה שהביא מקודם הרא"ש דאם גדודיו של הלשון ים גבוהים יותר מ'י, וכפירוש התוס' לעיל בשם הרשב"ם, ודוק - המורם לנו מל"ז, אשר שיטת הרי"ף והרמב"ם והערוך והטור והה"מ ומהרי"ט, שים בעצמו הוי מחיצה אף שאין שפתו גבוה עשרה וכן הוא ג"כ דעת הר"ח בפירושו בעירובין י"ב ב' "דאית לי' גדודי" מפרש, שני פסין, כפירוש הרי"ף והרמב"ם הנ"ל. איברא דמשמע להדי' במג"א סי' שס"ג ס"ק ל', דקאמר על המחבר שם דסובר דים בעצמו הוי מחיצה, וכדעת הערוך המובא שם, מדמקשי על המחבר שם מדברי התוס' עירובין כ"ב דמחיצה בידי שמים אתי רבים ומבטלי מחיצה, א"כ ספינות ההולכים על הים יבטלו המחיצה, וקושי' זו לא מצי קאי רק אם נאמר דהים בעצמו הוא המחיצה, דלפרש"י דשפת הים המחיצה אין שום קושי' דהא הספינות אינם הולכים על שפת הים דנימא שיבטלו את המחיצה, עי' לקמן קע"ג ס"ק ד' - ובאמת משמע כן בהג"ה על המחבר על פירוש שרטון וז"ל "פי' יובש כעין אי שנדחו המים ממנו שנעשה ראוי לזריעה" עכ"ל הג"ה, משמע רק יובש ולא שיעלו חול ואבנים כפירש"י - אבל הוא תמי' גדולה, מהא דסי' שנו, דהמחבר פסק שם ג"כ כדעת הטור, בלא נשאר גדודין על הפירצה אסור לטלטל בחצר, ולא אמרינן דהים הוא המחיצה, ולדידי' לא שייך תירוץ הנ"ל משום דחיישין לשרטון, דהא הוא לא חייש לשרטון - ודברי המג"א והג"ה צע"ג.

עומד מרובה על הפרוץ

סי' שסב ס"ח-ס"ט

טור אורח חיים הלכות שבת סימן שסב

עוד פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשרה אבל עד עשרה מותר מפני שהוא כפתח

בית יוסף אורח חיים סימן שסב

ט פרוץ כעומד מותר. פלוגתא דאמוראי בסוף פרק קמא דעירובין עלה י"ו (ע"ב) ואס[י]קנא דהלכתא כמאן דאמר מותר: והא דמשמע דפרוץ מרובה על העומד אסור דוקא כשהפרצות משלשה טפחים ומעלה אבל אם היתה כל פרצה מהם פחותה משלשה הרי זה מותר ואף על פי שהפרוץ מרובה על העומד דכל פחות מג' כלבוד דמי וכן כתב הרמב"ם בפ"ו (הי"ז) והוא מדתנן בפרק קמא דעירובין עלה י"ו (ע"ב) מקיפין בחבלים ובלבד שלא יהא בין חבל לחבל שלשה טפחים וכן אמרו בקנים והזכירו רבינו בסמוך וכן פירש"י (טו): אמתניתין דשיירא שחנתה בבקעה וכו' וכן כתבו הגהות אשר"י (סי' כא):

ומ"ש בין בשתי בין בערב. שם אמר רב המנונא הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בעי רב המנונא בערב מאי ואמרינן דהכי קא מיבעיא ליה כגון דאיתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ד' ומשהו ואוקמה בפחות מג' ורב אשי אוקי בעיא דרב המנונא בגוונא אחרינא. ופירש"י הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד. אף על גב דאיכא פרצות כדתנן לעיל שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה בכלי בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה י' טפחים ולא יהו פרצות יתרות על הבנין וסתם כלי בהמה של שתי הוא שעומד על גבי הקרקע: בערב מאי. מחבלים דמתניתין ליכא למילף הכשרא משום דהתם כולו עומד הוא דכלבוד דמי: ושבק בה ד'. שלמים למעלה ומשהו למטה: ואוקמיה. להך גיסא דמשהו פחות מג' סמוך לקרקע דהשתא הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ מרוח אחת ואוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא נמי ליכא למימר הואיל ועומד מרובה על האויר דתותיה מיניה. ולא איפשיטא וכתב הרא"ש (סי' כב) יש אומרים כיון דלא איפשיטא עבדין לחומרא והראב"ד כתב

כיון דרב אשי אוקי בעיא דרב המנונא בענין אחר אלמא פשיטא דערב כשתי לענין עומד מרובה על הפרוץ ולא איצטריך ליה למיבעי וכן מסתבר עד כאן לשונו ואף על גב דרב המנונא נקט עומד מרובה על הפרוץ היינו משום דסבירא ליה דפרוץ כעומד אסור אי נמי דלא בעי למיחת נפשיה לפלוגתא ונקט בגוונא רויחא דלדברי הכל בשתי הוי עומד אבל לדידן דקיימא לן פרוץ כעומד מותר הוי פרוץ כעומד בשתי פשיטא דשרי ובערב בעיא ולא איפשיטא ואזלינן בה לקולא כדברי הראב"ד והרא"ש וזה שכתב רבינו פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב וכך הם דברי הרמב"ם בפט"ז (הי"ח):

ומ"ש ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מ' וכו'. פשוט שם במשנה עלה ט"ו (ע"ב) וכל פרצה שהוא בי' אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכן אסור:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שסב

סעיף ח

* ט) פרוץ (מה) מרובה על העומד, ט' אסור אלא אם כן כל פרצה מהם (מו) פחותה (מז) י' מג' טפחים.

סעיף ט

* (מח) י) פרוץ כעומד, מותר (מט) טז בין בשתי (נ) בין בערב; ובלבד (נא) שלא יהא במקום א' פרוץ יא' יותר מעשר. (נב) אבל יב' עד עשר אמות מותר, מפני שהיא כפתח.

משנה ברורה סימן שסב

(מה) מרובה - אפי' שתי מחיצות שלמות [וגם הדופן שבה הלחי או הצוה"פ עשויה כדיון] [כט] ובמחיצה השלישית היה הפרוץ מרובה נחשב אותה המחיצה כמאן דליתיה ואפילו כנגד העומד נחשב כפרוץ ונמצא שאין לו בס"ה כ"א ג' מחיצות אבל כשעומד מרובה מותר[ל] וי"א שאפילו העומד אינו מרובה מצ"א רק משני הצדדים מצטרפים אהדדי ומתבטל הפרוץ לגביה ואפילו אם העומד גופא שבשני הצדדים אינו במילואו[לא] אלא יש בכל אחד ג"כ פרצה אלא שהעומד רבה עליו נחשב עי"ז כאלו כולו עומד ומתבטל הפרוץ שבאמצע כגון שהיה שטח הרוח רוחב חמשה עשר אמה ונשאר בקצה הכותל אמה ונפרץ אמה ונשאר עומד שני אמות ואצלו פרצה גדולה של שבעה אמות ואצלו עומד שני אמות ועוד פרצה אמה ועוד פס אמה בקצה השני של הכותל נחשב זה כאלו עומד מרובה על הפרוץ: (מו) פחותה וכו' - דהוי לבוד וכעומד דמי וע"כ אפילו אם בלא זה היה שם פרצה גדולה כגון שמחזיק שטח אותו הרוח י"א אמה והיה שם פרצה של חמשה אמות במקום אחד ובששה אמות הנותרים היה בכולן פרצות קטנות של פחות פחות מג"ט[לב] חשבינן אותן הפרצות כאלו הן סתומות ונמצא שהעומד מרובה: (מז) משלשה טפחים - ואף דבפרוץ כעומד מבואר בס"ט דעד עשר אמות נחשב לפתח בפרוץ מרובה אפילו ע"י פרצות של ג"ט ג"כ אסור משום דהעומד מתבטל לגביה: (מח) פרוץ כעומד מותר - דלא צריך שיהא העומד מרובה על הפרוץ אפילו אם שוין הם ג"כ מותר כיון שאין הפרוץ מרובה ואפילו כנגד הפרוץ[לג] מותר לטלטל דיש ע"ז דין מחיצה שלמה: (מט) בין בשתי - שעומד ע"ג קרקע בגובה ויש[לד] חללים רחבים בתוך המחיצה עד שהפרוץ הוא שוה לעומד: (נ) בין בערב - דע[לה] דכל מחיצה צריך שלא יהיה בתחתיתו חלל שלשה טפחים [דאם היה בו חלל ג"ט אפילו למעלה עשה השבעה טפחים בלא שום חלל דנמצא שהעומד מרובה על הפרוץ או שהיה למעלה עשרה טפחים שלמים ג"כ לא מהני דהו"ל מחיצה שהגדיים בוקעין תחתיה] וכן אם המחיצה היה למטה גובה ששה טפחים[לו] והרחיק שלשה טפחים שלמים והעמיד למעלה עוד פס והשלימו לעשרה טפחים ג"כ לא מהני אף שהעומד מרובה על הפרוץ[לז] דאתי אויר של חלל ג"ט שתחת הפס ואויר שלמעלה מן הפס עד לרקיע ומבטלי ליה להפס שבאמצע[לח] וכן אם עשה למטה בתחתיתו ג"ט וכן למעלה ג"ט ובאמצע נשאר רוחב ד"ט חלל אף שבס"ה יש עומד של ששה טפחים ומרובה הוא על החלל שבינתיים לא הוי מחיצה דאתי אוירא דלמעלה והאויר ד"ט שבאמצע ומבטלי ליה להשלשה טפחים אבל אם עשה למעלה ארבעה טפחים ובתחתיתו שלשה טפחים ובאמצע נשאר ג"ט

חלל בזה לא אמרין דהאורין מבטלי ליה להארבעה טפחים עומד שלמעלה שאחרי שהוא מרובה על האויר שתחתיו אין יכול האויר לבטלו דאדרבה האויר בטיל לגביה וכאלו סתום כולו דמיא והנה בזה הציור שציירנו העומד מרובה על הפרוץ ופרוץ כעומד לא משכחת לה בערב כמו שכתבנו בבה"ל והנה לשון זה של המחבר הוא נובע מלשון הטור ונראה דהטור לאו דוקא נקט פרוץ כעומד לענין ערב ומשום שתי נקטיה ותדע דבפסקי הרא"ש לא כתב שם רק דעומד מרובה על הפרוץ מתיר בערב ועיין בבה"ל:
(נא) שלא יהא וכו' - דעי"ז נחשב כל הכותל כאלו אינו ואפילו העומד מרובה על הפרוץ:
(נב) אבל עד עשר - ועד בכלל:

ביאור הלכה סימן שסב

סעיף ח

* פרוץ מרובה על העומד - אבל עומד מרובה או פרוץ כעומד מותר וכדלקמיה ואין נ"מ בין אם היה תחלת עשיית המחיצה באופן זה או שנתקלקל אח"כ. ודע דכל האיסור דפרוץ מרובה על העומד הוא בהג' מחיצות דבדופן רביעית נתבאר לקמן בסימן שס"ג ס"א בין בחצר ובין במבוי דאף בפרוץ כולו ורק שעשה תיקון כל שהוא סגי עי"ש כל אחד כדינו:

סעיף ט

* פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב - עיין במ"ב במש"כ דלענין ערב לא משכחת לה ואבאר דברי הנה אף דב"י כתב לבאר דברי הטור שאף דבגמרא איירי לענין ערב בעומד מרובה על הפרוץ מ"מ לפי מאי דאנן קיי"ל דפרוץ כעומד נמי שרי ה"ה בערב נמי דינא הכי אבל בע"כ א"א לומר כן דבערב היכי משכחת לה דאם היה פרוץ כעומד וכגון שעשה למעלה פס של שלש ומחצה טפחים והחלל נמי שלש ומחצה טפחים [ולמטה פס של ג"ט דבלא"ה אין מחיצה כלל] לא נוכל להתיר בזה מחמת פרוץ כעומד דכיון שיש אויר למעלה מהפס העליון עד לרקיע אמרין אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא [היינו החלל שבאמצע] ומבטלי ליה להפס ודוקא בעומד מרובה על הפרוץ כגון שהיה הפס ארבעה ובאמצע שלש אז לא אמרין אתי אוירא ומבטלי ליה אבל לא כשהפרוץ שוה לעומד וכדמוכח בהדיא בסוגיא דף י' ע"ב דאפי' למאן דאמר פרוץ כעומד מותר אם יש אויר משני הצדדין אתי אוירא ומבטלי ליה והעתיק ד"ז בתו"ש לדינא לענין שתי ע"ש וע"כ צ"ל דהטור לאו בדוקא נקט פרוץ העומד לענין ערב וכמו שכתבנו במ"ב ודברי הב"י צע"ג. ודע דהא דקי"ל פרוץ כעומד מותר הוא אפילו כל הארבע מחיצות עשויות כן וראיה ממה דאיתא שם במשנה ובלבד שלא יהא הפרצות יתירות על הבנין דמיירי המשנה בכל ההיקף:

משנה טו:-משנה טז: (בשטחיות)

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף טו עמוד ב

משנה. שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה כלי בהמה - מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים, ולא יהו פירצות יתרות על הבנין. כל פירצה שהיא כעשר אמות - מותרת, מפני שהיא כפתח, יתר מכאן - אסור. גמרא. איתמר: פרוץ כעומד. רב פפא אמר: מותר. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: אסור. רב פפא אמר: מותר, הכי אגמריה רחמנא למשה: לא תפרוץ רובה. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: אסור. הכי אגמריה רחמנא למשה: גדור רובה. תנן: ולא יהו פירצות יתרות על הבנין, הא כבנין - מותר! - לא תימא הא כבנין מותר, אלא אימא: אם בנין יתר על הפירצה - מותר. אבל כבנין מאי? אסור? אי הכי: ליתני לא יהו פירצות כבנין! - קשיא. תא שמע: המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה, אם יש ריוח ביניהן כמותן - כשירה! הכא במאי עסקינן - כשנכנס ויוצא. והא אפשר לצמצם! אמר רבי אמי: במעדיף. רבא אמר: אם היו נתונים ערב - נותנו שתי, שתי - נותנו ערב. תא שמע; שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה בגמלין, באוכפות, בעביטין בשליפין בקנים בקולחות - מטלטלין

בתוכה ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כמלא גמל, ובין אוכף לאוכף כמלא אוכף, ובין עביט לעביט כמלא עביט. - הכא נמי, כשנכנס ויוצא.

תא שמע: נמצאת אתה אומר שלש מדות במחיצות; כל שהוא פחות משלשה - צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה, כדי שלא יזדקק הגדי בבת ראש. כל שהוא שלשה ומשלשה עד ארבעה - צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, כדי שלא יהא פרוץ כעומד. ואם היה פרוץ מרובה על העומד - אף כנגד העומד אסור. כל שהוא ארבעה ומארבעה עד עשר אמות - צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, שלא יהא פרוץ כעומד. ואם היה פרוץ כעומד - כנגד העומד מותר, כנגד הפרוץ אסור. ואם היה עומד מרובה על הפרוץ - אף כנגד הפרוץ מותר. נפרצה ביותר מעשר - אסור. היו שם קנים הדוקרנים ועושה להן פיאה מלמעלה - אפילו ביותר מעשר מותר. קתני מיהת רישא משלשה ועד ארבעה, ובלבד שלא יהא בין זה לזה כמלואו, תיובתא דרב פפא! אמר לך רב פפא: מאי מלואו - נכנס ויוצא. הכי נמי מסתברא, מדקתני: אם היה פרוץ מרובה על העומד - אף כנגד העומד אסור. הא כעומד - מותר. שמע מינה. לימא תיהוי תיובתיה דרב הונא בריה דרב יהושע! - אמר לך: וליטעמך, אימא סיפא: אם היה עומד מרובה על הפרוץ - אף כנגד הפרוץ מותר. הא כפרוץ - אסור. סיפא קשיא לרב פפא, רישא קשיא לרב הונא בריה דרב יהושע. סיפא לרב פפא לא קשיא - איידי דתנא רישא פרוץ מרובה על העומד תנא סיפא עומד מרובה על הפרוץ. רישא לרב הונא בריה דרב יהושע לא קשיא, איידי דבעי למיתני סיפא עומד מרובה על הפרוץ תנא רישא פרוץ מרובה על העומד. בשלמא לרב פפא - משום הכי לא עריב להו ותני להו, אלא לרב הונא בריה דרב יהושע ליערבינהו וליתננהו: כל שהוא פחות משלשה ושלשה - צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה! - משום דלא דמי פסולא דרישא לפסולא דסיפא; פסולא דרישא - כדי שלא יזדקק הגדי בבת אחת, פסולא דסיפא - שלא יהא פרוץ כעומד. פחות משלשה מני - רבנן היא, דאמרי: פחות משלשה אמרינן לבוד, שלשה לא אמרינן לבוד. אימא סיפא: כל שהוא שלשה ומשלשה ועד ארבעה - אתאן לרבן שמעון בן גמליאל, דאמר: פחות מארבעה לבוד! דאי רבנן - משלשה ועד ארבעה? שלשה וארבעה חד הוא! - אמר אביי: מדרישא רבנן סיפא נמי רבנן, ומודו רבנן דכל למישרא כנגדו, אי איכא מקום ארבעה - חשיב, ואי לא - לא חשיב. רבא אמר: מדסיפא רבן שמעון בן גמליאל רישא נמי רבן שמעון בן גמליאל, וכי אמר רבן שמעון בן גמליאל אמרינן לבוד - הני מילי למעלה, אבל למטה הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה - לא אמרינן לבוד.

תא שמע: דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות - מותר, ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. שרובן סלקא דעתך? אלא: שריבה בהן פתחים וחלונות מותר, ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. הא כפרוץ - אסור! תיובתא דרב פפא - תיובתא. והילכתא כוותיה דרב פפא. תיובתא והילכתא? - אין, משום דדייקא מתניתין כוותיה, דתנן: לא יהיו פרוצות יתירות על הבנין. הא כבנין - מותר.

תוס' טז: ד"ה והלכתא ותוס' הרא"ש

תוספות מסכת עירובין דף טז עמוד ב

והלכתא כרב פפא - אין לתמוה דהכא קי"ל פרוץ כעומד מותר ובפ"ב דחולין (ד' כט.) מסיק לכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב ומייתי עלה ההיא דתנור והכא לא מייתי לה ושמא יש לחלק בין מחיצות לאיסור וטומאה.

תוספות הרא"ש מסכת עירובין דף טז עמוד ב

והלכתא כותיה דרב פפא. דפרוץ כעומד מותר, אע"ג דבפ"ב דחולין מסקינן דכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב י"ל דיש חילוק בדבר התלוי בחיות הבהמה אע"ג דמייתי עלה התם ההיא דתנור והכא לא מייתי לה שמא נראה לו

לדמויי אהדדי איסור וטומאה אבל למחיצה לא דמי. ורבינו מאיר תירץ דלעולם העומד חשוב טפי, הכא דהעומד מתיר חשוב כרוב והתם דהעומד אוסר חשוב נמי כרוב.

ר"ן טו: ד"ה הכי

הכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובא. נ"ל דמשום הכי אמ' האי לישנא ולא אמ' גדור פלגא כדאמ' רב הונא בריה דרב יהושע, משום דכל חד וחד לישנא דשייך במלתיה נקט, דרב פפא הכי קאמ' נהי דבפרוץ כעומד פרצה איכא אפי' הכי רחמנא אגמריה למשה דכל היכא דלא מיפרץ רובא סגי, ולרב הונא בריה דרב יהושע כל היכא דאיכא פרוץ לא שרי דרחמנא אגמריה למשה גדור רובא. ואחרים כתבו שהדבר היה מקובל להן שבענין מחיצות נאמר לו לשון רוב למשה בסיני.

[בעקבי הצאן סי' יג אות ה]

הרחובות הפתוחות לה רה"י וכו' וכו'. והנה תפס כאן החזו"א בב' הנחות, מבלי להוכיח אמיתתם. הא', דכשיש עומד מרובה על הפרוץ, והחלק הפרוץ איננו מבטל את השם מחיצה, כי נדון הוא כפתח ולא כפרצה, דלא רק דאינה מהווה פרצה בהמשכיות של אורך כל המחיצה כולה, אלא שאף חשוב כעומד ממש, וכאילו כל אותה הפרצה סתומה מכח ההלכה דרובו ככולו ועומד מרובה על הפרוץ. וב', דמיגו דחשיבא כסתימה וכעומד כלפי הרה"י שמבפנים, חשובה נמי כסתימה וכמחיצה כלפי הרחוב הפתוח לה.

והנה ההנחה הא', דהחלק הפרוץ מהמחיצה חשוב כאילו הוא עומד ממש, ולא רק דליכא הפסק בהמשכיות המחיצה, נקודה זו אולי יש להוכיח מתוספתא דכלאים המובאה בגמ' ערובין (טז). דכל שיש מחיצה המפסקת בין שני שדות, מותר לזרוע גפנים מכאן ותבואה מכאן מבלי להרחיק ד"א. אכן אם יש פרוץ כעומד במחיצה, כנגד העומד מותר, וכנגד הפרוץ אסור. ואם הי' עומד על הפרוץ, אף כנגד הפרוץ מותר. הרי להדיא, דבעומד ע"פ, והפרצה איננה יתירה מיו"ד אמות, דאף כנגד הפרוץ מותר לזרוע גפנים מכאן ותבואה מכאן, דחשיב כאילו הפרוץ כולו סתום, מכח ההלכה דרובו ככולו.

אכן, עדיין יש מקום לערער על הוכחה זו ולומר, כסברת האחרונים שהבאנו לעיל [לגבי ספקו של הפרמ"ג, אי מהניא צוה"פ לשוויה רה"י דאורייתא א"ל], דיש לחלק בין מחיצות דכלאים לבין מחיצות דשבת. דבעומד מרובה על הפרוץ, מדין רובו ככולו נידון כאילו יש שמה חפצא של מחיצה המפסקת בין שני השדות למשך כל האורך שביניהם, ואפילו במקום הפרוץ, וכל שיש הפסק בחפצא של מחיצה בין שני השדות, בהכי סגי להתיר איסור כלאים. אך עדיין לא הוכחנו דמדין עומד מרובה על הפרוץ יהיה נידון החלק הפרוץ

והנה להלכה קיי"ל דלא כר"ח אלא כמרימר. ויש להסתפק בדעתו, איזו משתי ההנחות של ר' חסדא פליג, אי פליג אהנחה א', וסובר דגם התל דינו כמחיצה אף לגבי החצר העליונה, וליכא דין רה"י כלל מבלי מחיצות; או דמסכים עם הנחה א', ורק פליג אהנחה ב', וסובר דכל שדינו כמחיצה כלפי צדו האחד, ממילא הוי דינו כמחיצה אף לגבי צדו השני; או אולי י"ל דפליג אשתי ההנחות דר"ח גם יחד.

והנה בערובין (פו:) מבואר דגוזזטרא הבולט מן הבית, דינו כרה"י, ועיי"ש בתוס' (ד"ה גוזזטרא) שעמדו על כך, ותימא, כיון דאין לה מחיצות, אמאי הויא רה"י... וי"ל דבקיעת דגים לא הויא בקיעה... א"נ סתמא פתוח לרה"י, והויא כחורי רה"י, דכרה"י דמי. הרי להדיא שכבר נסתפקו התוס' בנקודה זו הא', אם שייך להיות רה"י שלא ע"י מחיצות, אלא רק מפאת היות קרקעית אותה הרשות מוגבהת י"ט מע"ג הקרקע. והיא היא המחלוקת שבין הררד"ע והרב מרכבת המשנה, ותליא בהבנת מרימר (אשר כוונתי קיי"ל), אי בא לאפלוגי עליה דר"ח בהנחתו הא' או לא.

ה. חי' החזו"א בסתימת מחיצות

ובנוגע להנחתו השני של ר"ח, אי פליג מרימר על זה או לא, ע"י חזו"א חאו"ח (סי' ק"ז אות ז') דבזה"ז יש היתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו, דבאמת כל השוקים והרחובות הן רה"י גמורה מן התורה, דכולן תמצא בהן אחת המוקפת ג' מחיצות, [דמדאורייתא סגי בעומד מרובה על הפרוץ, וענין הפרצה יתר מעשר אינו אלא מדרבנן, כאשר הביא המשנ"ב בשם הפרמ"ג — הובאו דבריו לעיל לענין גדר דין צוה"פ, וכן הכריע החזו"א שם סוף אות ח', כדעת הגאון בעל בית אפרים, ודלא כהרב משכנ"י. וכן תפס בפשיטות בתשו' אגרות משה או"ח ח"ב סי' צ"ג], והיא רה"י, וכל

החלקים העומדים) כעומד, הלא שמה אין דינו כסתימה וכעומד בפני עצמו ומחמת עצמו, שהרי אדרבא — הלא היא גופה פרצה היא, אלא דינה רק כעומד מחמת שהיא מצורפת למחיצה הארוכה, אשר העומד שבה מרובה על הפרוץ שבה, וא"כ יש לטעון בפשיטות ולומר, דדוקא לגבי אותו הרחוב יש להחשיב אותה הפרצה כסתימה, וכעומד ממש, שהרי כל אורך אותה המחיצה (אשר העומד שבה מרובה על הפרוץ שבה) הרי מצורף הוא לאותו הרחוב, שהרי נוגעת בו מצדו. אך לגבי הרחוב השני הפתוח אליו, שרק החלק הפרוץ נוגע ברוח השלישית שלה, ולא שאר המשך המחיצה, י"ל בפשיטות דלגבי אותו הרחוב, לא נדון את הפרצה הזאת כסתימה, דהלא בתורת עצמה ובפני עצמה, איננה כסתימה וכעומד אפילו כלפי הרחוב הראשון, אלא דוקא ע"י התבטלה אצל שאר המשך אותה המחיצה אשר באותה הרוח, אשר כל זה איננו ענין כלל לגבי הרחוב השני הפתוח אליו, וכמבואר.

ובאמת היה נראה להכריח נקודה זו, מדין המשנה (ערובין צב.) שהבאנו למעלה, דבחצר גדולה שנפרצה לקטנה, דגדולה מותרת וקטנה אסורה, וקיי"ל (בשו"ע סי' שע"ד ס"ג) כמסקנת הגמ' לעיל (ט:) דהיינו דוקא בנכנסין כותלי הקטנה לגדולה, דבלא"ה, הרי היה לנו להתיר אף את הקטנה מדין נראה מבחוץ ושוה מבפנים. ואילו לגבי דיני ציבור בגדולה ושליח ציבור בקטנה לא מצינו להפוסקים שיחלקו כן, בין נכנסין כותלי קטנה לגדולה לבין אין נכנסין, ובפשוטו נראה בטעם הדבר, דענין נראה מבחוץ ושוה מבפנים היא קולא מיוחדת בסתימת הרוח הרביעית השייכת רק להל' עירובין, ואיננו כלל הנוהג בהלכות מחיצות דכל התורה כולה, ועל כן לא הביאוהו הפוסקים לגבי צירוף עשרה בשני חדרים, ואילו לדעת החזו"א הלא יקשה, דמאחר שהחלק הפרוץ שבין החצר הגדולה לבין החצר הקטנה דינו כסתום וכעומד לגבי

ולומר, דאף אותו החלק הפרוץ נידון כסתום ממש, וכמחיצה המקיפה, עד כדי כך שנאמר שאף לגבי העבר השני — לגבי הרחוב הפתוח לאותה הפרצה, ג"כ דינה כמחיצה גמורה לשווייה אף לאותו הרחוב כרה"י המוקפת בג' מחיצות מסביבה, לזה כבר אין לנו הוכחה כלל.

והרי סוכ"ס הרחוב האחר פרוץ הוא במלואו משני צדדיו, ובמציאות — הרי אין לו היקף מחיצות אלא משני צדדיו. [ואולי החזו"א אזיל בזה לשיטתו, דלא ס"ל לחלק כן בין דין מחיצה לכלאים לבין דין מחיצה לשבת, וכנ"ל לענין השגתו על הפרמ"ג בנוגע לדין צוה"פ אי מהניא לשווייה רה"י דאורייתא או לא.]

ובנוגע להנחתו השני של הגאון בעל החזו"א, דכל שדינה כמחיצה לגבי העבר הזה, ממילא דינה כמחיצה אף לגבי העבר השני, לדעת רב חסדא בענין גידוד חמשה ומחיצה חמשה, בודאי אין הדבר כן. ואפילו לדעת מרימר, אין הדבר ברור כל כך אי פליג בנקודה זו עלי' דרב חסדא, דאולי י"ל דלא פליג עלי' אלא לגבי הנחתו הראשונה, בנוגע לגדר דין רה"י דתל, וכמו שביארנו לעיל.

ו. בדין נראה מבחוץ ושוה מבפנים
ובאמת ה' נראה לחלק בין האופנים ולומר, דאפילו אם נתפוס דמרימר פליג עלי' דרב חסדא בנקודה זו, וסובר דכל שדינו כמחיצה לגבי עבר זה, אזי דינו כמחיצה אף לגבי העבר השני, אכתי י"ל דהיינו דוקא הכא בציור של גידוד חמשה ומחיצה חמשה, דכלפי החצר התחתונה הרי דינו שפיר כמחיצה, הואיל ורואה פני עשרה, דכלפי החצר התחתונה הרי יש לפנינו חריץ ומחיצה, וחריץ בודאי דין מחיצה עלי', וכמבואר למעלה. אכן בציור החזו"א, שלגבי הרחוב הראשון המוקף מג' צדדיו בג' מחיצות שדין הפרוץ (שבאמצע

רשב"א טו: ד"ה הכי אגמריה

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף טו עמוד ב

הכי אגמרי' רחמנא למשה גדור רובא. מהכא משמע דבין למר ובין למר פרוץ מרובה על העומד כפרוץ דמי דבר תורה, ואיכא למידק דהא פסי ביראות פרוץ מרובה על העומד הוא ואפ"ה הויא מחיצה דאורייתא וכדאמרי' לקמן אמר ר"א הזורק לבין פסי ביראות חייב פשיטא אי לאו מחיצה היא היכי שרו רבנן לטלטולי לא צריכא כגון דעבד כעין פסי ביראות ברה"ר וזרק לתוכו הא נמי פשיטא אי בעלמא לאו מחיצה היא גבי בור היכי שרו רבנן לטלטולי, אלמא פרוץ מרובה על העומד כעומד דמי, ותירצו בתוס' דכל היכא דהעמיד פסין בפאות ואיכא שם ד' מחיצות כי התם הויא מחיצה והכא בשלא העמיד בפאות וליכא שם ד' מחיצות, והראב"ד ז"ל פי' דמדאורייתא לגבי מחיצות אפילו פרוץ מרובה כעומד הוא והכא בגזרות דרבנן פליגי מר סבר דמדרבנן פרוץ כעומד כפרוץ ומר סבר כעומד והא דאמרי' הכי אגמריה רחמנא למשה לפי שכל הגזרות שעתידין חכמים לגזור נתגלו לו למשה בסיני משום הכי הלכה נקראת דגזרי' על שם הלכה, והכי אשכחן ברובו שאינו מקפיד ומיעוטו המקפיד דהלכה היא ואמרי' גזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד אלו דברי הרב ז"ל, וכבודו במקומו מונח כי לא נאמרה שם הלכה על רובו שאינו מקפיד ועל מיעוטו המקפיד אלא על רובו המקפיד ואתו רבנן וגזרו על רובו שאינו מקפיד ועל מיעוטו המקפיד, הראיה נדחית, אבל אפשר שהדבר אמת, ונראה שיש קצת ראייה לדבריו מפני שהביאו על מחלקותן הא מתניתא דכלאים ומותיב מינה לרב פפא ואם איתא מאי קושיא דלמא התם מדרבנן:

תוס' יז: ד"ה עושין

תוספות מסכת עירובין דף יז עמוד ב

עושין ארבעה דיומדין - והא דאמר לעיל (דף טו:) הכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה היינו היכא דליכא שם ד' מחיצות כי הכא דהואיל ואיכא בכל צד אמה מכאן ואמה מכאן חשיב פתח

רשב"א טז: ד"ה והלכתא

הלכתא כותי' דרב פפא משום דדייקא מתני' כותי'. והא דפסקי' הלכה בפרק שני דחולין גבי שחיטה דלכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב, לדברי הראב"ד ז"ל שכתבנו למעלה לא תקשי מידי דהתם שחיטה דאורייתא ברובא תליא ובדאורייתא אזלינן לחומרא אבל [פרוץ] מרובה על העומד דמחיצות דרבנן ולקולא, אבל כבר דחינו למעלה שאין הדברים נראין כן, ובתוס' תירצו דיש לחלק דהתם בדבר התלוי בחיות הבהמה, ומסתברא דהתם הלכו בו לחומרא יותר וכמו שאמרו בירושלמי דמכלתין בריש פרקין גבי קורה שמקצתה למעלה מעשרים ומקצתה למטה מעשרים רב אמר סוף שעורין להקל ר' חייא בשם ר' יוחנן מבוי שקורתו למעלה מעשרים אמה וכו' ר' חלקיא בשם ר' אחא אפילו כרב אתיא דרב אמר שחיטה מחצה למחצה כשרה ולמה אמרו פסולה מפני מראית העין:

[אג"מ ח"ב סי' פט]

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן פט

בענין אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא שמבטלין להעומד לענין שבת ולענין כלאים כ"ח מנ"א תש"כ. מע"כ בני אהובי מחמד נפשי הרה"ג מו"ה דוד שליט"א.

והנה בדבר הכותל שבסי גייט שיש בו פתח יותר מעשר ויש באמצע הפתח בית קטן שאין בו ד' אמות להשומר ונעשו שני פתחים שרוצה אתה לאסור מדין אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה להבית הקטן ונחשב כולו כפתוח והוי פתח יותר מעשר שאוסר. הנה לע"ד יש לעיין בזה טובא דדין הבטול מאוירין מצינו בעירובין דף י' במבוי שהוא רחב ט"ו אמה שא"ר יהודה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש, ולא יכול לעשות פס אמה ומחצה ולהרחיק שתי אמות ולעשות עוד פס אמה ומחצה אף שעומד מב' רוחות נמי הוי עומד משום דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה לפס אמה ומחצה שאצל הפתח עיי"ש, ולכן אפשר שהוא רק התם שעם הפתח הוא פרוץ מרובה, רק שמ"מ כיון שאם היו החמש אמות היתרים סתומין היה נותר משום שהיה נחשב פתח, ומקילין אף באינו סתום כולו אלא שהחמש אמות יהיו רק בדין סתום משום שהעומד מרובה, ע"ז אמר דכיון דהוא באמצע שני אוירין לא נחשב סתום וממילא אינו בדין פתח, דהרי בצרופו לבטל הפס שבאמצע נמצא דהפרוץ מרובה על העומד ואין כאן מחיצה כלל. וכן הוא/ערובין/ בדף ט"ז באוקים בערב להאי פחות מארבעה אף במיעי' לתוס' שמבטל אוירא דלמעלה ואוירא דפחות מד' לפחות מג' העילאי והוי פרוץ מרובה. אבל במחיצה ארוכה כמה אמות מרובות על כל הפתח אף שהוא פתח רחב מעשרים הרי בהכרח יש שם מחיצה גם על מקום הפתח דהא עומד מרובה על הפרוץ הוא בכל המחיצה והוא פתח בהכרח, רק שיש עוד דין דפתח רחב מעשר אמות אוסר אפשר שהקצת מחיצה שנעשה באמצע הפתח לא יתבטל מצד אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, דשם עומד מרובה שמכל המחיצה עדיף ולא יניח שיתחשב אף מקום זה אויר אלא יתחשב כמו שהוא סתום כלל המחיצה ששמה הוא גם בכאן. וממילא אין זה פתח אחד רחב יותר מעשר אמות אלא שהם ב' פתחים שכל אחד פחות מעשר שאינו אוסר אף ברבוי פתחים.

וקצת ראייה לזה דהנה אם נימא דבכל אופן אנו דנין רק על מקום זה ולא מכריע המחיצה שבכל האורך כלום, הרי יש לצייר מחיצה שעומד מרובה על הפרוץ והוא בלא פתחים מיוחדים כלל ויהיה אסור, כגון במרחיק אמה ומחצה ועושה פס אמה ומרחיק אמה ומחצה ועושה פס אמה ומרחיק אמה ומחצה וכן כל המחיצה הארוכה בסדר הזה שנמשך חמשה פעמים או עשרה פעמים כסדר הזה, שנמצא שהעומד מרובה הרבה שבכל י"ב אמה ומחצה יש שמנה עומד וד' ומחצה פרוץ ובמחיצה של חמשים אמה איכא ל"ב אמה עומד ורק י"ח פרוץ, שמ"מ יהיה אסור כדיון פרוץ מרובה משום דשתי האמות שבין שלשה האוירים נימא עלייהו אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל להו ונחשבו כפרוצים, ונמצא שכל השש אמות ומחצה פרוץ והעומד הוא רק שש אמות ובחמשים אמה הם כ"ו פרוץ וכ"ד עומד. ואף שאפשר לומר דאה"נ, ואף שחדוש כזה הי"ל למינקט שלפעמים עומד מרובה על הפרוץ ונחשב פרוץ מרובה, נימא שנשמע זה מדין דנקטו במבוי רחב ט"ו אמה, אבל הא פרוץ כעומד שמוטר פרש"י בסוכה דף ט"ו מחיצה שנעשית בפסין רחבין ג' והניח בין פס לפס כמלא פס דנפקא ליה מתורת לבוד וכן על פני כולה דהו"ל פרוץ כעומד ומותר לר"פ ואיפסק כן, וכן הוא בעירובין דף ט"ז בהקיפוא בגמלים באוכפות שמוטר בפרוץ כיוצא בעומד, והא בפרוץ כעומד אף שמוטר אמר/ערובין/ בדף י' שאין יכול לעשות במבוי ט"ו לסתום החמש אמות בפס אמה והרחקת אמה ופס אמה והרחקת אמה ופס אמה משום אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטל ליה לאמה העומד אלמא דפרוץ כעומד נחשב עכ"פ אויר לבטל העומד כשיש מצד השני עוד אויר. וא"כ יקשה במחיצה כולה בפסין שוין כהפרוץ שבינתיים איך הוא בדין מחיצה הא יש העומד להתבטל מצד אוירא דהאי גיסא והאי גיסא, ואף אם נימא שאין האוירים יכולים לבטל אלא אחד שביניהם ולא לבטל לכאן ולכאן הרי נמי יבטלו מחצה מהן ויאסר כדיון פרוץ מרובה על העומד. ואין לומר דרק כשהאויר השני הוא מרובה מועיל אוירא דפרוץ כעומד דמצד השני ולא כשתרוייהו הם אוירין השוין כהעומד דאיזה חלוק שייך להיות בזה. ואף שברש"י איתא ומבטל ליה לאמה העומד שאצל הפתח, נראה דהוא לאו דוקא אלא משום דרק אמה אחת יכולין לבטל כדכתבתי שאין האוירין יכולין לבטל אלא אחד שביניהם ולא לכאן ולכאן נקט הבטול על זה שאצל הפתח. וא"כ קשה איך מועיל פרוץ כעומד.

ולכן צריך לומר דרק בהא דמבוי ט"ו אמה שליכא עומד אלא ג' אמות שבעצם הוא פרוץ מרובה ורק שאם היו החמש אמות סתומין היתה פרצה דעשר אמות נחשב פתח שג"כ הוא מחיצה, בזה אמרינן שנתבטלה אמה אחת ואין כאן מחיצה כלל ואינו בדין פתח, אבל כשכל המחיצה כן הרי הדין דבהמחיצה איכא עומד כפרוץ שהוא בדין

מחיצה סותר למה שנימא דיבטלו האוירין שבהפרוץ את העומד ולא יתחשב עומד, ולכן דין המחיצה שעליהם אינו מניח להעומד להתבטל וממילא הוא בדין מחיצה דפרוץ כעומד מותר. ולכן גם בהא דציירתי, כיון שבכל המחיצה הוי העומד מרובה והויא דין המחיצה עליהם אינו מניח להעומד שבין האוירין להתבטל וממילא הוא בדין מחיצה דעומד מרובה על הפרוץ. וא"כ גם במחיצה ארוכה שיש בה שני פתחים וביניהם יש עומד שקצרה מהאוירים שבפתחים נמי אין לומר דהאוירים יבטלו את קצת המחיצה שבמקום זה כיון דדין המחיצה שעומד מרובה בכל המחיצה אינו מניח להעומד שבין האוירים דפתחים להתבטל וממילא הוא גם בכאן בדין מחיצה דעומד מרובה על הפרוץ ונחשבו לשני פתחים שכיון שכל אחד פחות מעשר אמות אין אוסרים. וכן הא הוא בהא דסי גייט שאין אוסרים.

אך לכאורה יקשה ע"ז מתוס' /ערובין/ דף ב' ד"ה בין שהקשו איך רצה למילף מפתח שער החצר דרוחב פתח יהיה עשרים הא ג' עמודים היו עומדין ברוחב הפתח ונשאר רק ה' אמות לפתח, ותימצו משום דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, אלמא דאף דהיה שם מחיצה ארוכה של חמשים אמה שהיה שם עומד מרובה דשלשים אמה שמרובה על כל הפתח ומ"מ מתבטלין עומד דהעמודין שבתוך הפתח מצד האוירין שבפתח. אבל נראה לחלק דהתם שהעמודין לא נעשו למחיצה, דהא כל העשרים אמה נאמר בקרא שהוא לפתח, ורק לצורך המסך שיהיה על מה לתלותו נעשו העמודין שהוא לצורך הפתח ולכן לא שייכין העמודים למחיצה הארוכה, אך אם לא היה דין בטול על העומד מצד האוירין שמהצדדים, הרי מצד עצמן הן עומדין וליכא עשרים אמה רוחב לפתח אחד אלא ארבעה פתחים של חמש אמות הן, אבל כיון שיש דין בטול על העומדין שבין האוירין הוא פתח אחד של עשרים אמה. אבל היכא שלא נעשה העומד לצורך הפתח הוא מכלל המחיצה, וכיון שמצד דין המחיצה שעליו הוא עומד לא מתבטל מצד האוירים כדכתבתי. והשמירה שלזה נעשה בית הקטן שבאמצע הפתחים אף שהוא לשמור העוברים ושבים דרך הפתח, אין שייך להחשיב שהוא צורך הפתח דאין להפתח שום צורך שישמרו הבאים דרך עליו, ואדרבה הוא ממעשה מחיצה שיקשה לצאת ולבא ע"י בית קטן זה.

והנה רש"י בעירובין דף ט"ז בענין כלאים בד"ה כנגד כתב ובמדה שניה קפדין אמלואו דהא איכא שיעור פירצה למיהוי קרוי אויר ואתי אויר המרובה ומבטל לעומד דאפילו כנגדו אינו מתיר עיי"ש, חזינן דסובר רש"י דאם היה נחשב אף פס פחות מארבעה, שלא היה דין דנבטל העומד מצד האוירין דמהאי גיסא ודהאי גיסא, היה מותר לזרוע כנגדו אף שהיא מחיצה פחותה מארבעה דאין לו חשיבות מקום, אבל האיסור לזרוע הוא משום דעד ד' נבטל העומד מצד האוירין שמצדדיו, ובפס ארבעה דאיכא עומד חשוב לא מבטל ליה לגמרי ומתיר מיהא כנגדו בכלאים אף שבשבת גם בארבעה ויותר נתבטל מהאוירין. וא"כ למאי דמסיק שלר"פ פרוץ כעומד מותר ומפרש בברייתא שאם הוא כמלואו שוה ממש מותר, מוכרחין לומר דלא נבטל העומד אף פחות מארבעה מהאויר שכמותו וממילא מותר לא רק כנגדו אלא אף כנגד הפרוץ, והוא כמו עומד מרובה על הפרוץ בפסין פחותין מארבעה שפרש"י ג"כ לעיל מזה בד"ה צריך דאע"ג דהוי אויר שלשה שאינו לבוד כיון דעומד רבה עליו ליכא למימר אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה והווי להו פתחים, פירוש שכיון שהעומד נחשב עומד והוא רבה על הפרוץ יש דין מחיצה גם על הפרוץ, וכן הוא לר"פ גם בשוה הפרוץ להעומד. ולכאורה תמוה הא בשוה הפרוץ כעומד יש כח בהאוירין לבטל את העומד כדאיתא /ערובין/ בדף י', וכיון שלרש"י תחלת הדין הוא שהעומד לא יתבטל וזה עושה דין המחיצה, הרי בפרוץ כעומד יש להעומד להתבטל וליכא תחלת הדין ואין להיות ממילא בדין מחיצה דנפל היסוד ונפל הבנין. ואין לומר דלרש"י בפרוץ כעומד לא אמרינן דיכול לבטל אלא דוקא כשבצד השני הוא פרוץ יותר, ובדוקא כתב בדף י' דמבטל לאמה שבצד הפתח דלא כדכתבתי לעיל שאין טעם לחלק, וכדמשמע בתוס' רעק"א פ"א אות ה' שמחלק שכתב כיון דמהאי גיסא שוה פרוץ לעומד ומהאי גיסא רבה על העומד מבטלים ליה כדאיתא בסוגיא דף י', וכוונתו להרש"י שם דמפרש רעק"א דדוקא כתב לאמה שבצד הפתח. דהא לא מתורץ בזה דהא איירי בכלאים אף כשפס אחד סמוך לפירצה דפתח פחות מ', דמה שאמר בסיפא נפרצה ביותר מעשר אסור הא פחות מעשר מותר קאי אכולה ברייתא גם ארישא והי"ל לומר אפס ההוא שיתבטל ויאסרו הפרוץ והפס הסמוכים להפתח והפתח לכה"פ. ולכן צריך לומר דגם לרש"י הוא כדכתבתי לעיל שדין המחיצה דעומד מרובה על הפרוץ או דפרוץ כעומד הוא עושה שלא יתבטל מהאוירין, ואין מה שלא מתבטל תחלת הדין, אבל זהו רק ביש כבר דין מחיצה אינו מניח דין המחיצה שעליו להתבטל מהאוירים. אבל כשעדיין אין שם על מה שיחול שם מחיצה רק שעכ"פ הוא עומד, שזה לבד נמי מועיל לענין כלאים מתבטל מהאוירין והוי כלייתא. והוצרך רש"י לומר לענין פס אחד שהוא פחות מארבעה

שאסור לזרוע אף כנגדו משום דמתבטל מהאורין, ול"ד לפס ארבעה דהוא עומד חשוב, ואף שג"כ מתבטל מהאורין הוא רק לבטל שם מחיצה מעליו ולא מעצם מציאותו שהוא חשיבות העומד שלו. וזהו מש"כ רש"י ובמדה שלישית דאיכא עומד חשוב אויר לא מבטל ליה לגמרי, היינו שמבטלו מדין מחיצה ולא מחשיבות עומד, ולכן לענין שבת דבעינן מחיצות דוקא מתבטלין אף פסין של ארבעה מהאורין ובכלאים לא בעינן מחיצות דוקא דאם אך יש לו חשיבות עומד מותר לזרוע כנגדו, וכיון שהוא פס ד' שהוא חשיבות מקום לא שייך שיתבטל מהאורין אלא דין המחיצה שלו, שהוא דין נוסף על חשיבות מציאות המקום מתבטל גם בפס ארבעה שלכן לענין שבת מתבטל, וגם לענין כלאים מתבטל לענין מקום הפרוץ שליכא עומד שאם יש דין מחיצה מותר לזרוע גם במקום הפרוץ. ולכן בפס פחות מארבעה כשלא מתבטל מהאורין משום שהוא רבה על צד אחד והוי עומד מצטרף לו נמי מקום הפרוץ להתחשב מחיצה ולהתיר גם במקום הפרוץ. ובזה הוי מה שהעומד לא מתבטל הוא תחלת הדין לרש"י.

והנה לר"פ שפרוץ כעומד מותר, אף שנחשב עדיין כאויר לבטל העומד שבין האורין מסתבר שרק חשיבות מחיצה שייך שיתבטל ולא חשיבות עומד, משום דעומד שהוא ענין מציאות אין לו להתבטל מצד פרוץ שהוא רק כמותו, דאף שהוא מצד האויר שיש גם בצד השני אין זה מדין בטול ברוב, דהא חזינן דמצד אחד לא מתבטל אף שהאויר רבה טובא על העומד. ורק חשיבות המחיצה שזה צריך להתחדש עתה מתבטל, ולכן הוא שייך לענין שבת דבעינן מחיצות ולא לענין כלאים דסגי בעומד. וממילא כיון דמקום העומד לא מתבטל מצטרף לו נמי מקום הפרוץ להתחשב מחיצה ולהתיר גם במקום הפרוץ. אבל הוא רק לר"פ דלר"ה בדר"י שפרוץ כעומד אסור יש חשיבות להפרוץ כרוב פרוץ. ואשכחן כה"ג בשחיטה ובשבירת כלי חרס ליטרה בחולין דף כ"ח דלרב דמחצה כשר בשחיטה הוא משום דנחשב כרוב כדפרש"י, ויותר מבואר זה בתוס' ריש דף כ"ט דתלוי הדבר בחשיבות דמשום דמחצה כרוב שרי ובכלי חרס שנשאר מחצה הוא כנשאר רוב, וכיון שאר"פ שם תרי רובי בחד מנא ליכא, שלכן הוא בהכרח רק בחשיבות מחצה טהורין דהוי נתיצה. שלכאורה תמוה טובא דיקשה אדרבה לרב כהנא דבשחיטה אינו כרוב מ"ט בנתיצה דכ"ח נטהר במחצה דנחשב נתוץ הא מחצה ממנו אינו נתוץ, ולכן צריך לומר משום דלר' כהנא הוא משום דמחצה הנשאר שאינו שחוט עדיפא משום שהוא כמתחלה והחתך הוא מה שנתחדש, ומה שהוא מתחלה עדיף. לכן לא שייך זה בכלי חרס שבכל אופן הוא חדוש שהרי מתחלה היה כלי אחד והשתא אף אם לא נחשב שהוא נתוץ משום שהניתוץ הוא חדוש, הרי יהיו שני כלים שג"כ הוא חדוש לכן עדיף החדוש דנתיצה מהחדוש דעשיית שני כלים שהוא יותר חדוש משבירה שלא נעשה בזה כלום, ולכן היה ניחא ליה לר' כהנא אף בלא תירוץ ר' פפא. עכ"פ שמעינן מזה דבמחצה על מחצה לר' כהנא שלא נכשר הוא משום דיש חשיבות להנשאר שלא נחתך יותר ממחצה הנחתך משום שהוא כמתחלה ובכחו עומד שזה עדיף מהמחצה שצריך לחדש. ולכן יש לומר זה גם לר"ה בדר"י שאסור בפרוץ כעומד שהוא משום שיש חשיבות להפרוץ יותר מהעומד כשהוא שוה לו, בזה שהפרוץ הוא אויר כמתחלה שזה עדיף מהעומד שהוא חדוש, ולכן יש לו כח רוב פרוץ שיבטל מצד אוירא דהאי גיסא והאי גיסא גם שלא תחשב עומד כשאיין להעומד חשיבות מקום שהוא בפחות מארבעה, וממילא אסור אף כנגד העומד. ולכן בפחות מארבעה והוא פס אחד ושוה להפרוץ נמי מותר לר"פ לזרוע אף במקום הפרוץ ולא אמרינן אוירא דהאי גיסא והאי גיסא מבטלין, ולר"ה בדר"י אף במחיצה גדולה שהוא פרוץ כעומד בפסין פחותין מארבעה אסור לזרוע אף במקום העומד מטעם דאמרי' אוירא דהאי גיסא והאי גיסא מבטלין, ובפס פחות מארבעה ומרובה על הפרוץ שלא מתבטל מהאורין גם לר"ה בדר"י מותר גם נגד הפרוץ אף בפס אחד, ובפס ארבעה אף שהאורין מרובין מותר לכו"ע כנגד העומד בכלאים משום שלא מתבטל העומד אף שמתבטל דין המחיצה שלו. זהו באור נכון לרש"י המוקשה טובא לכאורה.

ובזה יש לתרץ דברי הר' יונתן דפי' בטעם ר' יוסי שמצריך לחי ג' טפחים /ערובין/ בדף י"ד שהוא משום דמצריך שיהיה דבר חשוב במחיצה שאפילו יפליגנו מן הכותל בשלשה דלא ליתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ולבטליה כדאשכחן במדה אמצעית של ג' מדות במחיצות כלאים כל שהוא שלשה צריך שלא יהא בין זל"ז במלואו ואוקמינן לה במלואו נכנס ויוצא שהוא אליבא דר"פ שהלכה כמותו והובא בתו"ט, והקשה רעק"א דבלחי ג' לא מהני דאף דקיי"ל פרוץ כעומד מותר כר"פ מ"מ הא גם בפרוץ כעומד לר"פ שמותר אמר /ערובין/ בדף י' שאוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטלין להעומד עיי"ש. אבל למה שבארתי דברי רש"י ניחא דר' יונתן נמי סובר כרש"י דלענין כלאים אין מבטלין בפרוץ כעומד דמפרש דאיירי אף בפס אחד שפחות מארבעה, וא"כ מפורש שלא מבטלין האורין, והוא מטעם דלכלאים בעינן שיתבטל גם חשיבות העומד שזה לא מתבטל בפרוץ כעומד, ומצריך ר' יוסי שיהיה לחי כזה

שלא יוכל להתבטל העומד שלו שהוא ברוחב ג' טפחים, וזה סגי בלחי שאף שהוא משום מחיצה כדאיתא בדף י"ב אין צורך שיהיה בחשיבות מחיצה על כל רוחב המבוי אלא כשהיה מחיצה רק על מקום זה של הלחי נמי סגי, וכיון/ וכיון/ שהוא עומד הוי ממילא בשם מחיצה על מקום זה לבד. ועל זה שלא מתבטל חשיבות העומד בהאורין הוכיח שפיר ממדה האמצעית בכלאים והוא לפרש"י.

והנה לפ"ז אפשר שגם לר' יונתן יהיה צריך להפרוץ שהוא ג' טפחים לחי אחר כתוס' שסברי בדף י' ד"ה ועושה דצריך לחי בפרוץ השתי אמות הואיל ומפולג שלשה למה שהוכיח מזה המג"א סימן שס"ג סק"ה דגם בלחי רחב מג' והעמידו רחוק מן הכותל ג' טפחים שלא מתבטל שמ"מ לתוס' צריך עוד לחי, וכדכתב הטעם במחצה"ש משום דאע"ג דלחי משום מחיצה בעינן גם היכר קצת וברחוק מן הכותל ליכא היכר עיי"ש, משום דגם טעם זה דהיכר איכא. ולא קשה מה שמקשה במחצה"ש שם ס"ק ל"ז דאיך כתב המג"א על מה שמצריך לחי בפרצת הב' אמות שכן כתב הר' יונתן הא בסק"ה כתב המג"א להר' יונתן דרחוק מן הכותל שלא מהני משום דמתבטל מן האורין דלכן בלחי רחב מג' שרי ומסיק ע"ז שלתוס' אסור שכוונתו בלא לחי אחר, ומשמע לו שלהר' יונתן סובר המג"א שמותר, משום דטעם שליכא היכר ליכא אלא כשהקביעות הוא בסמוך לכותל וכיון שהוא עשה ברחוק מן הכותל שלא כהקביעות ליכא היכר אבל אם היה הקביעות גם ברחוק קצת לא היה חסר היכר. ולכן לרבנן שלא מצרכי חשיבות ללחי שסגי בכל שהוא שמתבטל ברחוק ג' טפחים מהאורין הוי הקביעות בסמוך לכותל ועד ג' טפחים מטעם לבוד, לכן כשירחיק יותר אף באופן שלא יתבטל משום שיהיה לחי רחב מג' חסר היכר שהרי אינו במקום שלחי צריך להיות, אבל לר' יוסי שמצריך שהלחי יהיה בחשיבות עומד שלא יתבטל בהרחקה ג' טפחים נמצא שהקביעות הוא גם בהרחקה ג' טפחים לכן לא חסר היכר, ורק בפירצה שיותר מג' טפחים שגם לר' יוסי יתבטל בהאורין יצטרך עוד לחי להיכר אף אם יעשה לחי רחב יותר משום דכיון דהעמידו רחוק מהקביעות חסר היכר כה דהרחיק ב' אמות ועשה ג' אמות גם לר' יוסי יצריך עוד לחי, ולרבנן אף אם ירחיק רק ג' טפחים אפשר יסבור גם הר' יונתן כהמג"א לתוס' דבעי עוד לחי דמחדש דלא כהש"ג. ומצאתי בפמ"ג באשל אברהם /סי' שס"ג/ סק"ה שכתב בשם תב"ש שהר' יונתן רק לר' יוסי אמר זה, ואולי כוונתו הוא כדבארתי.

ונמצא למה שבארתי דבמחיצה ארוכה ויש בה שני פתחים וביניהם יש עומד איזה אמות אף שקצר מהאורין שבפתחים לא מתבטל, דדין המחיצה שנעשה ממה שעומד מרובה בכל המחיצה אינו מניח להעומד להתבטל וממילא נחשבו לשני פתחים שכל אחד פחות מעשר אמות ואין אוסרים ואף לרש"י הוא כן. וכן הא הוא בפתח זה שבסי גייט שלא מתבטל בית הקטן שבאמצע מהאורין ולכן אין אוסרים.

והנה הנתיב חיים סימן שס"ב על המג"א ס"ק ט"ז כתב לבאר דברי הג"א בפ"א מעירוין סוף סימן כ"ג שהביא המג"א שם, שהג"א פליג על התוס' בדף ט"ז שמפרשי בהא דאמר אי מוקי ליה במיצעי הו"ל עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות שלא הוי עומד משום דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה לעילאי, משום דאם מהאי טעמא הו"ל לתלמודא למיפרך בפעם אחת אי מוקי ליה בעילאי או במיצעי אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, ועוד הקשה המג"א על פירוש התוס' בדף י' מפורש דאורא דהאי גיסא ודהאי גיסא הוא טעם אחר ממה שבב' רוחות לא הוי עומד, ולכן בשביל הסתירה שבדף י' מסיק הגמ' דעומד משתי רוחות הוי עומד ובדף ט"ז מתמיה ומשמע שסובר הגמ' דלא הוי עומד סובר הג"א דבמסקנא שאמר בדף י' על קושיא אחריתא וכולי האי לא אטרחוהו רבנן חזר הגמ' וסובר דבעומד גמור לא אמרינן דמתבטל מהאורין ולהכי לא פריך במוקים ליה במיצעי אתי אורא דהאי גיסא והאי גיסא ומבטל ליה אבל מתמיה דבמוקים במיצעי הו"ל עומד משתי רוחות ע"י לבוד שזה סובר שלא הוי עומד עיי"ש, נמצא שאיכא שיטה שלא סבר כלל הא דמתבטל עומד מאורין. אבל לדינא כל הראשונים פליגי דכולם הביאו הא דגמ' לפסק הלכה. אבל סניף אולי הוי. ולשיטתו צריך להבין מה נקרא עומד גמור, דאין לומר דמעט מה שהוא עומד ע"י לבוד דהוא מתבטל ע"י האורין, דהא ע"ז אמר שהוא משום דעומד מב' רוחות ע"י לבוד אינו עומד, אלא כוונתו עומד חשוב דיהיה מזה חשיבות מחיצה דעומד מרובה על הפרוץ אף שהוא לבד הפתח, וא"כ הוא מצד סברתי אבל עוד עדיפא דהפתח לא מצטרף וכן אויר שלמעלה לא מצטרף לבטל מאחר שנעשה שם מחיצה. ולכן אף שעל סברתו פליגי אבל על סברתי מסתבר שלא יפלו.

והנה בתוס' /ערובין/ דף י"ז כתבו מהא דבפסין לא אמרו שיתבטלו מהאורין משום דלגבי עולי רגלים הקילו ואוקמוה אדאורייתא, משמע דכל ענין בטול מאורין הוא מדרבנן, ובתו"י הקשו מהא דכתבו התוס' בדף ב' בעמודי פתח החצר שבמשכן דאתי אורא דהצדדין ומבטל להו והוא מדאורייתא לכן פירשו דדוקא ברחבין אמה לא אמרינן

מדאורייתא דאורא מבטלין עיי"ש, ושיעור אמה תמוה ואולי משום דהפסין היו רחבין אמה נקטו אמה אבל השיעור הוא ד' טפחים שהוא שיעור עומד חשוב וכדאשכחן בכלאים. ונימא הטעם למה שבארתי, דמדאורייתא ליכא אלא בטול העומד שהוא רק בפחות מארבעה ורבנן אמרו שאף כשלא נבטל העומד נבטל חשיבות המחיצה שלו ונוגע זה לענין שבת. וא"כ לא יהיה פרוץ כעומד בדין אורין לבטל העומד מדאורייתא למה שבארתי לרש"י שלר"פ אין מבטלין אלא דין המחיצה ולא חשיבות עומד.

וקושית תו"י מעמודי פתח החצר ל"ק כ"כ דאפשר מדאורייתא לא נתבטלו העמודים, והגמ' מקשה רק שלדינא דרבנן לילפו מפתח שער החצר, דהא מדאורייתא פתח שבכותל כשיש כבר שם ד' מחיצות ליכא שיעור להפתח דהא בפסין לעולי רגלים התירו ומשמע שמדאורייתא הוא אף בלא פסין הפשוטין שלא הזכיר הרמב"ם בפ"ז משבת הל"ג בהחייב בזרק מר"ה לבין הפסין רק התנאי שיהיה בכל זזית וזזית פסין, משמע שהפשוטין הם מדרבנן והחמירו בזה אף לרגלים, וכן משמע קצת מדף י' דהוא מדרבנן שלכן שייך שיהיה שינוי מפסי ביראות למבוי להטעמים שאומר שם. ואף אם נימא שהפשוטין נמי מדאורייתא כדמשמע במחצה"ש סימן שמ"ה סק"א, משמע עכ"פ שבכותל גדול שהעומד מרובה על הפרוץ אוסר פתח אף גדול רק מדרבנן, ובמחיצה רביעית ודאי הוא רק מדרבנן אבל לתו"י משמע מדקרא בתורה כל העשרים אמה לפתח אחד שמדאו' נבטלו העמודים מהאורנים. עכ"פ ברחבין ד' טפחים וכ"ש אמה ויותר הוא רק מדרבנן זה שמתבטל מהאורין. ולכן ודאי יש לסמוך ע"מ שכתבתי שלא מתבטל כשבכל הכותל הוא עומד מרובה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן צ בענין תל המתלקט.

ובדבר שמדד הרב ולא היה תל המתלקט מתוך ארבע באיזה מקומות אם כל מקום היה פחות מעשר אמות, תלוי אם הרוב הוא תל המתלקט מתוך ארבע אמות הוי עומד מרובה ואף במחצה על מחצה נמי מותר משום דפרוץ כעומד מותר כר"פ, ואם מה שמתלקט מתוך יותר מארבע הוא מרובה הוי פרוץ מרובה שאוסר. אבל יש לצרף גם המקום השווה שעשו בוצה"פ להחשיבו סתום ולהיות אתו עומד מרובה דכיון שיש צוה"פ לא נחשב לאויר להחשיב פרוץ מרובה. ואם יש במקום אחד שיש בו יותר מעשר אמות מה שמתלקט מיותר מד' אמות יש לאסור. ואם יש ספק הוא לקולא דהוא רק מדרבנן וכיון שקשה שם למדוד נחשב כא"א לברר.

ומה שצירית שיש מקום שהתל המתלקט עשרה טפחים הוא למטה אצל המים ויש מקום שמתלקט רחוק מן המים והמקום שביניהם אינו מתלקט לעשרה והוא יותר מעשר אמות מן הצד אף שהוא לצד אחר הוא פירצה שצריך לעשות שם צוה"פ כדכתבת.

וקושיתך על מה שאמרתי שכשהוא איזה טפחים מתלקט בחשבון מתוך ארבע ואח"כ הוא בחשבון מתוך יותר שלא נחשב מחיצה ואח"כ עוד איזה טפחים מתוך ארבע שביחד הם עשרה טפחים שמצטרפין והוא מחיצה להתיר למעלה, שמ"מ הא מקום ההוא שבין שני המתלקטים מתוך חשבון ארבע הוא כרמלית והוי נפרץ לכרמלית וצריך גבוהה עשרהמהכרמלית ודאי צדקת. אבל הא קושיתך הוא גם על כל תל המתלקט דג"כ יש להחשיב השפוע כרמלית, ומ"ט א"צ שום תיקון כדאיתא בשבת דף ק' ואיפסק בס"ס שס"ג דלא מצינושיתחשב מקום פטור שיהיו רשאים לטלטל שם, ואף שיש טעם גדול לומר דכיון שליכא מקום ארבעה שהוא קרקע שוה נחשב כל מקום השפוע כליכא רוחב ד' טפחים שאינו כרמליתאלא מקום פטור ולכן א"צ תיקון כיון שפרוץ למקום פטור. ואם נימא כן לא שייך זה כשיש קרקע שוה ד' טפחים שהוא כרמלית כקושיתך. אבל הא הוא חדוש גדול לומר שהוא מקום פטור וא"כ יקשה גם התם, ונצטרך לומר

דכיון דלא ניחא תשמישתיה אף שהוא כרמלית שם לא אסרו רה"י הפרוץ לתוכו שיהיה אסור לטלטל גם בו כיון שלא מצוי שישתמשו שם שנגזר בשביל זה. ולפ"ז גם בהא שאמרתי ביש איזה טפחים במקום אחד ועוד איזה טפחים רחוק ממנו שביחד הם מחיצה עשרה, תליא אם הוא מקום שניחא תשמישתיה יש לאסורמשום דהוא פרוץ לכרמלית שראוי לתשמיש, ואם הוא מקום שלא ניחא תשמישתיה אף שאינו מצד השיפוע דהוא שיפוע בחשבון מתוך ה' אמות או שוה ממש אבל לא ניחאתשמישתיה מצד עצם המקום כהא דסי גיט אצל הים ברחוב מ"ו שמושלכים אבנים באופן שקשה מאד לילך שם עוד יותר משיפוע אפילו מתוך ג' נמי לא יאסר רה"י הפרוץ לשםמאותו הטעם עצמו שלא מצוי שישתמשו שם שנגזר בשביל זה. וזה היה טעמי כיון שמחיצה היא מצד הצרוף אף שרחוקין זמ"ז ורק בשביל מקום זה שהוא כרמלית היה לן לאסורקושיתך וכיון שלא ניחא תשמישתיה אף שהוא מצד המקום יש לדמות כלא ניחא מצד השיפוע כדכתבתי. ואף שלא מצינו סברא ברורה מ"מ יש לסמוך ע"ז כיון שהוא רק דרבנןומסתבר הטעם. ואם אפשר לעשות צוה"פ במקום שיש עשר אמות יש לעשות לרוחא דמלתא אבל אם א"א יש להתיר בלא זה מטעם דכתבתי. והנני אביך אוהבך בלו"נ, משהפיינשטיין.

[חזו"א סי' קז אות ה']

כ) ונראה דכל שיש ג' מחילות של עומ"ר לא אמרינן חו דאחו רבים ומצטלי מחילתא דג' מחילות של עומ"ר עדיף משם ד' מחילות ולא מלינו חילוק בין ג' מחילות לדי לענין דאורייתא ולפ"ז בנורח הזאת קטב) לא תמלא רה"י אף בהולות רחבות ע"ז חמה וסי רבוא בוקעים צהם שרחוב צי היא רה"י גמורה מה"ת שיש לה ג' מחילות עומ"ר אף שרחוב אי וגי עוברות צפרותיה ורבים בוקעין צהן לא מצטלי מחילתא, וכא דפרנא יתר מ"י אוסרת אינו חלא מדרבנן, ומכ"ת אין כל פרנא אוסרת כל שעומ"ר, וכיון שרחוב צי היא רה"י, גם רחוב אי וגי נעשין רה"י שכרי יש להן ג' מחילות דמה שכן פתוחות לרחוב צי הוא כמחילת שרחוב צי הויא כחצר מוקפת, ואף למש"כ ה"י כ"ב א', ד"ה הייבין דאמנע הפילוש לא השיב מחילות וכמש"כ סק"ג, היינו דוקא לר"י דלא סגי ל"י צהם ד' מחילות, חבל הכא לרבנן קיימינן, ועוד דהכא עדיף שלרחוב הכי יש ג' מחילות, מיהו אם אין כאן רק צי רחובות כרחוב הכי וכג' לא שייך עומ"ר כיון דאין כאן מחילות, ולא שייך עומד חלא אי כעומד יעשה רה"י לעצמו, חבל אם אינו עושה לעצמו, אינו עושה לאחרים, ואע"ג דאם תאמר עומ"ר צרחוב צי כדי לתקן דופן ג' לרחוב ג', ותהי רה"י, יתוקן חח"כ רחוב צי שתהי פתוחה לרה"י, מ"מ התחלת הנידון הוא לאחרים, ולא לעצמה, ולא שייך עומ"ר.

עה"ש סי' שסב ס"ק כג וס"ק כט [השוה למ"ב ס"ק מ"ה], חזו"א סי' סח אות ג וע אות ז

ערוך השולחן אורח חיים סימן שסב

סעיף כג

ויש להסתפק כשהמחיצות הם משני צדדים או מג' או מארבעה רוחות אם נחשוב העומד והפרוץ בכל מחיצה בפ"ע או שנחשוב בכלל והיינו כגון שבמזרח הפרוץ מרובה על העומד ובצפון העומד מרובה על הפרוץ ואם נחשוב בכלל לא יהיה פרוץ מרובה על העומד מה דינם של מחיצות אלו אמנם מלשון המשנה [ט"ו:] ששירא שחנתה בבקעה והקיפיה וכו' ולא יהו פרצות יתירות על הבנין ע"ש הרי דמיירי בהיקף של ד' רוחות ואומר שבכולל לא יהא פרוץ מרובה דאל"כ הו"ל לומר ולא יהא בכל דופן פרצות וכו' וכן בגמ' [ט"ז:] שאומר שם דפנות הללו שריבה בהן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא וכו' הרי ג"כ שחושב הדפנות בכלל וגם מצד הסברא כן הוא דכיון דהקב"ה אמר למשה בסיני שלא יהא פרוץ מרובה בודאי על כולל היקף אמר דמאי חזית להפליג צד מצד הלא כולו דבר אחד הוא וכן נראה עיקר [ורש"י ז"ל פי' פרוץ כעומד כל ההיקף כולו עשוי כן עכ"ל וי"ל דזהו כונתו דחשבינן לפי כל ההיקף דאין לומר דאכל דופן בפ"ע קאי והרי לרב הונא דאוסר פרוץ כעומד גם בדופן אחד נאסרה כולה אלא ודאי כמ"ש ועוד נביא ראיה בסעיף כ"ט ובסי' שס"ג סעיף י"ז]:

סעיף כט

וז"ל הרמב"ם אם היה לפרצה זו צורת הפתח אע"פ שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד עכ"ל דהרמב"ם סובר דיותר מעשר עם צורת הפתח הוה כפחות מעשר בלא צורת הפתח וכשם דבמחיצות שהפרצות פחותים מעשר צריך להיות פרוץ כעומד כמו כן ביותר מעשר ע"י צורת הפתח [מ"מ] ואין לשאול על דופן רביעית שבמבוי דסגי בלחי או קורה דבשם א"צ למחיצה כלל אבל יש לשאול דבמבוי מפולש קי"ל מצד אחד צורת הפתח ומצד השני לחי או קורה והרמב"ם עצמו פסק כן בריש פי"ז והא לדידיה לא מהני צורת הפתח בפרוץ מרובה והכא בהדופן השלישית ה"ל כולה פרוצה ואיך מועיל שם צורת הפתח אמנם לפי מה שבארנו בסעיף כ"ג דחשבינן מכל הצדדים ביחד א"ש דמכולם ביחד הוי פרוץ כעומד ולא יותר:

עין מחיות, ואינו
 ס"ק מ"ה), מיהו
 אין סילוק מחיות,
 עין לאו כלום הוא
 גשה פליטין רחבין
 עומ"ר, מנה דיו,
 של המרדכי הוא
 לא מחודו הפימני
 בלתי רחב ד"ט
 לכרמלית] אמנם
 וזו החילוק, מיהו
 פנים הוא כלפנים
 ואסור תחת זו"ה
 וזו לרה"ר, וכגון
 מעובה או עגול
 את הקנה בסוף
 ס"ג סעי' כ"ו,
 בהוספת הקירוי
 מן דלא מהני ג'
 מחיות משלימות
 ברוח הד' ואינו
 זור מתקנת לחי,
 קנה שהרי ניכר
 ופין תוך הפתח

מבוי ובין בחצר,
 ובין לעיני יתר
 בין פירות שכל
 העומד כליחא,
 ה' לא חשיב האי
 גרובה, נידון ג'
 ג' רוחות, ועשה
 עומ"ר, [כמש"ג
 פנים ובין בכלל,
 מ' ריון שש דרו

פרק י' ויתר בה' ומשהו, וכן מבוחר לקמן ט"ו ב', בערב, דאי פלגה
 באמצע ג' נידון בעומ"ר, אע"ג דרוב עשר בעיני, וליכא ה' עומד מולד
 אחד, מ"מ חשיב בעומ"ר מולד אחד.
 ג) מיהו גראה דלא חשיב עומ"ר, אלא כשיטתך כל העומד שבדופן,
 יהי מרובה על כל הפרק שבדופן, אבל כשהפרק מרובה,
 לא חשיב עומ"ר, אף כי עומ"ר מכל זד על הפרק, כגון כותל י"ב,
 פרק ב' וחלי, עומד ג' פחות משהו, ופרק אמה ומשהו, ועומד ג',
 ופרק ב' וחלי אע"ג דאין כאן פלגה שאין עומ"ר מן הגד, מ"מ כיון
 שפרק רוב דופן, הוי פרק מרובה, ואי הוי חשיב האי עומ"ר, מש"ל
 לכותל ט"ו שיתר בו' עומד, כילד, פרק ג' פחות משהו, עומד ג'
 ומשהו, פרק ג' פחות משהו, עומד ג' ומשהו, פרק ג' פחות משהו,
 ולמ"ד דעומ"ר מב' דדין, הוי עומד, מש"ל כותל י"ח נותר בעומד
 ו', פרק ג' פ"מ, עומד ג' ומשהו, פרק ו' פ"מ, עומד ג' ומשהו,
 פרק ג' פ"מ, ובגמ' עירובין י"א א' פרק ג' נהא דחמיא דפנות הללו
 שרובן פו"ח מותר ובלבד שיהא עומ"ר עה"פ], שרובן ס"ד כ"י, ואם
 איתא דא"כ שיהא רוב הדופן עומד, הלך כן הוא האמת דאע"ג שרובן
 פתחים מותר, ובס' מ"ב סי' ס"ב ס"ק מ"ה, כי דכותל ט"ו, עומד
 אמה, פרק אמה, עומד ב', פרק ו', עומד ב', פרק אמה, עומד
 אמה, מותר למ"ד עומ"ר מב' דדין הוי עומד, ולפ"ו מש"ל כ"ד
 שיתר בעומד ד', פרק ו' פ"מ, עומד ב' ומשהו, פרק ב' פ"מ, עומד
 ב' ומשהו, פרק י"ב פ"מ, [בחלואי אמה עסקינן שלא תהא פלגה יתר
 מנ"], ואפי' למ"ד דמב' דדין לא חשיב עומד, דהכא, כיון דחשיבין
 הפרגה שבין ב' העומדין כסתום הוי עומד ו' ומשהו, וחשיב פלגה ו'
 שמן הגד נמי כסתום, והוי עומד י"ב ומשהו, מולד אחד, והדבר תמוה
 עומד, והא דסגי ברחב ט"ו ברוח רביעית, והרחיק אמה ועשה פס
 אמה ומחלה והרחיק אמה וע"פ או"מ, ש"ה, דרוח רביעית כשר
 *בעומ"ר ואף בפרק במלואו וא"ל אלא למעט מ"י הלכך כיון דה'
 אמות יתרין בעומ"ר לא חשיב פלגה י', ואינו מתבטל העומד למחשב
 פלגה יתר מנ', משא"כ בשאר ג' דפנות, תדע דאיתא בשו"ע ס"ג
 סעי' ל"ד עוד אפשר כו' וזמ"כ שם ס"ק קמ"ו, ומ"מ גריך לחי כו'
 ואמאי לישתרי בפרק כעומד, ודאמר בגמ' ה' ב' ר"א אפי' מימא
 במבוי ט"ו כו' וכ"ה בשו"ע ס"ג סעי' י"ב, וזמ"כ שם סק"מ, וגם
 במבוי ט"ו כשבא לכתום אותן ה' אמות, ל"מ אי יש פרק מרובה
 מכל שטח ה' אמות, אע"ג דאיכא עומ"ר בכל פלגה, כגון הרחיק ב'
 פ"מ, ועשה פס אמה ומשהו, והרחיק אמה פ"מ, וע"פ אמה ומשהו,
 ובכל סוגין בכל האוקימתות לא אשמעינן לאשמועינן כה"ג, אע"ג
 דלפ"י תו' לחומרא פרק מ"מ אינו אלא לכחלה, אבל דואי כונן
 הסוגיא לאשמעינן לן דיני עומ"ר.

שם חזר שרובה כו' אפשר לכיון הלשון דבדי רוחות איירי,
 דדין פרמ"ר נידון בכל דופן עד שיכוי ג' דפנות שעומ"ר
 בכל דופן כנגד הפרק שבה, ופעמים שעומ"ר בכל הביקף כנגד
 הפרק שכל הביקף ועדיין דינו פרמ"ר כגון מקום פי' על י',
 וגדר ב' האורכין של כ' כ', וד' ד' צב' הרוחות של רחב, עדיין דין
 המקום הזה כפרמ"ר, וכן פעמים שפרמ"ר של כל הביקף כנגד
 העומד של כל הביקף ונידון בעומ"ר כגון מקום כ' ארך מלפון
 לדרום על י' רחב ממחרת למערב וגדר י"א במערב ושש בדרום
 ושש בצפון, והעמיד קנה כל שהו במקצוע לפניית מזרחית ובמקצוע
 דרומית מזרחית נידון בעומ"ר אף שיש כאן ל"ז פרוץ בכל הביקף
 וכ"ג עומד, אלא דכיון דנשלים הדופן הרי המקום כבר מוקף ונקרא
 עומ"ר שיש להמקום עומד מגי רוחות, והלכך כשאמר שרובה
 פתחים אינו אלא כשיש כאן ג' דפנות שרוב כל דופן פתחים.

דרשו ביאורים הע' 20]

במחיצה השלישית בפני עצמה, וכן משמע בדבריו לעיל (סי' שסא ס"ק ח, ובשעה"צ שם ס"ק יד).

ומבואר בדברי החו"א שיש נפקא מינה בין השיטות באופנים שלפנינו:

א. במקום שאורכו כ' אמות ורחבו י' אמות, וגדר לגמרי את שתי הרחות שאורכן כ', וברחות שאורכן י' גדר ד' אמות בכל רוח כזה וכו', שנמצא שבהיקף הכללי העומד מרובה, וברחות של הי' הפרוץ מרובה, שלדעת הערוך השלחן נדון כעומד מרובה ומותר, ולדעת החו"א נדון כפרוץ מרובה ואסור.

ב. במקום שאורכו כ' אמות ורחבו י' אמות כגל, וגדר י"א אמות באחת הרחות שאורכה כ', וברחות שאורכן י' גדר בכל רוח ו' אמות והעמיד בויות הפרוצות קנה כדי שנוכל לדון את הפרצות כעומד מרובה עד הזוית כזה וכו', שבאופן זה בהיקף הכללי הפרוץ מרובה, שהרי יש כ"ג אמות עומד ול"ז אמות פרוץ, ומימי כיון שבג' רחות העומד שבהן מרובה על הפרוץ, הרי זה נדון כעומד מרובה, ונמצא המקום מוקף בג' רחות, שהוא רשות היחיד מן התורה לדעת רוב הפוסקים.

אמנם כתב החו"א שם, שיתכן שלדעת רש"י (טובה ז, א ד"ה מה שאין כן) צריך שיהיה העומד מרובה על הפרוץ גם בכל רוח וגם בהיקף הכללי, ונשאר שם בצי"ע. וכן כתב הביה"ל לקמן (סי' תרל ס"ה ד"ה העשויות) שיתכן שצריך שיהיה העומד מרובה גם בהיקף הכללי (וראה בחידושי הר"ן (עירובין יא, א ד"ה שכן) שכתב שהפרוץ שברוח הרביעית מצטרף לפרוץ שבשאר הרחות לדון פרוץ מרובה).

[משנ"ב ס"ק מה] נחשב אותה המחיצה כמאן דליתיה²⁰.

20) ולענין הנדון האם מצטרפים העומד או הפרוץ שבכל היקף המחיצות, דעת הערוך השלחן (ס"ג ו-כט, וסי' שסג ס"ז) שהם מצטרפים בין לענין עומד מרובה ובין לענין פרוץ מרובה, אלא שצריך על כל פנים שיהיה מקצת דופן בכל צד, שאם לא כן אין ברוח זו כלל מחיצה, וכן נראה דעת המרכבת המשנה (פ"ז מהל' שבת ה"ט). מאידך, דעת החו"א (א"ח סי' ע ס"ק ז, וסי' עה ס"ק ג-ה) שאין מצטרפים עומד מרוח אחת לעומד שבחברתה, אלא דנים בכל רוח לעצמה את העומד שבה כנגד הפרוץ שבה. וכן משמע מהמשנ"ב שלא מצטרפים את העומד שבשתי הרחות השלמות למחיצה שברוח השלישית, אלא צריך שיהיה העומד מרובה.

המשך בעמוד הבא

ביאור הלכה סי' תרל ס"ה ד"ה העשויות בסוף

ביאור הלכה סימן תרל

סעיף ה

* העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח וכו' - הנה לכאורה העתיק המחבר בזה את דברי הברייתא השנויה בגמרא יתירה שבת על סוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ משא"כ בסוכה והנה לפי מה שביארו הט"ז ומ"א את דברי השו"ע שכתב שכשתצטרף כל הפרוץ וכו' דהיינו דוקא עם הפירוץ שיש בשתי הדפנות ובשתי הדפנות השלימות עומד שבהן מרובה על הפרוץ כפירוש"י קשה דא"כ גבי שבת נמי לפי מה דקי"ל לגבי שבת צורת הפתח הוי כסתום וכ"ש לבוד דבודאי הוי כסתום בכל מקום וגם קי"ל דשלש מחיצות בודאי הוי רה"א א"כ גבי שבת נמי יהיה מן התורה רה"י בכהאי גוונא ועל רש"י גופא לא קשה לי דרש"י פירש משא"כ בסוכה דסגי ליה בשתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח וכו' ר"ל וקאי זה על דינא דאורייתא דסגי בטפח ואינו צריך צוה"פ כמו שכתב הב"ח ובאופן זה בשבת בודאי אינו רה"י אם יצטרף עוד פרצות בשתי הדפנות השלימות עד שבפרצה הגדולה שיש בדופן

השלישי עם אלו הפרצות יחד לא יהיו עומד מרובה על הפרוץ אבל לפי מה שכתב השו"ע בעשיית כמין ג"ם בטפח וצורת הפתח קשה ואף את"ל דבשבת נמי אף דשלש מחיצות הוי דאורייתא מ"מ מצטרף הדופן רביעית הפתוחה עם הפרצות הנמצאות בשלש הדפנות ג"כ קשה דהלא בס"ה יש עומד מרובה על הפרוץ דהלא תחת דופן רביעית הפתוחה יש דופן ג' שנעשה ע"י לבוד וצוה"פ ועוד יש ב' דפנות שעומדן מרובה על הפרוץ וי"ל דבסוכה הלא די אם בדופן השלישי יש טפח מרווח וגם צורת הפתח עד השלמת ז' טפחים אף דהדופן גדולה ורובו פרוץ ובפרט אם נצרף לזה הפרצות הקטנות שיש בשתי הדפנות בודאי יהיה הפרוץ מרובה על העומד מ"מ שרי ובשבת כהאי גווני אין שם רה"י עליה:

רמב"ם פט"ז שבת הט"ז

רמב"ם הלכות שבת פרק טז

הלכה טז

כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה, אבל אם היה פרוץ כעומד הרי זו מותרת, ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות, אבל עשר אמות הרי היא כפתח, ואם היה לפרצה זו צורת פתח אף על פי שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה, והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד.

חי' הר"ן יא. סוף ד"ה שכן - וכל רש"י עד הסוף

שכן התרתה אצל פסי ביראות לדברי הכל. וא"ת ואמאי לא פריך ליה מדופן שלישית ורביעית אליבא דכולי עלמא ולימא הכי, מה ליתר מעשר שאוסר ברוח שלישית ורביעית שבמבוי ואינו ניתר בצורת פתח, תאמר בפרוץ מרובה שבדופן רביעית ניתר אפי' בלחי, ואפי' בדופן שלישית ניתר בצורת פתח, דהא רב גופיה פריך לעיל⁵⁶ כת"ק דאמ' דמבואות המפולשין עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן⁵⁷. ולדידי לא קשיא דהיינו נמי דאמרי' ופרוץ מרובה על העומד האוסר במבוי משום דאיסורא דחצר תליא בפרוץ מרובה על העומד באחת משלש דפנות שהם דאורייתא, אבל מבוי לא תלי איסוריה בהכי דהא מבוי המפולש אפי' עומד מרובה על הפרוץ באותן רוחות שהוא מפולש בהם צריך צורת פתח וחצר לא בעיא מידי אלא נתרת בעומד מרובה על הפרוץ אלמא מבוי לאו בפרוץ מרובה על העומד תלי איסוריה; וטעמ' דמלתא שמתוך שרגל הרבים מצויה בו כל שהוא מפולש אפי' עומד שבו מרובה על הפרוץ הצריכוהו צורת פתח, ולפיכך מתוך חומר שהחמירו בו בעומד מרובה על הפרוץ השוו מדותיהן והקילו אפי' בפרוץ מרובה על העומד שהוא ניתר בצורת פתח, ומשום הכי ליכא למפרך ממבוי כלל, ולהכי פרכינן מפסי ביראות שהוא כעין חצר. וכתב רש"י ז"ל חצר שרובה פתחים וחלונות מארבע רוחותיה, ונ"ל דהוא הדין באחת משלש מחיצות דהו דאורייתא, אלא לרבנותא נקט הכי דאפי' דופן רביעית דלא צריכה מדאורייתא מצטרפא בהדי שאר דפנות לשוויי פרוץ מרובה על העומד.

עומד מרובה משני צדדים ואתי אוירא וכו'

גמ' טז: אמר רב המנונא ... במים

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף טז עמוד ב
גמרא. אמר רב המנונא אמר רב: הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי - הוי עומד. בעי רב המנונא: בערב מאי? - אמר אביי, תא שמע: שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח, שיהו הכל עשרה טפחים. ואי איתא - למה לי יתר על טפח? ליעביד פחות משלשה וחבל משהו, פחות משלשה וחבל משהו, פחות מארבעה וחבל משהו! - ותיסברא, האי פחות מארבעה היכא מוקים ליה? אי מוקים ליה תתאי - הוה ליה כמחיצה שהגדיים בוקעין בה, אי מוקים ליה

עילאי - אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. אי מוקים ליה במיצעי - הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות. שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד! אלא רב המנונא הכי קא מיבעיא ליה: כגון דאיייתי מחצלת דהוי שבעה ומשהו, וחקק בה שלשה ושבק בה ארבעה ומשהו, ואוקמיה בפחות משלשה. רב אשי אמר: מחיצה תלויה איבעיא ליה, כדבעא מיניה רבי טבלא מרב: מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה? אמר ליה: אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, קל הוא שהקלו חכמים במים.

גמ' י: עד לא אטרחוה רבנן

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף י עמוד א
והרחב מעשר ימעט. אמר אביי, תנא: והרחב מעשר ימעט, רבי יהודה אומר: אינו צריך למעט. ועד כמה? סבר רב אחי קמיה דרב יוסף למימר: עד שלש עשרה אמה ושליש. וקל וחומר מפסי ביראות, ומה פסי ביראות שהתרתה בהן פרוץ מרובה על העומד - לא התרתה בהן יותר משלש עשרה אמה ושליש, מבוי שלא התרתה בו פרוץ מרובה על העומד - אינו דין שלא תתיר בו יותר משלש עשרה אמה ושליש? והיא הנותנת, פסי ביראות שהתרתה בהן פרוץ מרובה על העומד - לא תתיר בהן יותר משלש עשרה אמה ושליש, מבוי שלא התרתה בו פרוץ מרובה על העומד - תתיר בו יותר משלש עשרה אמות ושליש! אי נמי לאידך גיסא: פסי ביראות דאקילת בהו חד קולא - אקיל בהו קולא אחרינא, מבוי - כלל כלל לא. תני לוי: מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה באמצעיתו, ודיו. הוא תני לה והוא אמר לה: דאין הלכה כאותה משנה. איכא דאמרי, אמר שמואל משמיה דלוי: אין הלכה כאותה משנה. אלא היכי עביד? - אמר שמואל משמיה דלוי:

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף י עמוד ב
עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות, ומעמידו לארכו של מבוי. אי נמי כדרב יהודה, דאמר רב יהודה: מבוי שהוא רחב חמש עשרה אמה - מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. ואמאי? יעשה פס אמה ומחצה, וירחיק שתי אמות, ויעשה פס אמה ומחצה. שמע מינה: עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות - לא הוי עומד! - לעולם אימא לך הוי עומד ושאני הכא - דאתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה. - ויעשה פס אמה, וירחיק אמה, ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה, שמע מינה: עומד כפרוץ - אסור! - לעולם אימא לך מותר, ושאני הכא - דאתא אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא - ומבטל ליה. - וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה, וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה! - אין הכי נמי, וכולי האי לא אטרחוה רבנן.

ריטב"א טז: ד"ה והא

והא אתיא כרשב"ג דאמר פחות מד' אמרינן לבוד. פי' דאלמא לדידיה אפילו שלשה או יותר עד פחות מד' טפחים לא הוי מידי דחשיב וראוי הוא שיפסל כשהפרוץ מרובה.
ואיכא למידק היאך אפשר לומר דמציעתא רשב"ג היא והלא לרשב"ג כיון דכל פחות מד' טפחים כלבוד דמי אין לו לפסול כלום מג' ועד פחות מד' טפחים עומד ואפילו כשהפרוץ מרובה על העומד אלא כשיש בפרוץ [ד' טפחים דפחות מד' לרשב"ג כפחות] מג' טפחים לרבנן, וכי תימא דאנן לאו כרשב"ג ממש אוקימנן לה למציעתא השתא, אלא דהאי תנא סבר לה כותיה בענין שאין ג' טפחים דבר חשוב כד' טפחים למשרייה לעומד כשהפרוץ מרובה אבל לא סבר לה כוותיה בענין לבוד ממש, א"כ מאי תריץ לן אביי דלעולם רבנן היא וכו' דהא היינו דסברינן מעיקרא ואפילו הכי הוה קשיא לן, וכי תימא דמעיקרא סבירא לן דמציעתא [לאן] רבנן היא כלל אלא תנא אחרינא דאזיל קצת בשיטתא דרשב"ג כדכתיבנא, ואתא אביי למימר דרבנן נמי אפשר לאוקומה להאי סברא, מהיכא אתיא לן מעיקרא דנימא דהוא תנא אחרינא דלא תהוי כרבנן, כיון דסבירא לן דאיכא תנא דאפשר דס"ל כרשב"ג לענין למשריא כנגדו ולא סבר לה כותיה

לענין לבוד, אף ברבנן גופיהו הוה מצינן למימר הכי דאמאי לא, ואי הוה ס"ד דלרבנן לא אפשר למימר הכי מה טעם חידש לנו אב"י לומר דאפשר לאוקמה כרבנן, זו ודאי קושיא חמורה, ובתוספות ובפירוש הראב"ד ז"ל לא העלו בה פירוש נכון.

והנכון בזה מה שקבלתי מפי הרב מורי ז"ל דהשתא ודאי סבירא לן מילתא כפשוטה דמציעתא רשב"ג ממש דאמר פחות מד' אמרינן לבוד ומציעתא הכי קתני כל שהוא עומד שלשה ומשלשה ועד פחות מארבעה טפחים צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו דעד ארבעה טפחים דהיינו ארבעה טפחים שלמים שיצאו מתורת לבוד, כדי שלא נצטרך להשמר שלא יהא פרוץ כעומד או (עומד מרובה על הפרוץ) [פרוץ מרובה על העומד] דכל היכא דאיכא לבוד אפי' פרוץ מרובה מותר והיינו דקתני כדי שלא יהא פרוץ כעומד, והשתא אתי שפיר מאי דאמרינן דרישא כרבנן שסוברין דכל שיש שלשה טפחים שיעור זיקורו של גדי יוצא מתורת לבוד ומציעתא רשב"ג שסובר שאין לבוד תלוי בזקירת גדי אלא בד' טפחים שהוא דבר חשוב ושלם, הכין הוה ס"ד.

ואתא אב"י למימר דאפשר לאוקומי מציעתא כרבנן ומודו רבנן דד' טפחים חשיבי טפי מג' טפחים לענין להתיר כנגדו וכדמפרש ואזיל, ורבא אמר דכולה רשב"ג היא ומודה רשב"ג ברישא דמן הצד אין עושין לבוד בג' טפחים כיון שמזדקק בהם הגדי בבת ראש.

ולפום פשטה דלישנא דרבא [דפסיק] ואמר דכולה רשב"ג נראה דפליג אב"י בענין פרצה דלרבנן כל שיש בו ג' טפחים כיון דחשיב לצאת מדין לבוד ואפילו למעלה, כך דינו לענין עומד ופרוץ כדין ארבעה לרשב"ג ואפילו בפרוץ מרובה מותר לזרוע כנגדו, וכן דעת ר"י ז"ל, והראב"ד ז"ל כתב כן דרבנן פליגי וקי"ל כרבנן, וא"ת והא אשכחן לרבא לעיל גבי בין הלחיים דמפליג בין ד' לפחות מד' טפחים לפי שיטת ר"י ז"ל שכתבנו שם, וי"ל דלא דמו דהתם כל שיש בו ד' טפחים שהוא שיעור רשות היחיד או שיעור כרמלית אינו דין שיתבטל כלפי פנים, אבל כשאין בו ד' טפחים אינו רשות כלל אלא כמקום פטור שהוא מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים, אבל הכא לענין פרוץ כעומד כל שיצא מתורת לבוד ראוי שלא יגרע כחו מפני הפרוץ לגבי כלאים כיון שאינו עושה ערבוביא.

ואסיקנא דהלכתא כרב פפא דפרוץ כעומד מותר לכל דבר בין לענין שבת בין לענין סוכה, דכולהו כי הדדי נינהו להאי ענינא כדמוכח שמעתין להדיא.

ושמעין משמעתין דכל היכא דאיכא עומד כפרוץ דינו כעומד מרובה לכל דבריו, ואפילו היכא דאיכא אורא דהאי גיסא ומהאי גיסא דנפיש כל חד וחד כעומד לא מיבטיל ליה לעומד, ממתניתא דלעיל דמכשר פרוץ כעומד ואע"ג דאיכא אורא מהאי גיסא ומהאי גיסא, וטעמא דמילתא דלא שייך למימר הכי אלא בעומד מרובה משתי רוחות דאיכא חד אורא דחד גיסא [דנפיש] מן העומד (דשתי רוחות) הא לאו הכי לא, ואפילו בהיכא אליבא דהלכתא לפום מאי דכתיבנא לעיל לא שייכא בעומד מרובה משתי רוחות ודכוותה, אבל בעומד מרובה מרוח אחת או עומד כפרוץ מכיון דסבירא לן שהוא כעומד מרובה בהא ליכא למאן דאמר.

ס"י שסג ס"ד

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שסג

סעיף לג

מבוי (קלג) שהוא רחב כ' אמות, לא עושה לה פס (קלד) רחב ד' אמות <כד> ומעמידו באמצע וחשוב כל צד מצדי הפס כמבוי בפני עצמו, (קלה) גא' כיון שאורך הפס ד' אמות, ויתן קורה (קלו) בראשו; לג') וצריך ליהרר שתהא

הקורה (קלז) נב' מונחת על הפס, (קלח) או תוך ג"ט. וצריך שיהא בכל מבוי משנים אלו שהפס מפסיק ביניהם בתים וחצרות פתוחים לתוכו (קלט) <כה> וכל תנאי (מבוי). (קמ) ומה שמן הפס עד כותל האמצעי של מבוי יש לו דין מבוי עקום, שהרי אלו שני המבואות (קמא) מתעקמים ובאמצע פתוחים (קמב) בשני ראשיהם לרשות הרבים. הגה: לו יש אומרים (קמג) דאין לו דין מבוי עקום <כו> א"כ יש מן הפס עד כותל האמצעי * (קמד) יותר מעשר אמות (הרא"ש ור' ירוחם וטור).

סעיף לד

(לב) עוד אפשר לעשות תיקון אחר למבוי שהוא רחב כ' אמות, שירחיק ב' אמות מהכותל (קמה) <כז> ויעשה לז' פס רחב שלש אמות, ויעשה כן גם בצד השני (קמו) וישאר פתח רחב עשר אמות, נג' לד') או ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכן יעשה בצד השני, או ירחיק שתי אמות ושני טפחים ויעשה פס שתי אמות וד' טפחים וכן יעשה בצד השני, (קמז) וכן כל כיוצא בזה ובלבד שהפס יהא יתר על האויר שבינו לכותל, דאם לא כן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. (קמח) וצריך ליזהר לח דלא לשבוק פתחא רבא ועייל בזוטא, (קמט) שאם עשה כן נד' בטל תיקון המבוי אלא אם כן עשה נה' צורת פתח (קנ) לזוטא.

משנה ברורה סימן שסג

(קלג) שהוא רחב כ' אמות - ומיירי[קכא] שאינו רוצה לעשות צוה"פ בפתח המבוי דזה מהני אפילו רוחב המבוי כמה כדלעיל בסוף סכ"ו:

(קלד) רחב ד"א - ובפחות מכאן[קכב] לא מהני אע"פ שכל צד הוא פחות מיו"ד[קכג] דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה משא"כ כשעושהו רחב ד"א כשיעור משך כותל מבוי וכנ"ל בסכ"ו[קכד] אין אויר שמכאן ומכאן יכול לבטלו שאין אויר יכול לבטל כותל מבוי. ומש"כ ומעמידו באמצע היינו לארכו של מבוי:

(קלה) כיון שאורך וכו' - וצריך ג"כ[קכה] שלא יהיה הפס נמוך מעשרה טפחים וכדין כותל של מבוי וכנ"ל בסכ"ו: (קלו) בראשו - היינו שיגיע מכותל אחד של מבוי עד הכותל שכנגדו כדי להתיר שני הצדדים וה"ה שיכול לתקנן[קכז] ע"י לחיים לחי מכאן ולחי מכאן או לחי באחד וקורה באחד [היינו שראש אחד על כותל המבוי וראשו השני על הפס] כשאר מבואות:

(קלז) מונחת על הפס וכו' - לאפוקי אם הפס נמוך אף שהקורה מגעת מכותל זה עד הכותל שכנגדו לא מהני דהרי ע"י הפס נחשב כשני מבואות דהוא חשוב ככותל וא"כ כל מבוי אין הקורה שלו מונח רק על כותל אחד: (קלח) או תוך וכו' - דהוי כלבוד:

(קלט) וכל תנאי מבוי - המבואר לעיל בסכ"ו דלא"ה דינו[קכז] כחצר ואין קורה מועיל בו אלא[קכח] שני לחיים של משהו בשני צדיו כמבואר לעיל בס"ב:

(קמ) ומה שמן הפס וכו' - ר"ל חוץ תיקון הקורה שעושה בפתח המבוי צריך לעשות עוד תקון בסוף אורך הפס כדין מבוי עקום המבואר בסימן שס"ד סוף ס"ג[קכט] ואפי' אין שם עשר אמות מן סוף אורך הפס עד כותל האמצעי: (קמא) מתעקמים ובאמצע פתוחים - צ"ל מתעקמים באמצע ופתוחים:

(קמב) בשני ראשיהן לר"ה - וע"כ צריך לעשות צוה"פ[קל] בסוף אורך הפס עד כותל האמצעי כנגדו ודמי כמו שהיה עושה פס לאורך כל המבוי:

(קמג) דאין לו דין מבוי עקום וכו' - דאע"ג דמבואר לקמן בסימן שס"ד במבוי עקום שעשוי כמין ח"ת אפילו אין מפתיחת עקמימותו עד כותל האמצעי עשר אמות נמי צריך שם תיקון[קלא] שאני התם דהוא עקום ממש אבל הכא יש לומר שע"י הפס נעשים כשני מבואות שמחולקים לגמרי עד סופם ואף דאין הפס מגיע עד כותל האמצעי מ"מ כיון דאין מן סוף הפס עד כותל שכנגדו יותר מיו"ד אמות נחשב כפתח ודמי כשני מבואות שמחולקים לגמרי אלא שיש פתח מאחד לחבירו משא"כ ביותר מעשר אמות א"א לומר דהוי כפתח וע"כ דינו כמבוי עקום ולדינא הסכימו[קלב] האחרונים דהעיקר כסברא הראשונה ועיין בבה"ל:

(קמד) יותר מעשר אמות - כצ"ל:

(קמה) ויעשה פס רחב ג"א - דנעשה עי"ז עומד מרובה על הפרוץ שבצדו ונחשב כסתום ואע"ג דבעלמא קי"ל דפרוץ כעומד נמי שרי כמבואר בשס"ב ס"ט שאני הכא דהוא פרוץ גם מצד השני ובכגון זה דשוין אמרינן[קלג] אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה:
(קמו) וישאר פתח רחב עשר אמות - ומ"מ צריך[קלד] לחי או קורה להתיר המבוי דלא עדיף משאר מבואות דעלמא. ונותן הקורה[קלה] רק על שטח העשר אמות [וכן כשעושה הלחי יעמידו בראש העשר אמות] דמן הפסין ולהלן עד הכתלים ניתרין בלא"ה משום עומד מרובה על הפרוץ:
(קמז) וכן כל כיו"ב - דהיינו שירחיק ארבע אמות מהכותל ויעשה פס של שש אמות [רש"י]:
(קמח) וצריך ליהרר וכו' - אבל[קלו] מן הסתם אין חוששין שמא ילכו בקטן ויניחו הגדול שחזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בקטן:
(קמט) שאם עשה כן וכו' - ר"ל שעי"ז[קלז] יתבטל תורת פתח מן הגדול ובטל הלחי או הקורה המתקן בו ונמצא מבוי זה בלא תיקון:
(קנ) לזוטא - עיין בחידושי רע"א שמתמה מאי מהני במה דעושה צוה"פ לזוטא אחרי שנתבטל תורת פתח מן הגדול והנכון כמו שכתב בספר תפארת שמואל שט"ס הוא וצ"ל לרבא והשתא אתי שפיר דאחרי שנעשה צוה"פ לא נתבטל שם פתח ממנו אף אם לא ילכו בו:

מג"א סי' שסג ס"ק ט"ז

מגן אברהם סימן שסג
טז (פמ"ג) (מחה"ש) כדי לקבל אריח. ואם המבוי רחבה י' אמות צריך לקבל י"ח אריחים דהוא ט' אמות דבט' אמות וב' משהוין סגי אורך הקור' ומב' קצותיו אמרי' לבוד כמ"ש סכ"א וכ"ה

מג"א שם ס"ק לה ורע"א שם

מגן אברהם סימן שסג
לה (פמ"ג) פס רחב ד'. אבל פחות מכן לא מהני אע"פ שכל צד הוא פחות מ' דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי' כמ"ש ס"ד:

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן שסג

סעיף לג

[מג"א ס"ק לה] דאתי אוירא. כן הוא ברש"י ד"ה אין הלכה. אבל תמוה לי מאי צריך לזה. הא בלא"ה כיון דלא נעשה ב' מבואות לו יהיה דמקום הפס ממעט להאזיר הא מ"מ עדיין המבוי רוחב יותר מ' אמות ע"י ב' האזירים. דהאזירים הם כ' אמות פחות מקום הפס ורק ע"י פס נחלק המבוי ונעשה ב' מבואות. והרי במאי דפרכי' אח"כ ואמאי יעשה פס אמה וכו' ולא ידע לסברא דאתי אוירא מהאי גיסא וכו'. ואעפ"כ לא הי' מהני פס כ"ש באמצע. א"ו כנ"ל. וצלע"ג:

אי מוקי לה עילאי אתיא אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. אע"פ שכתבתי למעלה דלא אמרי' אתי אורא דהאי גיסא ומבטל ליה אלא באור שבאותו דבר עצמו אבל מעלמא לא, ה"מ מן הצד אבל אור שלמעלה כיון דרשות היחיד עולה עד לרקיע כאור של מחיצה דמי²⁶.

אי מוקי לה בי מצעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות ולא הוי עומד. מהכא משמע דמסקנא דשמעתא דלא הוי עומד²⁷, ואע"ג דלעיל²⁸ גבי ההיא דיעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות מהדרינן לאוקומי דהוי עומד. דחויא בעלמא היא, כלומ' דאי מההיא ליכא למשמע מינה, ומיהו הא דהכא עיקר. והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אצטריכינן להאי טעמ' תיפוק לי דאתי אורא דלמעלה ואורא דפחות מארבעה שבאמצע המחיצה ומבטל ליה לעומד שלשה שבינתיים²⁹. תרץ הרשב"א ז"ל דאין הכי נמי, אלא דניחא ליה לתלמודא לאשמעינן אגב אורחיה האי דינא כיון דקושטא הוא. ומסתברא דכל היכי דאמרי' אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לה, העומד נחשב כפרוץ ומצטרף להיות

(21) כ"ה ברשב"א בריטב"א ובבעל המאור. (22) ליתא לפנינו, אבל נמצא בתוס' רבינו פרץ (כ"י), וכ"כ ההשלמה וכיון לזה הגאון יעקב. (23) ר' בריטב"א שהק' לדעה הראשונה, שהיא דעת הראב"ד, מלעיל דף ט, א שמחלקים בבין הלחיים בין ד' לפחות מד' טפחים, ועי"ש תירוצו. (24) חולין כט, א. (25) כ"ה ברשב"א ובריטב"א, באור זרוע סי' קכד ובתוס' הרא"ש, והשוה תוס' ד"ה והלכתא. (26) כ"כ הרשב"א לעיל דף י, ב סד"ה שמעת מינה, וקרוב לזה כתב הריצב"א הובא שם ברשב"א ובתוס' ד"ה ואצבעיים. (27) וכ"ה שיטת הרשב"א בחדושו כאן ובספרו עה"ק שער ב' ב'; אבל עי' בתוד"ה "אי" דדוקא היכא די' פרוץ משני צדי העומד ועי"כ אמרינן דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטל ליה לא הוי עומד אבל בלא"ה הוי עומד בכל גווני, וכן הוא מפורש באור זרוע ס"ס קכו ובריטב"א. (28) י, ב. (29) כן הקשה גם בתוס' הרא"ש.

פרוץ מרובה על העומד, וכן נמי אם בין שתי הפרצות והעומד שבינתיים הוא יותר מעשר חשבינן לה להך מחיצה כנפרצה יותר מעשר דמבטל ליה לגמרי משמע, אבל בעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות דאמרי' דלא הוי עומד אפשר דלא הוי דינא הכי, דאנן לא אמרינן אלא דהני עומדין לא מבטלי ליה לפרוץ אבל דנחשבינהו פרוץ לא אמרינן. הלכך אם יש באותה מחיצה עומד מרובה במקום אחד מאותו הפרוץ בהכי סגי, ולא בעינן עומד מרובה מאותו הפרוץ ומן העומדים הקטנים³⁰.

רב אשי אמ' מחיצה תלויה קא מבעיא ליה. כתב הראב"ד ז"ל דמדנדי רב אשי מהך אוקימתא קמייתא דעבדינן לבעיא דרב המנונא משמע דסבירא ליה דדוקא בהא הוא דאיכא לספוקי אבל בההיא לא, דכיון דעומד מרובה בשתי הוא עומד הוא הדין בערב³¹.

מתנ' בשיירה דברו חכמים. מפרש"י בגמ' דלשיירה דוקא נותנין להם כל צרכן, אבל ליחיד אין נותנין אלא בית סאתים. וא"ת וכיון דליחיד אין נותנין אלא בית סאתים, ש"מ דהנך מחיצות כקרפף שלא הוקף לדירה חשבינן להו, וכיון שכן אפי' לשיירה אמאי נותנין להם כל צרכן, דהא סתמא קאמרינן יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אין מטלטלין בו אלא בארבעה אמות לא שנא יחיד ולא שנא רבים; י"ל דמיירי בשבאו לשבות שם, וכל כי האי גונא נותנין לשיירה כל צרכן אפי' בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה. והכי איתא בתוספתא³², שיירה ששבתה בתל גבוה עשרה, או בנקע עמוק עשרה, בגנה מוקפת גדר גבוה עשרה טפחים, מטלטלין בתוכה, ובלבד שימלאו את כולה ולא ישיירו בה בית סאתים, אלמא דשיירה שבאה לשבות מותרת לטלטל אפי' בקרפף יתר מבית סאתים³³. ולרבנן נמי דאמרי דלא דברו בשיירה אלא בהווה, היינו לומ'

(30) החזו"א עירובין סי' ד' ס"ק א וס"ק ה זכה לאסוקי אליבא דהלכתא כל הדינים הנ"ל ממש כמו שהעלה פה רבינו הר"ן ז"ל. ברם ממש"כ הרשב"א לעיל דף י', ב ד"ה שמעת מינה, משמע שחולק ע"ז, שכתב שם: "ובודאי אלו נפרץ המבוי מצדו בשני מקומות כגון זה, ויש בין שתי הפרצות יותר מעשר ואין בעומד יתר על כל אחד ואחד משני האוירין של הפרצות אנו אומרים בזה אתיא אוירא דהאי גיסא דפס שבנתים ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה והוויא ליה פרצה יתירה על עשר ואין הקורה מתירתו", ומזה שמצריך ששני הפרצות ביחד הן יותר מעשר משמע שאין העומד המתבטל מצטרף. (31) כ"כ ברשב"א ובריטב"א. (32) עירובין פ"ב, ג. (33) זו היא כשיטת הרשב"א בחדושו ובעה"ק שער ג' ג' והריטב"א דהיתר של שיירה לא הוי רק לגבי מחיצת שתי או ערב אלא גם לגבי קרפף שלא הוקף לדירה, ולדבריהם התיירו אפי' במחיצה של עומד מרובה על הפרוץ גם כשאין על הפרצה שם פתח, וכ"מ ברמב"ם (הל' שבת פט"ז הי"ב) שכל מחיצת ארעי התיירו לצורך שיירה. ועי' ברשב"א ובריטב"א שמביאים גם הם ראייה לדבריהם מתוספתא זו, וכן מוכיחים מלקמן פר' כל גגות צג, א "אמר רב יהודה ג' קרפיפות זה בצד זה וכו'".

רשב"א י: ד"ה הכי קאמר

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף י עמוד ב

שמעת מינה עומד כפרוץ לא הוי עומד. וכדרב הונא ברי' דרב יהושע. ואיכא למידק והא אמרי' דאפילו עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד וכ"ש עומד כפרוץ דאיכא תרתי לטיבותא דעומד כפרוץ ועומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, ומסתברא דהכי קאמר ליה כיון דלא אמרו שיעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומרחיק אמה ויעשה פס אמה דהכא איכא עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות וליכא אוירא דמרובה על הפס משני צדדין דמבטל לי' ש"מ דאפי' עומד כפרוץ לא הוי עומד וכ"ש עומד מרובה משתי רוחות דלא הוי עומד וחדא דאית בה תרתי קאמר ליה, ומשני לי' לא כמו שאתה סבור אלא אפי' אוירא דכוותיה מחד גיסא ואוירא דטפי מיני' מאידך גיסא מבטלי לי' ולעולם בעלמא דליכא אוירא הוי עומד, וקשיא לי אשמעתין כיון דאסיקנא דאמרי' אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי לי' לעומד דאינו יתר על אחד משני האוירים א"כ הא דאמרי' לעיל מבוי שנפרץ בין מצדו בין מראשו בעשר מראשו היכי משכחת לה מי נימא דוקא בשנשאר בנתים עומד מרובה מעשר דאי לא אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דרחב פתח המבוי שתחת הקורה, וי"ל דהתם אפי' בפרוץ מרובה על העומד שרי ושאי התם דסוף מבוי הוא וכענין ההיא דאביי דלעיל דמשני לי' לרב יוסף כדרב אמי ורב אסי דמבוי שנפרץ מצדו, אבל הכא דתחלת מבוי שאנו באין לתקנו כדי להכשירו עכשיו צריך שיהא העומד מרובה על הפרוץ כדי שלא יהא האויר שמכאן ומכאן מבטלין אותו ואפי' נתן קורה על צד זה ועל צד זה אינו מועיל וכ"ש אם נתן על צד האחד לבד שאין הקורה מתרת שני פתחים וכמו שאמרנו למעלה, ואם תאמר א"כ דרב אמי ורב אסי היכי משכחת לה דהא אמרינן מבוי שנפרץ מצדו אם נשתייר שם פס ארבעה מתיר פרצה עד עשר כלומר דעדיין מבוי הוא וקורה מונחת ע"ג מבוי איכא והיא מתרת כל הפתחים, ולפום מאי דאמרין בשמעתין היכי דמי אי בשנשאר עדיין באותו כותל שנפרץ עומד מרובה על הפרוץ אין אנו צריכין להכשירה של קורה לצד זה דמעצמו הוא מוכשר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ מרובה על העומד היאך קורה זו מתרת והלא אין הקורה מתרת שני פתחים דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי', וי"ל דהתם בשהעומד מרובה על הפרוץ וכיון שכן כל אותו דופן נכשר בכך, והא דאמרי' אם נשתייר שם פס ד' מתיר פרצה עד עשר לאו למימר שתהא הקורה מתרת ממש אותה פרצה דהא אינה צריכה היתר אלא לומר שעדיין נשאר שם כשיעור מבוי מוכשר וכיון שכן כל המבוי מוכשר ובלבד שלא תהא שם פרצה רחבה מעשר, וא"נ התם סוף מבוי הוא וכמו שאמרנו למעלה וכדמתכשר בטענה זו אפי' בפס ארבעה בלבד כדעת אביי דקיי"ל בההיא כוותי':

וא"נ יש לי לומר דלא אמרי' אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא אלא באויר דמבוי גופי' בלחוד כיון דמיניה הוא חשוב לבטולי עומד מועט שבו אבל אויר דמבוי גופי' ואויר דחוצה לו לא דאויר דחוצה לו דלאו מיניה לא חשוב לבטולי עומד דמבוי, ובודאי אלו נפרץ המבוי מצדו בשני מקומות ויש בין שתי הפרצות יתר מעשר כגון זה ואין בעומד יתר על כל אחד ואחד משני האוירין של הפרצות אנו אומרים בזה אתי אוירא דהאי גיסא דפס שבנתים ואוירא דהאי גיסא ומבטל לי' והויא לי' פרצה יתירה על עשר ואין הקורה מתירתו, וא"ת והא משמע לקמן גבי חבלים דאפי' אוירא דלמעלה מהם מצטרף לבטל כדאמרי' התם אי מוקמת לי' עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטלי לי', י"ל דהתם כיון דאויר שלמעלה מן החבלים עד לרקיע חשוב מהן דרשות היחיד עולה עד לרקיע זה כאוירן ממש ומצטרף לבטל. ורבי יצחק ב"ר אברהם ז"ל פי' דלא אמרי' אוירא מבטל אלא אויר העומד ליסגר או לגדר בין בדלת בין בגדר כפרצת המבוי ופתחיו אבל אויר אחרינא לא, וההיא דחבלים כיון דרשות היחיד הוא כעומד ליסגר דמי, וקרובין דברי לעלות עם דבריו לטעם אחד:

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף יט עמוד ב

הכי קאמר זו תורת מחיצה עלי' ופרצתה בעשר ואלו תורת פסין עליהן ופרצתן בשלש עשרה אמה ושליש. ואיכא למידק היכי קאמר ר' יהודה זו תורת מחיצה עליה ופרצתה בעשר והא קתני בפ"ק הרחב מעשר ימעט ור' יהודה אומר אינו צריך למעט, ומסתברא דר' יהודה לא קאמר אלא במקום שיש שתי מחיצות גמורות כמבוי המפולש או שני בתים בשני צידי רשות הרבים דכיון דאיכא שתי מחיצות הו"ל לר' יהודה רה"י גמורה והלכך מכאן ומכאן דאינו צריך אלא לחי וקורה מדרבנן אפי' ביתר מעשר נמי ואפי' עד שלש עשרה אמה ושליש סגי לי' בלחי וקורה דומיא דפסי ביראות אבל הכא דאיכא לשתי המחיצות פרצות ואתה צריך להתיר מצד עומד מרובה על הפרוץ שאין אנו מתירין אלא פרצה כעין פתח לעולם אין מתירין בהן פרצה יתירה על עשר דכל שהיא יתירה על עשר נפקא לה לכ"ע מתורת פתח ואין עומד מרובה מתיר כנגד הפרצה, ותדע לך דאפילו ר' יהודה מודה בדבר זה מדתנן בפ"ק שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה כלי בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שלא יהו פרצות [יתירות] על הבנין כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מיכן אסור והא מתני' משמע דברי הכל מדלא פליג בה ר' יהודה, ומשמע נמי לכאורה דר' יהודה תני לה מדקתני בסיפא בשיירא דברי ר' יהודה אלמא כלה מתני' עד הכא ר' יהודה תני לה, ובמתני' דחלון נמי לא פליג בה ר' יהודה וקתני נפרץ הכותל עד עשר אמות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד מפני שהוא כפתח יתר מיכן מערבין שנים ואין מערבין אחד דאלמא לכ"ע פרצה יתירה על עשר אינה נידונית משום פתח ואין עומד מרובה מבטלה, ומתני' דשלש מדות במחיצה נמי דאייתי לעיל בפ"ק דקתני ובלבד שלא תהא פרצה יתירה על עשר משמע דכ"ע היא, דלא מפקינן כל הני מדר' יהודה, אלא מסתברא כדאמרן:

תוס' יז: ד"ה וארבעה ותוס' ישנים וחי' הר"ן

תוספות מסכת עירובין דף יז עמוד ב

וארבעה פשוטין - וליכא למימר הכא דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי ליה דלגבי עולי רגלים הקילו ואוקמא אדאורייתא [ואפשר דדוקא בפשוטין דרחבי' אמה לא אמרי' מדאורייתא דלא אתי אוירא ומבטל ליה דהא גבי עמודי החצר פירש בריש מס' דאתי אוירא ומבטל להו מדאורייתא ת"י].

רבנן דינייהו אדינא דאורייתא.

ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין. וא"ת והיכי מהנו פשוטין באמצע נימא
אתי אורא דהאי גיסא ואורא דהאי גיסא ומבטל ליה. תרצו בזה דמקולי פסי
ביראות שנו כאן, דאע"ג דבעלמא אמרי' דאורא דהאי גיסא³ ומבטל ליה הכא
לא אמרי' הכא⁴. ונ"ל דהיינו טעמ' משום דכיון⁵ דלא אמרינן אתי אורא דהאי
גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה אלא היכי שאחד מן האורין מרובה על העומד
אוסרתה, אבל בפסי ביראות שפרוץ מרובה על העומד ניתר בהן הרי הוא כאלו
היה עומד כפרוץ דלא שייך למימר ביה אתי אורא דהאי גיסא ומבטל ליה⁶.

(1) דף טו, א סד"ה איתמר. (2) ראה בפסקי הרי"ד דף כ, א מה שחידש בזה. (3) צ"ל:
אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא. (4) עי' תוד"ה וארבעה. (5) מלה זו יש למוחקה.
(6) לישב זה כוון הקרן אורה, ולפי שיטה זו מבואר דדינא "דאתי אורא דהאי גיסא
ודהאי גיסא ומבטל ליה" הוא מדאורייתא, אולם ר' ברשב"א לקמן יט, ב ד"ה "הכי קאמר"
דמסיק מחמת קושיא זו דבפסי ביראות הקילו ואוקמהו אדאורייתא ואויר דמבטל לאו
דאורייתא הוא, ומוכיח זאת גם ממה דתניא לעיל בענין כלאים "כל שהוא ד' ומארבעה
עד עשר צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר", ומי
לא עסקינן אפילו כשהפס באמצע שיש רווח מכאן ומכאן, אלמא דהא דאויר מבטל אינו אלא
מדבריהם ובשבת מחמירינן אבל בכלאים לא. בדומה לזה כתב גם הריטב"א למרות שאין
דעתו כדעת הרשב"א רבו, ומיישב את הקושיא הנ"ל בזה הלשון: "והנכון דכל עומד
שהוא דבר חשוב אינו מתבטל באויר הכא והכא מדאורייתא, והראייה ממחיצת כלאים

ופשוטין הללו אין להם שעור, והכי אית' בירוש' דגרסינן התם פשוטין אין להם
שעור. ומתני' נמי הכי מוכחא דמדקא יהיב תנא שעורא בדיומדין ולא בפשוטין
משמע דבפשוטין כל דהו סגי⁷.

שאמרו לעיל דמד' טפחים ולמעלה מותר לזרוע כנגדו ואע"פ שהפרוץ מרובה עליו מכל צד ורבנן הוא דאחמירו לענין שבת והכא בפסי ביראות אוקמוה על דין תורה לצורך מצוה, ולפי זה מסייעין לומר דבעינן רחב הפשוטין ד' טפחים לרשב"ג או ג' טפחים לרבנן כפי מה שהתירו גבי כלאים". ותמוה לי על גדולי רבותינו הרשב"א והריטב"א דמוכיחים מכלאים דהאי דינא ד"אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה" אינו אלא מדבריהם, דלכאורה אין זו הוכחה כלל, דשאני כלאים דאין המחיצה מועילה להתיר מה שכנגדו אלא בתורת הפסק והבדלה בעלמא כדי שהזרעים והנטיעות לא יראו צומחים בערבוביה, ואין צורך כלל למחיצות מסביב שגודרות את כל השטח כמפורש בדברי כל הראשונים לעיל, וא"כ כמו שמטעם זה מתירים אפילו בפרוץ מרובה ה"ה גם אין לאסור מטעם החסרון "דאתי אורא וכו'"; ועוד לפי שיטת הריצב"א, מובאת לעיל בתוספות ובספרי שאר הראשונים, באורא דעלמא לא אמרינן דאתי ומבטל ליה אלא באור שאני חושבו כסתום, וא"כ תקשה על ראייתם מכלאים דבכה"ג לא שייך לאסור כלל, דאור הצדדים דמיא לגבי הזרעים שכנגד המחיצה כאור דמעלמא דאינו מבטל את המחיצה, וצ"ע. שוב מצאתי בקרן אורה שעמד כבר על קושיא זו השניה, ע"ש. ולפי רבינו מיושב היטב דשולל הוא את שני התירוצים של הרשב"א והריטב"א ולומד דדינא "דאתי אורא וכו'" הוי מדאורייתא, וגם אינו מצריך שיעור חשוב באורך הפשוטין, ואין מכלאים ראה כלל וכלל להיפך. (7) עי' בריטב"א שמביא שתי שיטות בזה, והרשב"א הסכים לשיטה זו שאין להו שיעור כלל כפשטא דהירושלמי. (8) כא, א. (9) עי' במהרש"א לתוד"ה דבור שנקט חנניא היינו בור היחיד

[עם מרדכי סי' ו' אות ג]

אחד. ולפ"ז צ"ע איך לדחות ראייה זו דהאבן העוזר, והאחרונים האריכו בזה.

ולענין הערים שלנו, הרמ"א (סי' שסג סכ"ו) הביא (סי' עד) דברי תה"ד דכל המבואות שלנו יש להן דין חצרות, ולכן יש לתקנם בצורת הפתח ולא בלחי. ובט"ז (סקי"ח) כתב דלפ"ז היה די בב' פסין כחצר, אלא שגזרו משום מבוי מפולש שצריך צורת הפתח. וקשה, דא"כ למה כתב הרמ"א דדינם כחצר, הלא גם אם דינם כמבוי יש לחוש למפולש, וצ"ע.

ובמג"א (סקכ"ז) כתב דהתה"ד מיירי בעיר מוקפת חומה. ולפ"ז בערים שלנו שאינן מוקפות חומה לכאורה דינם כמבוי, אך מכיון שלא נהגו לתקן בעקמומית, ע"כ גם הערים שלנו כחצר, כלשון הרמ"א 'כל מבואות שלנו'. ופירש המג"א דה"ט, דאין בתים וחצרות פתוחים לתוכן, וכשו"ע (שם). ואף שהרמ"א (סכ"ז) כתב דבקרוב לרה"ר נותר בלחי גם בלי בתים וחצרות פתוחים לתוכו, וכתוס' (יב: ד"ה ובתים), מ"מ באמצעו, שרחוק מרה"ר, נידון כחצר וא"צ תקון בעקמומיתו. ועפ"ז, דיתכן שדינו כחצר לענין עקמומיתו, וכמבוי לענין לחי, נסתפק המג"א (סי' שסה סק"ד) מה דינו לענין פירצה ד' ובקעי בה רבים.

ובחזו"א (שם סקי"ז) כתב דבזמננו נשתנה מזמן המג"א, ויש בתים וחצרות פתוחים לתוך המבואות, וא"כ יש להחמיר בעקמומית ובבקעי בה רבים בב' פרצות מב' רוחות. אך מסיק (סקנ"ב) דחצרות שלנו אינן לדירה כחצרות שלהן. ולא הוו שלנו רק רחובות, ולפ"ז א"צ תיקון בעקמומית. ולענין פירצה דבקעי בה רבים, אם תלוי בשם חצר, מותר. אבל אם תלוי בריבוי בקיעה, אסור, דהרי יש לנו בקיעה רבה כמו מבואות שלהן, וכנ"ל.

ג. פירצה במחיצה

איחא בגמ' (י:), מבוי שהוא רחב ט"ו אמה, מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות. ואמאי, יעשה פס אמה ומחצה וירחיק ד' אמות ויעשה פס אמה

לונדון (מהד' שולמן) מפורש להפך, דעומד מרובה מכאן ועומד מרובה מכאן מהני בחצר אף דבקעי רבים בין הפירצות (וכ"כ הגר"ח"ג צמבליסט בפירושו לעבוה"ק. ודברי הגרש"מ יונגרמן בפירושו לעבוה"ק, שכתב כשיטת המג"א לפי גירסת האבן העוזר, צ"ע). וא"כ מוכח דלא כשיטת האבן העוזר.

הב', בתוס' (צד. ד"ה מאי) נראה דחצר הניתר בפס ד' או ב' פסין משהו כדינו, נאסר ע"י ב' פירצות בב' רוחות. אך בתוס' הרא"ש (שם) בתירוץ ב' כתב בפירוש דאינו נאסר. ובתירוץ א' נראה קצת דמיירי בפרוץ מרובה, דרק בתירוץ ב' כתב דמיירי בעומד מרובה. ויש לדחות, דגם תירוץ א' בעומד מרובה, וקאי כשיטת האבן העוזר, ובתירוץ ב' חידש דכיון דעומד מרובה מותר, וכהט"ז וש"פ.

ובאו"ש (פי"ז הי"ז) כתב דגם התוס' שלנו מיירי בפרוץ מרובה, דבעומד מרובה מותר דלא כשיטת האבן העוזר. אך קשה, דבגמ' משמע דמותר לדינא, ואיך מותר בפרוץ מרובה. ותירץ ע"פ התוספתא (פ"ז הי"ז), דהיתר ב' פסין דחצר מהני בב' רוחות. וק"ק דדין זה לא נזכר בשו"ע, והמהרש"א פירש דברי התוס' בעומד מרובה. עכ"פ לתירוץ ב' בתוס' הרא"ש מפורש דלא כשיטת האבן העוזר, ולתירוץ א', ולתוס' שלנו, נחלקו האחרונים בפירושו.

הג', בגמ' (ה:): למדו דין עומד מרובה במבוי בק"ו מחצר. ולפי הט"ז צ"ע, דפירצה ד' טפחים ובקעי בה רבים תוכיח, דאסור במבוי ומותר בחצר. ובחזו"א (סקנ"ב) תירץ, דדין בקיעת רבים אינו תלוי בשם מבוי, אלא בבקיעה כעין מבוי שלהם, ושייך גם בחצר אם יש בקיעה כזו, ומחצר כזה יש ללמוד ק"ו דעומד מרובה. אך עיי"ש (ס"ק י, טו, לא) דפירצת ד' טפחים אינה אוסרת בחצר אף בבקיעה כעין מבוי. וכ"ה מסברא למשכ"ל ע"פ הגרי"ז, דרק מבוי הניתר בלחי, צריך להיות סתום, ולא חצר שבוקעין בה כמבוי. שאינו נותר בלחי

ומחצה. ש"מ עומד מרובה על הפרוץ מב' רוחות לא הוא עומד. לעולם אימא לך הוי עומד, ושאני הכא דאתי אורא דהאי גיסא ואורא דהאי גיסא ומבטל ליה, ע"כ.

ובמ"ב (סי' שסה סקמ"ה) כתב דנחלקו הראשונים (בשעה"צ סק"ל) אם עומד מרובה מב' רוחות מותר, ולא הכריע, ובחזו"א (סי' ב' סק"ט) הכריע לחומרא. ועיי"ש, שמהרי"ל מצריך כתף בציצית רחב מן הנקב, דאל"כ אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. והקשה במחה"ש (רס"י טז) מתוד"ה ואצבעיים, דדין אתי וכו' לא נאמר בכלים. ותירץ החזו"א, דמהרי"ל ר"ל דעומד מרובה מב' רוחות אינו עומד. והקשה על המ"ב (סק"א) שמקיל בזה, דנוגע לדין דאורייתא, וא"כ בודאי יש להחמיר במחלוקת ראשונים הנ"ל לענין עומד מרובה בב' רוחות עכ"פ לענין ציצית.

ונראה, דלפי המ"ב עומד מרובה מב' רוחות הוי חסרון בהצטרפות לשיעור טפח או י' טפחים, וכן לשיעור רוב בסתימת הרוח. אבל בציצית אין שיעור בכמות או דין רוב, ורק צריך שקטן בן ט' יתכסה בו, ואינו ענין לעומד מרובה מב' רוחות כלל. והמ"ב לשיטתו ס"ל (סק"ד), דנקב בית הצואר אינו עולה לשיעור [דעומד מרובה אינו מבטל הפרוץ כדמצינו במחיצות, דכאן תלוי במציאות הכיסוי דקטן]. והחזו"א, לשיטתו דהוי כשיעור בכמות, ס"ל (סי' ג' סק"ל) דנקב בית הצואר מצטרף לשיעור קטן מתכסה בו.

בחזו"א (סי' סח סק"א) כתב דע"ל אתי אורא וכו' יתכן עומד מרובה במציאות ופרוץ מרובה ע"פ דין, דעומד שבין ב' פרצות מצטרף לפרוץ מרובה, עיי"ש. ובאג"מ (ח"ב סי' פט) כתב דקשה לומר כן. ועפ"ז חידש האג"מ, דדין אתי וכו' נאמר רק ברוח ד', דכשר בפרוץ מרובה כל שהפתח לא יותר מעשר אמות ונתקן בלחי, ועיי" אתי וכו' הפתח נידון כיתר מעשר, וכסוגיין. אבל כשבאמת עומד מרובה ברוח, אין העומד מרובה מניח לעומד שבין האוירין להתבטל. והקיל למעשה בב' פירצות

פחות מעשר אמות, אם יש ביניהן עומד שפחות מהפירצות.

וברשב"א בסוגיין מפורש דלא כשיטת האג"מ, אלא די"ל אתי אורא וכו' ברוח ג', וב' הפירצות מצטרפות ליתר מעשר ואוסרות. אך מדבריו מוכח גם דהעומד שבאמצע אינו מצטרף לשיעור הפירצה, ודלא כשיטת החזו"א, וכמש"כ שם בהערות (הע' 324). ועיי"ש דהר"ן (טז:) ס"ל כשיטת החזו"א, ובאמת כן נראה מסברא, ושיטת הרשב"א צע"ק.

ואולי י"ל, דהתוס' (יז: ד"ה וארבעה) כתבו דדין אתי אורא וכו' דרבנן, ובפסי ביראות אוקמא אדאורייתא. ובהערות לחי' הרשב"א (299) כתב, דזהו רק בפסי ביראות, דא"צ עומד מרובה, דמדאורייתא ע"י אתי אורא וכו' נעשה פרוץ מרובה, וכשהוי פרוץ מרובה בלא"ה, דין אתי אורא דרבנן. וכ"כ הבית אפרים לענין לחי דמהני בפרוץ מרובה, עיי"ש. אבל כשצריך עומד מרובה פשוט דאתי אורא וכו' דאורייתא.

אבל הרשב"א (י: ד"ה שמעת) כתב דבסוף מבוי אין דין אתי אורא וכו'. ובגמ' (ה.) חילקו כן, דכשהיה כשר פעם עדיף, לענין דין דרבנן, ומדאורייתא נראה פשוט דאין שום חילוק. וא"כ נראה דלפי הרשב"א כל דין אתי אורא וכו' דרבנן הוא. וא"כ י"ל דהעומד אינו מצטרף לשיעור פירצה, דרבנן לא החמירו כ"כ. אבל לפי הפוסקים דאתי אורא וכו' דאורייתא, נראה כשיטת הר"ן והחזו"א. ואמנם בר"ן (ריש פ"ב) הסביר דבפסי ביראות לא אמרינן אתי אורא וכו' מפני שפרוץ מרובה ניתר בהן, ומשמע דכשצריך עומד מרובה אתי אורא וכו' דאורייתא. וא"כ הר"ן לשיטתו והרשב"א לשיטתו.

ועיי"ש ברשב"א, דס"ל דאם קנה של צורת הפתח רחוקה מהכותל, לא אמרינן אתי אורא וכו', דצורת הפתח שמתרת כל אויר ואפילו יתר מעשר, אין אויר מבטלה, ולא כן דעת הראב"ד. והאחרונים נחלקו בזה. ובמ"ב (סי' שסג סקכ"ג) מקיל בשעת

דס"ל דצורת הפתח לא מהני בד' רוחות, הרי דאינה מחיצה גמורה, וא"כ יש מקום לומר אתי אורא וכו', אף דאינו מוכרח כלל, והריטב"א מכשיר אף דג"כ ס"ל כשיטת הרמב"ם. אבל לדידן, דמהני בד' רוחות, מחיצה גמורה היא, ופשוט דלא אמרינן אתי אורא וכו'.

הדחק. ופירש בשעה"צ (סקט"ו), דהריטב"א (י:) מקיל, וסיים, ועייין בחדושי הרשב"א. ואולי ר"ל דיש להחמיר שלא בשעת הדחק בגלל שיטת הראב"ד שברשב"א. אך יש לדחות כמש"כ לעיל (סי' ד אות ג), דהראב"ד לא השיג על דברי הרמב"ם (פט"ז הט"ז)

תוס' י: ד"ה ואצבעים

תוספות מסכת עירובין דף י עמוד ב ואצבעיים ושני שלישים ריוח באמצע - לא שייך בעור העסלא שהוא כלי אתי אורא דהאי גיסא ואורא דעלמא ומבטל ליה אלא במחיצות קבועות כדלעיל ולקמן בפירקין גבי מקיפין בחבלים וריצב"א מפרש דאורא דעלמא לא אמר דאתי ומבטל ליה אלא באויר שאני חושבו כסתום כההיא דלעיל דחשיב האויר של עשר כסתום ובמקיפין בחבלים אורא דלמעלה מעשר חשוב כסתום אבל האויר שאינו מן המחיצה אינו מבטל וכן משמע (לעיל ה.) דקאמרי רבי אמי ורבי אסי יש שם פס ארבע מתיר פירצה עד עשר ולא אמרינן אתי אורא דהאי גיסא ודעלמא ומבטלי ליה אם לא שנחלק בין תחילת מבוי לסוף מבוי.

[שו"ת מהרי"ל חדשות ד:ב]

שו"ת מהרי"ל החדשות סימן ד ב [שאלה באגור: ואיך יהיה עשוי שיהיה בו עטוף]. וצורת טלית קטן [לא], ראיתי מ"ו ז"ל [לעשות בו] שום קרסים ולולאות אלא כמנהגינו בבית הצואר. וכן ראיתי נוהג מהר"ם ס"ל ומהר"א ז"ל וכל גדולי ארצנו ולא חשו על אור זרועיא שכתב שברכה לבטלה הוי. וע"פ א"ז נהגו יש מרבתינו לעשות חתיכה מרובעת ברצועהיב כמו שכתב מר. אכן מ"ו ז"ל דקדק לעשות הכתפיים רחבות דלא אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה ולא סמך [על] עומד מרובה מב' רוחות ולא על נקב העשוי למלאות.

[חזו"א או"ח סי' קיב אות ה]

ומחלה והרחיק אמה ועשה פס אמה ומחלה, שאני תס, דרוח רביעית כשר (בעומ"ר) [בפרוך מרובה] ואף בפרוך במלאו ואין לריך לאלא למעט מעשר הלכך כיון דה' אמות ניתרין בעומד מרובה לא חשיב פרטת עשר, ואינו מתבטל העומד למחשב פרטת יתר מעשר, מה שאין כן בשאר ג' דפנות, מדע דאיתא בשו"ע שס"ג סעי' ל"ד עוד אפשר כו' ובמ"ב שס ס"ק קמ"ו, ומכל מקום לריך לחי כו' ואמאי לישתרי בפרוך בעומד, וכדאמר בגמ' ה' ב' רב אשי אפי' תימא במבוי ח' כו' וכן הוא בשו"ע שס"ג סעי' י"ב, ובמ"ב שס ס"ק מ', וגם במבוי ט"ו כשבא לתסות אותן ה' אמות, לא מהני אס' יש פרוך מרובה מכל שטח ה' אמות, אף על גב דאיכא עומד מרובה בכל פרטת, כגון הרחיק ב' פחות משהו, ועשה פס אמה ומשהו, והרחיק אמה פחות משהו, ועשה פס אמה ומשהו, ובכל סוגין בכל האוקימתות לא אשתמיט לאשמועינן ככה"ג, אף על גב דלפי' תו' לחומרא פריך מכל מקום אינו אלא לכתחלה, אבל ודאי כונת הסוגיא לאשמועינן לן דיני עומד מרובה.

ד) יש לעי', כותל ט"ו, עומד ג', פרוך אמה, עומד ה' פרוך ו', אי חשיב עומד מרובה, כה"ג, דיש לומר דאף על גב דפרטת ו' אין עומד מזדה רק ה', מכל מקום כיון דג' וה'

עומד אין צינייהו רק אמה חשיב כסחוס לענין לנטל פרטת ו', וכיון שיש כאן עומד מרובה מכל דופן, שהרי כאן ח' עומד, שפיר הו' עומד מרובה, ואפי' אי עומד מרובה מב' לדדין לא הו' עומד, הכא חשיב כמגד אחד, ואי לריך דוקא עומד מרובה על הפרטת במקום אחד בלי הפסק ג' טפחים, וכה"ג לא חשיב עומד מרובה, גם למ"ד עומד מרובה מב' לדדין הו' עומד הכא גרע, ומיהו נראה דלא גרע מעומד מרובה מב' לדדין, דאף על גב דכל עומד פחות מהפרטת, מכל מקום מטטרפין העומדין, והכא נמי ליטטרפו, ולהתיר בעומד מרובה של כל השטח, והלכך מסתבר דכה"ג חשיב עומד מרובה לכו"ע דהכא עדיף מעומד מרובה מב' לדדין, דהתם הפרטת מפסקת את העומדין והיא רצה עליהן, מה שאין כן הכא ב' העומדין אין הפסק צינייהו.

ה) ואף אס' כל פרטת שאין עומד מרובה עליה, לא מגד אחד ולא מב' לדדין, אוקרת, מכל מקום לא מתבטל העומד שמן הגד, כגון כותל כ"ב, עומד ג', פרוך אמה, עומד ה', פרוך ו', עומד ז', האי עומד ז' מתיר את פרטת ו', ולא חשיב עומד ה' כמאן דאיתא ויהי' כפרטת י"ב, אף על גב דכן הדין בעומד שצין ב' פרטות באופן דאמרינן אחא אוריא דהאי גיסא כו' וכמס"כ סק"א, הכא העומד חשיב עומד מעליא, אלא שאינו

פטר חזון

עליון ומשה מבטל הפרוך ו' לעומד ה' כמו בדין אתי אוריא, ואח"כ כשדנים על כל הדופן נמצא שפרוך מרובה, והוסיף שאפי' למ"ד עומד מרובה מב' צדדים הו' עומד הכא גרע, כיון די"ל דמודה לסברא זו, דלפני הנידון אם עומד מרובה דנים אם יש עומדים המתבטלים ע"י פרוך המרובה עליהם, אלא דס"ל דהפרוך צריך להתמודד עם העומדים שמשני צדדיו ואם אינו רבה על שניהם הצטרפים לבטלו, [וכז' לדבר איכא בדין אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא, דדנים על ב' האוירים שמצידי העומד]. נקט רבינו דאם בעומד מרובה מב' צדדים העומדים מצטרפים, מסתבר דהכא עדיף טפי, דיש לרחות החילוק דלעיל, כיון שאם היינו אומרים שצריך לרון בתחילה על העומדים שהפרוך רבה עליהם היינו מסלקים את העומד המועט, דמה יוסיף לו שיש עומד בצד השני של הפרוך, ולא דמי לאוריא דהאי גיסא שכל אחד מהאוירים רבה על העומד, והוסיף עוד סברא דאפשר דטעם מ"ד עומד מרובה מב' צדדים הו' עומד הוא משום דס"ל דכל הנידון הוא רק בעומד שבכל השטח, וא"כ ודאי דהכא הו' עומד מרובה, וע"פ מה ששלל החזו"א סברא זו דפרוך מרובה על העומד שבצדו מוציא אותו מהדין, נקט שאין לתלות ספק זה במחלוקת בדין עומד מרובה מב' צדדים, דטעמי' דמאן דמתמיד התם הוא משום שאין צירוף לעומדים, וכמשי"ג בדעתו סק"ב, וא"כ הכא שאין חסרון בצירוף העומדים, וכמשי"ג, שפיר דמי, ולכאור' כל הנידון הוא גם במחיצות דאור', (לק' סק"ה ו' וי"ח נקט בלשוננו את"ל ספיקא דסק"ד לקולא יש להקל, ואף את"ל דלחומרא יש להקל, אבל לא נקט גונוי דיש להחמיר את"ל דספיקו לחומרא), ובשונה הלכות ס"י שס"ב דין כ"ו העתיק הדברים.

ה) כ' החזו"א שאפי' לפ"מ שנסתפק בס"ק ד' דאם יש אויר בין העומדים, אינם מצטרפים לסתום הפרוך, כגונוי דלקמן, הו' עומד, בצירוף א' אע"ג דלמ"ד עומד מב' צדדים לא הו' עומד, כ' החזו"א דהיינו דווקא כשרבה על כל אחד מהצדדים, אבל אם א' מהעומדים רבה עליו לא מבטל את העומד השני, וכמשנת בס"ק ב', ולמ"ד עומד מב' צדדים הו' עומד, היינו אפי' אם העומדים שמשני הצדדים פחותים מהפרטת, ופשוט, וכצירוף ב' [וכן העתיק בשו"ה שס"ב דין כ"ד, וצ"ב מידע הוצרך בסוף הס"ק לעומד ג' ולא אמר עומד ב' או א'].

מרובה וכמשנת: דרוח רביעית כשר בעומד מרובה כו'. היינו בעומד מרובה על הפרוך שמצדו, משום דברוח רביעית א"צ סתימת כל הדופן, דבכל המבואות כשר אפי' בפרוך במלאו : **תדע דאיתא בשו"ע** כו'. דמכיו שהו' רחב כ' אמה עושה פס ג' אמות ומרחיקו ב' אמות ויעשה כן גם בצד השני וישאר פתח רחב עשר אמות, ובמשנ"ב כ' דמ"מ צריך לחי או קורה, והקשה רבינו דלדברי המשנ"ב הג"ל הא יש להכשירו בפרוך כעומד (ולפמשי"כ דלא נקט הכי למעשה, משום דעת האו"ז, לק"מ) וי"ל דהמשנ"ב לא אמר דחשיב כסתום אלא בעומד מרובה אבל הכא הו' פרוך כעומד, עמשי"כ להלן ס"ק ז', ולפמשי"ג לעיל עפ"ד הרשב"א, שא"א לומר עומד מרובה כה"ג על פרוצים משני צדדים, דהוי כעין תרתי דסתרי, גם הכא א"א להכשיר המבוי, וכמשי"ג: **וגם במבוי ט"ו כו'**. היינו דאף ברופן רביעית דא"צ עומד מרובה וכמשי"ג, הרופן שעושה למעט מיתר מעשר, בעי שיהי' עומד מרובה כדין, ויעויין לק' סק"ז דין ז', ועי' בהליכות מרדכי משכ"ז, ע"ש

ד) החזו"א הסתפק האם שני עומדים שיש הפסק ביניהם מצטרפים לעומד מרובה, (ומה שנקט עומד ג' ולא עומד ב' הוא משום דבלא"ה הו' עומד כפרוך ולא עומד מרובה לפמשי"כ סק"ג דבעי גם עומד בכל הדופן) והעמיד את הצד דחשיב עומד, כיון שהעומדים רבים על הפרטת המפסקת, אין לה משמעות להפסיק ביניהם, (ומשי"כ שיש עומד מכל דופן היינו בכל הדופן) והוסיף שאפי' למ"ד עומד מרובה מב' צדדים לא הו' עומד הכא עדיף טפי, דנתבאר בס"ק ב' טעם מ"ד לא הו' עומד דהפרטת מבטלת את העומדים, וא"כ היינו דווקא פרטת שרבה על העומד, אבל אם העומדים רבים על הפרטת אין לה משמעות להפסיק, ונקודה זו ביאר החזו"א יותר בסוף הס"ק, ואת הצד השני בספק יש לבאר ע"פ דברי רש"י שהובאו בס"ק ב' דהפרטת מבטלת את העומדים, היינו שדין פרוך מרובה הוא כדין אתי אוריא, דלפני הנידון אם עומד מרובה בכל הדופן, דנים אם אין עומדים המתבטלים ע"י אוריא מב' צדדיהם או פרוך המרובה עליהם [ואף דהתם לא העלה רבינו צד כזה ודברינו הוא נאמרו רק בפירוש דברי הר"ן שגראה מלשוננו שיש צד כזה, הוא משום שהתם וי"ל דעד דנימא שהפרוך יתבאר על העומד שבצדו, נימא שהעומד שבצדו השני יתבאר עליו, אבל הכא עד שנדון על צירוף העומדים, העומד יתום והפרוך רבה

מתיר את הפרצה והלך העומד ו' מתיר אותה, וכן כותל כ', עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ה', למ"ד עומד מב' לדדן חשיב עומד, ניסרת פרצה ו' צב' העומדין שמב' לדדן.

ו) ואת"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וכל שמנטרף העומד חשיב עומד, כותל כ"ה, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ה', פרוץ אמה, עומד ג', חשיב עומד מרובה, ואף למ"ד עומד מרובה מב' לדדן לא היו עומד, הכא חשיב כעומד מרובה מלד אחד דחשיב כעומד ח' בכל זד והפרצה באמצע ו', אף על גב שאין ריב של כל הכ"ה במקום אחד לא איכפת לן כמש"כ סק"ב.

ז) א. כותל ט"ו וה' עומד מזה ומזה, וה' פרוץ באמצע, נידון בעומד מרובה, אף למ"ד עומד מרובה מב' לדדן, לא מהני, הכא מדין פרוץ כעומד, חשיב כעומד מרובה מחד זד. — ב. כותל ט"ו וד' פרוץ מזה ומזה, ועומד ח' באמצע, נידון בעומד מרובה, מדין פרוץ כעומד, ושרי אף למש"כ בסק"ג דבעומד ו' כה"ג אסור. — ג. כותל י"ד, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ה', נידון בפרוץ כעומד ושרי, אף את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא. — ד. כותל ט"ו, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', שרי מדין פרוץ כעומד, את"ל ספיקא דסק"ד לקולא. — ה. כותל כ"ה, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה', פרוץ ו', עומד ו', מותר מדין פרוץ כעומד, אף את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, ואפי' למ"ד עומד מרובה מב' לדדן לא מהני. — ו. כותל כ"ד, עומד ג', פרוץ אמה, עומד ה',

פרוץ עשר, עומד ה', נידון בעומד מרובה, למ"ד עומד מרובה מב' לדדן היו עומד, אף את"ל ספיקא דסק"ד לחומרא, דהכא נידון בפרוץ כעומד. — ז. כותל י"ח, עומד אמה, פרוץ אמה, עומד ג', פרוץ ח', עומד ג' פרוץ אמה, עומד אמה, מותר מדין פרוץ כעומד, למ"ד עומד מרובה מב' לדדן היו עומד, את"ל ספיקא דסק"ד לקולא.

ח) י' ב' מבוי שהוא רחב ט"ו כו', נראה דמבוי שהוא רחב ל"ב, ועשה פס ג', והרחיק ח', ועשה פס ד', והרחיק ג', ועשה פס ד', מותר, דאף על גב דיש כאן פרוץ מרובה בכל הדופן, דברוח הד', אין לריך עומד מרובה אלא בחלק הדופן הנותר על י' אמה, כמש"כ סק"ג, והכא ככ"צ אמה הנותרין איכא עומד מרובה שהפרצה ג' היא בין צ' עומדין של ד' ד', ופרצה ח' איכא עלה עומד מרובה מב' לדדן את"ל ספיקא דסק"ד לקולא, וחשיב ח' עומד מלד זה, וג' מלד זה, ואי משום שאין עומד מרובה בכל השטח של כ"ב, ותנאי זה לריך גם ברוח רביעית בחלק הנותר על עשר וכמש"כ סק"ג, מכל מקום נותר בפרוץ כעומד שהרי יש כאן י"ח עומד וי"ח פרוץ, וכן יש להחיר מהאי טעמא אף למ"ד עומד מרובה מב' לדדן לא היו עומד, דהכא חשיב כעומד מרובה מלד אחד שהרי את"ל ספיקא דסק"ד לקולא, חשיב עומד ח', ויותר בין פרוץ כעומד, דהכא ליכא למימר אחי אירא דהאי גיסא כו', כיון שהפרצה שבין העומדין של ד' ד', אינו אלא ג', ולבטל צ' העומדין יחד, על ידי פרצה ח' ופרצה עשר, אי אפשר כיון שהן בשטח י"ח אמה, הוה ל"י עומד מרובה, אף על גב דלא חשיב לענין שיעור עומד רק

פשר חזון

ו) הועתק בשונה הלכות סי' שס"ב דין כ"ו.

ז) בדינים אלו נתבאר שכל ההלכות שנאמרו לעיל בעומד מרובה, ה"ה בעומד כפרוץ שדינם שוה לכל מילי, אמנם בגמ' ה' ב' מבואר לגבי תיקון ראש המבוי בעומד כפרוץ דמותר רק מספק, משמע שאין דינו שוה בכל לעומד מרובה, ותוס' שם כתבו שהגמ' דלא כהלכתא, אבל הגר"ו בככורות י"ז פ"י בשם הגר"ח כדעת הרמב"ם דס"ל לחלק בין עומד מרובה לעומד כפרוץ, והמשנ"ב שס"ג סק"מ כתב כחוס', אבל אין הכרח דס"ל להשוותם לכל מילי, וטעם החילוק נתבאר באפיקי ים ח"ג סי' י"ח ובה"י הגר"ו הנ"ל, דעומד מרובה שייך ב"י גם ענין רובו בכולו, דחשבתין לכל המחיצה כסתומה, משא"כ עומד כפרוץ דע"כ אינו כשר אלא מטעם דרחמנא אמר לא תפרוץ רובא, ועי' לשון הר"ן ט"ו ב' דרב פפא אמר לא תפרוץ רובא ולא אמר גדרו פלגא, דה"ק נהי דכפרוץ כעומד פרצה איכא, אפי"ה כל היבא דלא מפרץ רובא סגי, (האפיקי ים בנה דבריו על הריטב"א דעומד כפרוץ בערב לא מהני, ועי' סק"ט, והדברים מסתברים גם מצד עצמם, וכן יש לומר דכל מה שאמר המשנ"ב דע"י עומד מרובה הפרוץ נחשב כעומד כמש"כ סק"ג, ומה שאמר החזו"א לעיל סק"ד דב' העומדים אין הפסק ביניהם, שייך רק בעומד מרובה שהעומד מבטל הפירצה, וגם בעומד מרובה מב' רוחות יש לדון לפמשנ"ת סק"ב וסק"ד ע"ש, דלא אמרין עומד מרובה אלא כשמצטרפים ב' העומדים לסתום הפרוץ, ואז נהי מחיצה אחת, אבל אי מהלכות שיעור מחיצה אתינן עלה, י"ל בעינן שלא יהי' הפסק בין חלקי המחיצה, ועמש"כ סי' ו' ס"ק כ"ב).

א. ב. מקורו בסק"ב, והועתק בשונה הלכות שס"ב דין כ"ה.

ג. מקורו בסק"ה והועתק בשונה הלכות דין כ"ז (וצ"ב מדוע נקט עומד ג' ולא ב').

ד. במקורו בסק"ד והועתק בשונה הלכות דין כ"ו.

ה. מקורו בסק"ה והועתק בשונה הלכות דין כ"ז (וצ"ב מדוע נקט עומד ג' ולא ב').

ו. מקורו בסק"ב וסק"ה והועתק בשונה הלכות דין כ"ז

ז. דין זה מקורו בסק"ד בעומד מרובה מב' צדדים, והועתק בשונה הלכות דין כ"ז, והקשה שם, ע"ל דין כ"ב וצ"ע, עכ"ל, וכונתו להקשות ממה שנתבאר לעיל סק"ג דבעינן שיהא עומד מרובה בסך הכלי של העומדים, וכאן מתוך י"ח אמות של המחיצה, י' פרוץ וי"ח עומד, והי' מקום לומר שבדבריו סוף סק"ד דב' העומדים אין הפסק ביניהם, חזר בו ממש"כ סוף סק"ג, וס"ל דב' עומדים מצפון הסותמים לדרום ולא לב' הצדדים, ההפסק ביניהם לא נחשב הפסק כלל, וגם לענין חשבון כלל הדופן, עמש"כ ס"ק ג', אבל בסק"ח חזר על המבואר בסק"ג דבעינן עומד מרובה בכל השטח, א"כ מבואר שלא חזר בו, ומש"כ אין הפסק ביניהם הוא רק לענין החשבון הפרטי של העומד, אמנם י"ל דאין הפסק ביניהם הוא גם לענין חשבון כלל הדופן, ומה שפסל בסק"ג ובסק"ה הוא משום שהעומד מרובה ברוח רביעית בחלק היתר על עשר אמות, נחשב גם כסותם לב' צדדים, דגדע כמש"כ סק"ג, אף שברוח רביעית א"צ לסתום כמש"כ בחזו"א שם וצ"ע, ומכל הדברים בסק"ג משמע דלא ס"ל שום חילוקים בדין זה, וצ"ע ואם נגיי בדבריו רבינו כותל ט"ו וכו' פרוץ ו' לא קשיא מיד.

ח) ל"ב ב' העומדין כו'. עי' בחי' הרשב"א ט"ו ב', דמשמע בגמ' שם בעומד מרובה בערב, בחבל בנובה י"ט, ותחתיו חבל בפחות מג' ותחתיו חבל ביותר מג' דלא אמרין אתי אירא, ופי' הרשב"א משום מלך להקל אמרין ולא להחמיר והלך כל שאתה בא לומר אתי אירא דלמעלה מן החבל העליון דהינו אירא דעלמא ומבטיל ל"י, לא אמרין לבוד, והרי החבל העליון מפסיק בינו ובין אירא דעלמא, וכי אמרת דמ"מ אירא דביני ביני מבטל ל"י אמרין לבוד (ועי' בקה"י סוכה סי' י"ג סק"ב

[חזו"א סי' ב אות ט

(ט) במ"א סי' ע"ז כי בשם מהר"ל שיהיו הכתפים של עליה ד' כנפות רחבים דל"כ אחי אד"ג וד"ג ומבטל ל"י ובתשובת הגרי"ט סי' כ' השיג מדברי ח"י עירובין י' ב' וכן בא"ח סי' כ' דלא קו"ל כמהר"ל, והנה לא בארו אחרונים ז"ל דלא נאמר זה אלא אם בית הנאחר אינו מרובה על הכתפים אבל אם בית הנאחר מרובה הו"ל כעומד מצי' לדד"ן ולא חשיב עומד לדעת הרשב"א ורי"ז הובא במ"ב סי' שס"ב בשע"ל אות ל', וכ"כ מסקנת הגמ' עירובין שם דבין לר"בין ובין לר"ד ל"ה עומ"ר מצי' לדד"ן ואף אם כתף א' מרובה על הפרוץ ו"ל דאינו נידון עדיין בעומ"ר להחשיב את הכתף השני הקצר לבד, וזה יש להסתפק גם בעור העסלא, ועיקר דברי מהר"ל דנמחשב בגד לרי"ך עומ"ר כמו בעור העסלא נראה מאד וגם האחרונים לא פקפקו בזה [ואיך דמפרשי עור העסלא לענין מדרם הכז ודומה יותר לעמוד ממנו לענין בגד] ולפ"ז לרי"ך לחזר שלא יהי' נקב בית הנאחר מרובה על שום כתף [ואף שיש עומ"ר בארץ נראה דלרי"ך גם לר"ב דל"כ בעל הא' מתורת בגד ושזב אין לרוץ לבגד של מעלה עם של מעלה] ובמ"ב לא כתב כן, אבל אין להקל בזה שהוא נוגע לדאורייתא וגם לענין הולאת שבת. [א"ה, ועיי' לקמן סי' ג' סק"ט].

מנחות

רשב"א וריטב"א טז: ד"ה (ו)הא

חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף טז עמוד ב

אי מוקי ל"י עילאי אתי אורא דהאי גיסא ואורא דהאי גיסא ומבטלי ל"י אי מוקי ל"י במצעי הוה ל"י עומד מרובה על הפרוץ משני צדדין. כלומר ולא הוי עומד, והא דאמר' לעיל לעולם הוי עומד דחויא בעלמא היא כלומר מהא לא נשמעינה, ומיהו הכין הלכתא דלא הוי עומד מדאמר' הכא להדיא דלא הוי עומד, ואית לי למידק אשמעתין בהא נמי דמוקי ל"י בי מצעי נימא ב' אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי ל"י כדאמר' באידך, ויש לי לומר דאין הכי נמי אלא כיון דאשכח בהא טעמא חדתא אתא וחדית ואגב אורחי' קמ"ל, וא"נ יש לי לומר דבכי האי גוונא לא אמר' אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא משום דלבוד להקל אמר' ולא להחמיר והלכך כל שאתה בא לומר אתי אורא דלמעלה מן החבל העליון דהיינו אורא דעלמא ומבטל ל"י לא אמר' לבוד והרי החבל העליון מפסיק בינו ובין אורא דעלמא וכי אמרת מ"מ אורא דבינו בינו מבטל ל"י אמר' לבוד, וזה נ"ל עיקר, אח"כ חזרתי וראיתי דאפילו להחמיר אמר' לבוד במבוי שרצפו בלחיים [ט ב'] ולפיכך התירוץ הראשון עיקר:

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף טז עמוד ב

ואי מוקים ליה באמצע הוי ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות. פ"י שהרי הפרצה הזאת גדולה מכל אחת מן העומדים אבל שני העומדים ביחד מרובין על הפרוץ, וק"ל ואפילו הוי הכי מה בכך דהא אמרינן לעיל דעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד, ותו למה לי האי טעמא תיפוק לי (ד)כיון דאורא שלמעלה מן החבל העליון ואור זה שלמטה ממנו מבטל ליה לאותו עומד פחות מג' דהא כל חד וחד מן האוירים נפיש מן העומד שבנתים, ויש מרבתי מתרצים דבדין הוא דיכלינן למימר הכי אלא נקטינן אידך לאשמועינן דמאי דאמרין לעיל הוי עומד בדרך

דיחויא איתמר למימרא דמהווא ליכא למשמע מינה, והנכון בעיני דתלמודא הכא לישנא קלילא נקט וה"ק הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות דלא הוי עומד בכי האי גוונא דאיכא אורא מהאי גיסא ומהאי גיסא דנפיש וכדאמרינן לעיל דכל כה"ג לא הוי עומד.

שעה"צ סי' שסב סק"ל

שער הציון סימן שסב

(ל) כן משמע מתוספות ט"ז ע"ב דיבור המתחיל אי, משמע דסבירא להו דדוקא היכא די שברא דאורא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטל לה אבל בלאו הכי הוי עומד בכל גונו, וכן כתב להדיא באור זרוע דאפילו משתי רוחות הוי עומד [והובא בהגהות אשרי ובמגן אברהם סעיף קטן ט"ז] וכן משמע בריטב"א באותה סוגיא. ומה שכתבתי בשם יש אומרים, משום דדעת הרשב"א בעבודת הקודש והריא"ז [הובא בשלטי גבורים] דעומד משתי רוחות לא נקרא עומד מרובה על הפרוץ. ודע עוד, דאף לדעת האור זרוע דמשתי רוחות הוי עומד לבטל הפרוץ, דוקא שהיה עומד גמור, אבל אם היה עומד רק על ידי לבוד לא מצטרפי לבטל הפרוץ, וכמו שהביא הגהות אשרי בשמו. ועיין שם באור זרוע שתריך בזה סתירת הסוגיא לענין עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, אבל מדברי התוספות והריטב"א שתצו באופן אחר מוכח דלדידהו אין חילוק בזה בין עומד גמור ובין עומד שעל ידי לבוד, מכל מקום להלכה אין להקל בזה מאחד דלדעת הרשב"א וריא"ז בלאו הכי בעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא חשיב עומד מרבה, וכנ"ל: